

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΗ 25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1977

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
206

Περί έγκρίσεως των Προκαταρκτικών του Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1976-1980 διά την χρονικήν περίοδον 1977-1980, εις εκτέλεσιν των όρισμών της παρ. 8 του άρθρου 79 του Συντάγματος και του Νόμου 503/1976.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Έχοντες ύπ' όψει τò άρθρον 3 του Νόμου 503/1976

Βεβαιούμεν

Ότι: ή Όλομέλεια της Βουλής, κατά την ΡΜΗ' Συνεδρίασιν της 20ής Ιουνίου 1977, ένέκρινε τὰ Προκαταρκτικά του Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1976-1980, διά την χρονικήν περίοδον 1977-1980, εις εκτέλεσιν των όρισμών της παρ. 8 του άρθρου 79 του Συντάγματος και του Νόμου 503/1976, ως ταύτα περιελήφθησαν εις τὰ Πρακτικά της Βουλής της έν αρχή μηνμονευομένης συνεδριάσεως αυτής.

Εν Αθήναις τῇ 25 Ιουνίου 1977

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Προκαταρκτικά του Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1976—1980, διά την χρονικήν περίοδον 1977—1980, εις εκτέλεσιν των όρισμών της παρ. 8 του άρθρου 79 του Συντάγματος και του Ν. 503/1976.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην περίοδο που πέρασε ύστερα από την αποκατάσταση της δημοκρατίας, πρωταρχική επιδίωξη της Κυβέρνησεως ήταν να αντιμετωπισθούν τα άμεσα και πιεστικά προβλήματα που προέκυψαν, είτε από την επείγουσα ανάγκη της ενίσχυσεως της άμυντικής ικανότητας της χώρας, είτε από την «επαχθή» κληρονομιά που μās άφησε η δικτατορία. Έξάλλου, η δυσμενής διεθνής οικονομική συγκυρία δζυνε τα προβλήματα που προαναφέραμε και επιβάρυνε, σε ώρες έθνικα κρίσιμες, τον έλληνικό λαό και την Κυβέρνησή του, με σειρά πρόσθετων προβλημάτων που έπρεπε επίσης κατά προτεραιότητα να αντιμετωπισθούν :

— Ήταν πρώτα από όλα επιβεβλημένο να πραγματοποιηθούν, με ταχύ ρυθμό αλλά ταυτόχρονα με σύνεση και ρεαλισμό, οι μεγάλες αλλαγές που θα εξασφάλιζαν, σε πρώτη φάση, την όμαλη και αδιατάρακτη μετάβαση προς τη δημοκρατία και, σε δεύτερη φάση, την ανανέωση και τον εκσυγχρονισμό των ελεύθερων θεσμών καθώς και την περαιτέρω κανονική και εύρυθμη λειτουργία τους.

— Παράλληλα προς την προσπάθεια της πολιτειακής ανασυντάξεως, ήταν απόλυτα αναγκαία η όσο το δυνατόν ταχύτερη ανάζήτηση και εξοικονόμηση των απαιτούμενων πόρων — σε δραχμές και πρό πάντων σε συνάλλαγμα — για να αποκτήσουν οι Ένοπλες Δυνάμεις μας τα αναγκαία υλικά μέσα, ώστε να είναι δυνατή η διαφύλαξη της ακεραιότητας του ελληνικού χώρου και η προστασία της εθνικής ανεξαρτησίας και αξιοπρέπειας.

— Έπρεπε ακόμη να αναπτυχθεί, σε όλα τα επίπεδα, έντονη διπλωματική δραστηριότητα για να ανασυνδεθεί η χώρα — που είχε ήθικα και πολιτικά απομονωθεί εξαιτίας της δικτατορίας — με το έξωτερικό, για να επεκτείνει το πλέγμα των διεθνών της σχέσεων, για να αποκαταστήσει και, εν συνεχεία, να εξυψώσει το κύρος και τη διεθνή της πίστη. Χωρίς την πλήρωση και αυτής της προϋποθέσεως, θα κινδυνεύαμε να παραμείνουμε έκθετοι σε μεγάλους κινδύνους.

Πέρα όμως από τον κύκλο των πολιτικών αυτών προβλημάτων, έπρεπε να αντιμετωπισθούν και επείγοντα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

— Στόν οικονομικό τομέα, δέν μπορούσε παρά να δοθεί απόλυτη προτεραιότητα στην αναχαίτηση του πληθωρισμού, στην ανάσχεση της ύφέσεως και στη μεθοδική και μετρημένη αναθέρμανση της οικονομίας, καθώς και στη συγκράτηση του ελλείμματος και, ύστερα, στη σταδιακή βελτίωση της διαρθρώσεως του ισοζυγίου των έξωτερικών πληρωμών.

— Στόν κοινωνικό τομέα, έπρεπε να επιχειρηθεί με σύντομα μέτρα η αποκατάσταση του πραγματικού εισοδήματος των οικονομικά ασθενέστερων στρωμάτων του πληθυσμού, εισοδήματος που είχε φαλκιδέψει ο πληθωρισμός. Η άσκηση μās τέτοιας πολιτικής ήταν απαραίτητη όχι μόνο για αυτόνόητους ήθικούς αλλά ακόμη και για στενά οικονομικούς λόγους. Δέν ήταν μόνο δικαίωτο να πραγματοποιηθεί η αναθέρμανση μέσω της ενίσχυσεως των εισοδηματικά υστερούντων, ήταν και — από την άποψη της έσωτερικής και της έξωτερικής εξισορροπήσεως της οικονομίας — άσφα-

λέστερο. Θα ήταν άλλωστε, αν ακολουθούσε διαφορετική γραμμή η Κυβέρνηση, ανέφικτη η διαφύλαξη της γαλήνης και η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής που είναι — και οι δύο τους — προϋποθετικές της οικονομικής προόδου και της γενικότερης προκοπής του λαού.

Συνέπεσε να βρεθούμε μπροστά στην ανάγκη της αντιμετώπισεως όλων αυτών των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων σε μια περίοδο γενικής αναστάτωσης της διεθνούς οικονομίας, αναστατώσεως που επέτειναν ο τετραπλασιασμός της τιμής του πετρελαίου, η ουσιώδης ανατίμηση των πρώτων υλών και η κερδοσκοπία στις μεγάλες χρηματαγορές του έξωτερικού. Οι συνθήκες αυτές προκάλεσαν σημαντική πρόσθετη συναλλαγματική επιβάρυνση και για την Ελλάδα, αλλά και αύξησαν την άβεβαιότητα για την εξέλιξη των ισοζυγίων των έξωτερικών πληρωμών και την πορεία της οικονομίας όλων σχεδόν των Χωρών του κόσμου.

Χάρη πρό πάντων στην ώριμότητα που επέδειξε, σε τόσο κρίσιμες ώρες, ο έλληνικός λαός, αλλά και χάρη στη συστηματική προσπάθεια της Κυβερνήσεως και της Βουλής, τα βασικά πολιτικά προβλήματα — πολιτειακή ανασύνταξη, έφοδιασμός των Ένόπλων Δυνάμεων, εξύψωση του κύρους και της διεθνούς πίστεως της χώρας — αντιμετωπίστηκαν και εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται κατά τρόπο ικανοποιητικό, που θεμελιώνει αισιοδοξία και για το μέλλον.

Η οικονομική και κοινωνική πολιτική που ασκήθηκαν έθεσαν τις οικονομικές εξελίξεις σε μεγάλο βαθμό υπό έλεγχο. Ο ρυθμός του πληθωρισμού συγκρατήθηκε, η οικονομική δραστηριότητα μπήκε στη φάση της ανακάμψεως, η πίεση στο ισοζύγιο των έξωτερικών πληρωμών υποχώρησε αισθητά και, τέλος, τα πραγματικά εισοδήματα των ασθενέστερων ομάδων του πληθυσμού ενισχύθηκαν σημαντικά.

Παράλληλα με την ικανοποιητική αντιμετώπιση των επειγόντων προβλημάτων της χώρας και οι διεθνείς οικονομικές συνθήκες άρχισαν να παρουσιάζουν βαθμιαία αλλά σαφή βελτίωση. Οι διεθνείς πληθωριστικές τάσεις περιορίστηκαν και η γενικότερη οικονομική ανάκαμψη τείνει στις περισσότερες χώρες να σταθεροποιηθεί, παρά την επιβράδυνση που παρατηρήθηκε το δεύτερο εξάμηνο του 1976 και παρά το γεγονός ότι οι τελευταίες εκθέσεις των εξειδικευμένων διεθνών οργανισμών προβλέπουν περισσότερο συγκρατημένους ρυθμούς οικονομικής άνόδου για τα προσεχή χρόνια και ειδικότερα για το 1977. Έτσι, αφού τόσο έσωτερικά όσο και έξωτερικά άρχισαν να διαγράφονται καταλλήλότερες συνθήκες για την αντιμετώπιση όχι μόνο των πιεστικών και βραχυπρόθεσμων προβλημάτων — που άλλωστε θα εξακολουθήσουν προσεκτικά να απασχολούν την Κυβέρνηση — αλλά και για τη θεώρηση προβλημάτων μεσοπρόθεσμων ή και μακροπρόθεσμων, κινητοποιήθηκε ήδη από τους τελευταίους μήνες του 1975, η διαδικασία για την κατάρτιση Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως.

Τους τελευταίους μήνες του 1975 και τους πρώτους του 1976 διαμορφώθηκαν οι κύριες κατευθύνσεις και επιδιώξεις του Προγράμματος, εκτιμήθηκαν σε γενικές γραμμές τα μακροοικονομικά μεγέθη και καταρτίσθηκε το πλαίσιο των βασικών κατευθύνσεων πολιτικής. Παράλληλα συγχροτήθηκαν 55 Ομάδες εργασίας και Έπιτροπές, οι οποίες επεξεργάσθηκαν σε συνεργασία με τις υπηρεσίες του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Έρευνών (ΚΕΠΕ) σειρά ειδικών θεμάτων. Στις Έπιτροπές και Ομάδες αυτές έλαβαν μέρος εκπρόσωποι των παραγωγικών και εργαζόμενων τάξεων, υπηρεσιακοί παράγοντες των διάφορων αρμόδιων Υπουργείων, Οργανισμών και Δημοσίων Επιχειρήσεων, καθώς και ιδιώτες επιστήμονες ειδικοί στους διάφορους κλάδους ή σε θέματα προγραμματισμού. Καταρτίσθηκαν ήδη και παραδόθηκαν στην Κυβέρνηση ισάριθμοι περίπου τόμοι έμπεριστατωμένων εισηγήσεων και μελετών.

Έτσι, η αναπτυξιακή πολιτική που ακολουθήθηκε το 1976 και, μέχρι της υποβολής των Προκαταρκτικών, το 1977, στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην εργασία αυτή και εκφράσθηκε με σειρά διαφόρων Νομοσχεδίων — μερικά από τα οποία είχαν θεσμικό χαρακτήρα — που εγκρίθηκαν από τη Βουλή.

Η κατάρτιση Προγραμμάτων Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως καθιερώθηκε στη χώρα μας με συνταγματική διάταξη. Σε εφαρμογή της διατάξεως αυτής, ψηφίσθηκε ο Νόμος 503/22 Δεκεμβρίου 1976, με τον οποίο θεσπίσθηκε η διαδικασία της νομοθετικής επεξεργασίας και εγκρίσεως των προγραμμάτων ανάπτυξεως, σύμφωνα με ανάλογες ρυθμίσεις, που ισχύουν στις δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες με μακρά εμπειρία δημοκρατικού προγραμματισμού. Με την ολοκλήρωση του θεσμικού καθεστώτος για τη διαδικασία του προγραμματισμού και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο σχετικό Νόμο, καταρτίσθηκε η παρούσα Έκθεση, η οποία περιλαμβάνει τα προκαταρκτικά στοιχεία του Προγράμματος για την περίοδο 1977-1980 μέσα στα πλαίσια της πενταετίας 1976-1980. Οι εξελίξεις κατά το 1976, καθώς και τους πρώτους μήνες του 1977, εξελίξεις, που στις περισσότερες περιπτώσεις προσέγγισαν ικανοποιητικά τις αντίστοιχες επιδιώξεις, λαμβάνονται υπόψη για τη διαμόρφωση των στόχων για το υπόλοιπο της περιόδου (1977-1980).

Το Πρόγραμμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν «Τετραετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1977-1980». Κρίθηκε όμως πιο σκόπιμο να το δώσουμε τον τίτλο «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1976-1980 : Περίοδος 1977-1980», έστω και αν τα στοιχεία του 1976 — η και μερικά στοιχεία των πρώτων μηνών του 1977 — εμφανίζονται απολογιστικά. Και τούτο, επειδή συμπίπτει οι περισσότερες χώρες, ανατολικές και δυτικές, που καταρτίζουν μεσοπρόθεσμα προγράμματα να αναφέρονται σ' αυτήν ακριβώς την περίοδο 1976-1980. Για να είναι λοιπόν εύκολοτερα συγκρίσιμα τα στοιχεία του δικού μας Προγράμματος με τα αντίστοιχα στοιχεία των προγραμμάτων των άλλων χωρών, περιλάβαμε και τα δεδομένα που προαναφέραμε, παράλληλα και ταυτόχρονα με τη διαγραφόμενη προοπτική για τα έτη 1977-1980.

Τα υποβαλλόμενα προς τη Βουλή «Προκαταρκτικά του Προγράμματος» δεν αποτελούν — σύμφωνα άλλωστε και με το Νόμο 503/1976 — το όριστικό και πλήρες κείμενο του Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως που θα υποβληθεί εμπρόθεσμα στη Βουλή για έγκριση, όπως όρίζουν οι διατάξεις του παραπάνω Νόμου. Στηρίζεται όμως στην εργασία που έχει γίνει μέχρι σήμερα και περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες γραμμές του Προγράμματος, τις γενικότερες επιδιώξεις του και τον προσδιορισμό του πλαισίου της πολιτικής που προτείνεται για την πραγματοποίησή του.

Το πλήρες και αναλυτικό Πρόγραμμα, του οποίου η τεχνική επεξεργασία βρίσκεται ήδη στο τελικό της στάδιο, θα ολοκληρωθεί και θα συμπληρωθεί μετά την έγκριση από

τη Βουλή της υποβαλλόμενης Έκθεσεως για τα «Προκαταρκτικά». Έτσι, το προτεινόμενο Πρόγραμμα, αφού εγκριθεί και στην τελική του μορφή από τη Βουλή, θα είναι το πρώτο στη χώρα μας που υποβάλλεται στον κοινοβουλευτικό διάλογο και έλεγχο. Και τούτο αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό βήμα για την ολοκλήρωση του πλέγματος των λειτουργιών του δημοκρατικού μας πολιτεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Γενικά.

Η μεγιστοποίηση της «ευημερίας του κοινωνικού συνόλου», μέσα στα όρια που διαγράφουν οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι, αποτελεί την αυτόνομη κεντρική επιδίωξη κάθε προγράμματος ανάπτυξεως.

Όμως, το τί ακριβώς σημαίνει ο όρος «κοινωνική ευημερία» είναι κάτι που δεν είναι καθόλου αυτόνομο. Έτσι, αν ξεκινήσει κανείς από το σύστημα των ήθικοπολιτικών και κοινωνικών αξιών που είναι περίπου κοινό στις δυτικοευρωπαϊκές δημοκρατίες, παίρνει, ο πολυσήμαντος όρος «ευημερία», διάφορη έντελώς σημασία από εκείνη που θα έπαιρνε, αν ξεκινούσε από ήθικοπολιτικά και κοινωνικά συστήματα που διέπουν άλλες χώρες.

Τα στοιχεία λοιπόν που γίνονται, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αποδεκτά ότι συνθέτουν την «κοινωνική ευημερία» και η έμφαση που δίνεται στο καθένα από αυτά, προσδιορίζουν πρωταρχικά το χαρακτήρα του οποιουδήποτε προγράμματος. Τα στοιχεία αυτά, που δεν συζητούνται — που επεξηγούνται απλώς — και που προτείνονται σαν αξιώματα, συνθέτουν ένα σύστημα κρίσιμων και αποφασιστικής σημασίας έθνικοπολιτικών επιδιώξεων.

Από το «έθιωματικό» σύστημα των ήθικοπολιτικών επιδιώξεων θα πρέπει να προκύπτουν λογικά, σαν άμεσα του συστήματος τούτου πορίσματα, πρώτα οι βασικοί, και, σε συνέχεια από τους βασικούς, ως ποiume σαν θεωρήματα, οι μερικότεροι στόχοι του Προγράμματος. Αυτή η «γεωμετρική τάξη» εξασφαλίζει τη συνέπεια του Προγράμματος προς τις πρώτες και αναπόδευκτες αρχές, από τις οποίες απορρέει. Προσδιορίζουν λοιπόν — έθιμοπολιτικές επιδιώξεις, βασικοί και μερικότεροι στόχοι — την πρώτη και κύρια είδοποιό διαφορά ανάμεσα στην ποικιλία των προγραμμάτων που θα ήταν δυνατόν να προταθούν.

Άλλο διακριτικό γνώρισμα μεταξύ προγραμμάτων ανάπτυξεως είναι οι μέθοδοι που το καθένα προτείνει για την εξασφάλιση της επιτυχίας του στην πράξη, η έκταση δηλαδή της υποχρεωτικής εφαρμογής του από τους φορείς της οικονομικής δραστηριότητας. Η έκταση αυτή εξαρτάται, σε πολύ μεγάλο βαθμό, από το ίδιο το σύστημα των ήθικοπολιτικών επιδιώξεων που έχει επιλεγεί.

Παράλληλα, ο χαρακτήρας ενός προγράμματος προσδιορίζεται από την έλαστικότητα και την προσαρμοστικότητα των σκοπών που θέτει — με την εξαίρεση φυσικά των ήθικοπολιτικών επιδιώξεων που παραμένουν αναλλοίωτες — και, πρό πάντων, από την προσαρμοστικότητα των μέσων και των μεθόδων που προτείνει να χρησιμοποιηθούν για την πραγμάτωσή του. Η σημασία του χαρακτηριστικού τούτου υπογραμμίζεται, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, επειδή απότομες και μεγάλες μεταβολές όρισμένων οικονομικών μεγεθών, ανέτρεψαν, σε πάρα πολλές χώρες, μακροχρόνιες τάσεις και αύξησαν την άβεστιάτητα για τις μελλοντικές εξελίξεις τους. Σύμφωνα μάλιστα με τις σύγχρονες αντιλήψεις του προγραμματισμού δυτικού τύπου, οι στόχοι, ιδιαίτερα οι μερικότεροι και το σύνολο των μέσων, δεν αποτελούν άκαμπτα δεδομένα, αλλά καθορίζονται μέσα σε μιá διαδικασία συνεχούς αναθεωρήσεως και προσαρμογής.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα του οποιουδήποτε προγράμματος είναι ακόμη η έκταση της συμμετοχής των συλλογικών οργάνων που εκπροσωπούν τις παραγωγικές και εργαζόμενες ομάδες του πληθυσμού, των ειδικών έμπει-

ρογνωμόνων και τών φορέων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, τόσο κατὰ τὸ στάδιο τῆς καταρτίσεως ὅσο πρὸ παντὸς κατὰ τὸ στάδιο τῆς ἐφαρμογῆς του.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως τὸ ὁποιοδήποτε πρόγραμμα νὰ εἶναι συνεπές. Πρέπει νὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ ρεαλιστικὸ. Θὰ πρέπει πρῶτον: τὰ μέσα καὶ τὰ συγκεκριμένα πολιτικοοικονομικά μέτρα ποὺ προτείνει νὰ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ συγκυρία, καὶ δεύτερον: νὰ προηγείται τοῦ καθορισμοῦ, ἀκόμη καὶ τῶν βασικῶν στόχων, μιὰ ὅσο τὸ δυνατόν ἀκριβέστερη ἐκτίμηση τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυναμιῶν ποὺ παρουσιάζονται στὸν οἰκονομικὸ, τὸν κοινωνικὸ καὶ τὸν ὀργανωτικὸ τομέα, κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἐκκινήσεως.

2. Προσανατολισμὸς καὶ στρατηγικὴ

Τὸ προτεινόμενο Πρόγραμμα εἶναι βασικὰ προσανατολισμένο πρὸς τὴν ἐξασφάλιση τῶν προϋποθέσεων τῆς μακροχρόνιας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς μικτῆς, δηλαδή μιᾶς ἐλεύθερης, ἀλλὰ ὅχι ἀνεξέλεγκτης οἰκονομίας. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνοδος καί, κατ' ἐπέκτασιν, ἡ κοινωνικὴ πρόοδος καὶ ἡ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας υἱοθετοῦνται ὡς στόχοι ἰσοδύναμοι καὶ ἀλληλοσυμπληρούμενοι.

Πρέπει ἀμέσως νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνοδος, ἡ κοινωνικὴ πρόοδος καὶ ἡ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας εἶναι, εἰδικὰ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ προγραμματισμοῦ, ἰσοδύναμες, ὑπὸ τὴν ἐννοια ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιωχοῦν παράλληλα καὶ ταυτόχρονα. Αὐτὴ ὅμως, ἡ «κατὰ χρόνον» ἰσοτιμία τῶν προτεραιοτήτων δὲν ἀνταποκρίνεται καὶ πρὸς τὴν προτεραιότητα «κατ' ἀξίαν». Γιατὶ εἶναι φανερό ὅτι, ἀπὸ τὴν τελευταία τοῦτῃ σκοπιὰ, δὲν προηγούνται μόνο ὅλων τῶν ἄλλων οἱ ἐθνικοπολιτικαὶ ἐπιδιώξεις, ἀλλὰ ἀκόμη καί, μεταξὺ τῶν βασικῶν στόχων, οἱ πολιτιστικοὶ καὶ ἐκτείνονται πρὸς γενικότερα ἀναφέρονται στὴ βελτίωση τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς.

Ἐξάλλου, ἡ ἐμφαση ποὺ δίνεται στὴν ἐξασφάλιση ἀποτελεσμάτων μακροχρόνιας ἀποδόσεως, ὑποδηλώνει πρῶτον: ὅτι ὁρισμένοι ἀπὸ τοὺς στόχους τοῦ Προγράμματος προβλέπεται νὰ πραγματοποιηθοῦν σὲ χρονικὸ διάστημα ποὺ ὑπερβαίνει τὴ διάρκεια τῆς ἰσχύος του, καὶ δεύτερον: ὅτι δὲν ἀποβλέψουμε στὴν ἐπίτευξη θεαματικῶν ἐπιτυχιῶν ποὺ θὰ κατέληγαν σὲ οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀναταραχὰς καὶ τελικὰ στὴν ἀναστολὴ τῆς μονιμότερης ἀνοδικῆς πορείας τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, κατὰ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο, ὑπῆρξε, ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, ἐντυπωσιακὴ. Ἡ ἀνοδος ὅμως αὕτη στηρίχθηκε, περισσότερο κατὰ τὴν πρώτη σχετικὰ ὁμολογία ἢ μεταπολεμικὴ περίοδο μεταξὺ 1952 καὶ 1966, στὴν ἀξιοποίηση τῶν παραδοσιακῶν ἐγγύων οἰκονομικῶν πόρων καὶ ἰδίως στὴν ἀφθονὴ προσφορά ἐργασίας καὶ τὴν ταχεία αὐξηση τῶν ἀποταμιεύσεων. Παράλληλα, τὴν πραγματοποίησιν ὑψηλοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀνόδου ἐπέτρεπε ἡ κάποια ἀνωση συναλλαγματικῶν πόρων ποὺ ἐξασφάλιζαν ἡ ταχεία διεύρυνση τοῦ πλεονάσματος τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἀδελφῶν συναλλαγῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ξένη βοήθεια. Τὸ ἀναπτυξιακὸ πρότυπο τῆς περιόδου εἶχε ἐκτατικὸ κυρίως χαρακτῆρα καὶ αὐτὸ δὲν συνετέλεσε στὴν πραγματοποίησιν μεγάλῃς κλίμακας μεταβολῶν στὴ διάρθρωση τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, μολονότι, ἀναμφισβήτητα, ἀξιοσημειώτες ἀναδιαρθρώσεις ἀρχισαν νὰ σημειώνονται ἀπὸ τότε ποὺ σχεδιάσθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ ἐπενδύσεις ποὺ, ἀφοῦ πραγματοποιήθηκαν, ἀλλάξαν ὀλόκληρη τὴν οἰκονομικοκοινωνικὴ δομὴ μεγάλων περιοχῶν, ὅπως π.χ. τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Κοζάνης-Πτολεμαίδος.

Μὲ τὴ βαθμιαία ὅμως μείωση τῶν πλεονασμάτων ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καθὼς καὶ τῶν περιθωρίων γιὰ περαιτέρω ταχεία αὐξηση τῆς ροπῆς πρὸς ἀποταμίευση ποὺ—πρὶν ἀπὸ τὴ συγκυριακὴ καί, ἐπομένως, προσωρινή πτώση της,—πλησίαζε τὰ ἐπίπεδα τῶν ἀναπτυγμένων οἰκονομιῶν, καθὼς καὶ μὲ τὸ βαθμιαῖο περιορισμὸ τῶν δυνατοτήτων ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν

πραγματοποίησιν ὑψηλῶν ρυθμῶν οἰκονομικῆς προόδου, μὲ βάσιν τὸ ἀναπτυξιακὸ πρότυπο τῶν ἐτῶν 1952-1966, ἔχουν σημαντικὰ μειωθεῖ.

Ἡ μελλοντικὴ ἀνοδικὴ πορεία τῆς οἰκονομίας πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ στηριχθεῖ σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ στὴν ποιοτικὴ βελτίωση καὶ στὴν ἀποδοτικότερη χρησιμοποίηση τῶν διαθέσιμων παραγωγικῶν συντελεστῶν, στὴν ἐφαρμογὴ νέας τεχνολογίας καὶ σύγχρονων μεθόδων ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, στὴν ἀξιοποίηση τῶν οἰκονομικῶν ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐξειδίκευση καὶ ἡ συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς σὲ μονάδες ἀποδοτικοῦ μεγέθους καί, τέλος, στὸν ἐξαγωγικὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, ποὺ εἶναι προϋπόθεσις γιὰ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγικότητος καὶ τὴ βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐξασφάλιση μονιμότερης ἰσορροπίας τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν.

Συνεπῆς μὲ τὰ πρὶν πάνω, ἡ στρατηγικὴ τοῦ Προγράμματος ἀποβλέπει:

Πρῶτον, στὴν προώθηση τῶν διαδικασιῶν ἀναπτύξεως καὶ τῶν πρωτοβουλιῶν ποὺ συμβάλλουν στὴ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς δομῆς τῆς χώρας, στὴν αὐξηση τῆς παραγωγικότητος καὶ τῆς ἀνταγωνιστικῆς ἱκανότητος καὶ στὸν ἐξαγωγικὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ὅλη ἀναπτυξιακὴ πολιτικὴ θὰ διαμορφωθεῖ κατὰ τρόπον ποὺ νὰ ἐνθαρρύνονται οἱ περισσότεροι δυναμικὲς δραστηριότητες καὶ νὰ ἐνισχύονται οἱ ἐπιχειρήσεις ποὺ προσαρμόζονται ταχύτερα στὶς τεχνολογικὰς ἐξελίξεις καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς. Οἱ ἐπιδιώξεις αὐτὲς θὰ μπορέσουν νὰ ἐξυπηρετηθοῦν πολὺ καλύτερα μὲ τὴν ἐνταξί τῆς χώρας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα. Γιατὶ ἡ ἐνταξί θὰ ἐνισχύσει τὸν δυναμικὸ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ θὰ ἀσκήσει πίεσιν γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῶν ἐλληνικῶν ἐπιχειρήσεων.

Δεύτερον, στὴ συστηματικὴ προσπάθεια ἀναπτύξεως οἰκονομικῶν κλάδων στρατηγικῆς σημασίας μὲ καθεστὴ παραγωγικὴ διάρθρωση, οἱ ὅποιοι ἀξιοποιοῦν ἐγγύς πρῶτες ὕλεις καὶ διευρύνουν ἄμεσα καὶ ἔμμεσα (μὲ τὴν ἐνθάρρυνση καὶ ἄλλων συμπληρωματικῶν ἐπενδύσεων) τὴ βιομηχανικὴ βάση καὶ τὸ ἐξαγωγικὸ δυναμικὸ τῆς οἰκονομίας.

Τρίτον, στὴν ταχεία βελτίωση τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου—ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κυριότερο παράγοντα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως—μὲ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴ βελτίωση τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως καθὼς καὶ στὴ δημιουργία καὶ ἐνθάρρυνση νέων μορφῶν συλλογικῆς δράσεως στὴν παραγωγικὴ διαδικασίαν.

Τέταρτον, στὴ μεγαλύτερη δυνατὴ εἰσροὴ νέας τεχνολογίας, προσαρμοσμένης πρὸς τὶς ἐλληνικὲς συνθήκες, στὴν ἐνίσχυση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ἰδιαίτερα τῆς ἐφαρμοσμένης, στὴ βελτίωση τῶν μεθόδων ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καθὼς καὶ τῆς ἐμπορίας, στὴν ἀξιοποίηση νέων ἰδεῶν ποὺ ἀνυψώνουν τὴν τεχνολογικὴ στάθμην τῆς χώρας καὶ συμβάλλουν στὴν παραγωγή νέων προϊόντων ποὺ ἀνταποκρίνονται στὶς συνεχῶς ἀνανεύμενες ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς.

Πέμπτον, στὴν πραγματοποίησιν βελτιώσεων τῆς διοικητικῆς καὶ ὀργανωτικῆς δομῆς τῆς χώρας, τοῦ χρηματοδοτικοῦ συστήματος καθὼς καὶ τῆς διαρθρώσεως βασικῶν τομέων τῆς οἰκονομίας ποὺ ἐξυπηρετοῦν τοὺς στόχους τοῦ Προγράμματος καὶ συγχρόνως ἐντάσσονται μέσα στὰ πλαίσια ποὺ διαγράφουν οἱ προοπτικὲς καὶ οἱ διαδικασίες γιὰ τὴν ἐνταξί τῆς χώρας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, καί, σὲ δεύτερο στάδιο, γιὰ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἀξιοποίηση τῆς παρουσίας της στὸν κοινοτικὸ χῶρο.

Ἐκτον, στὸν κατάλληλο σχεδιασμὸ καὶ στὴν ἐναρμόνιση τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν στόχων μὲ τοὺς καθαρὰ οἰκονομικοὺς στόχους τοῦ Προγράμματος, κατὰ τρόπον ποὺ, ἐνῶ θὰ ἱκανοποιοῦνται τὰ πρωταρχικά ἱστορικὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς, δὲν θὰ δυσχεραίνεται ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος, ἀλλὰ θὰ ἐξασφαλίζονται οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴ μακροχρόνια ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας.

3. **Ίδιωτική επιχείρηση και κρατική δραστηριότητα:** ο ρόλος του Προγράμματος

Στις δημοκρατικές χώρες, ο προγραμματισμός είναι ένδεικτικός. Αυτό σημαίνει ότι οι στόχοι που αναφέρονται στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας δεν έχουν επιτακτικό χαρακτήρα, αλλά αποτελούν υποδείξεις προς τις οποίες προτείνεται να κατευθυνθούν οι επιχειρηματικές αποφάσεις.

Φυσικά, αυτές οι προτάσεις και προτροπές προς την ιδιωτική πρωτοβουλία θα πρέπει να συνοδεύονται και από ορισμένα μέτρα οικονομικής πολιτικής που, ως ένα όρισμένο σημείο, θα στρέψουν πραγματικά τις ιδιωτικές δραστηριότητες προς τις επιθυμητές κατευθύνσεις και που αποτελούν, για τοῦτο, αναπόσπαστο τμήμα του Προγράμματος.

Όπωςδήποτε όμως η τελική επιτυχία του Προγράμματος εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από την αποδοχή, εκ μέρους των παραγωγικών και εργαζόμενων ομάδων του πληθυσμού, των στόχων που έχουν επιλεγεί με την ενεργό συμμετοχή τους, καθώς και από την εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων που θα εξασφαλίσουν την κινητοποίηση και κατεύθυνση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων προς την εξυπηρέτηση επιθυμητών σκοπών. Είναι λοιπόν κατάδηλο, ότι ο ρόλος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας παραμένει πρωταρχικός. Άλλωστε, το μεγαλύτερο μέρος της δαπάνης της οικονομίας (καταναλωτικής και επενδυτικής) πραγματοποιείται σύμφωνα με τις αποφάσεις που θα πάρουν οι ιδιωτικοί φορείς.

Η κρατική δραστηριότητα, σε καμιά περίπτωση, δεν θα ανταγωνισθεί την ιδιωτική πρωτοβουλία. Ούτε οι κρατικές παρεμβάσεις στην οικονομική ζωή θα υπερβούν τα όρια που επιβάλλουν οι κοινωνικές επιδιώξεις του Προγράμματος, που, όπωςδήποτε, θα διατηρηθούν μέσα στα παραδεκτά για τις δικές οικονομίες όρια. Η υπέρβαση των ορίων αυτών θα περιόριζε την ομαλή λειτουργία της αγοράς, που αποτελεί έγγυηση για την εξασφάλιση της ορθολογικής κατανομής και της αποδοτικής χρησιμοποίησης των διαθέσιμων πόρων. Συγχρόνως θα αποδυνάμωνε τους δημοκρατικούς θεσμούς, επειδή η εύρυθμη λειτουργία τους προϋποθέτει την ύπαρξη αποκεντρωτικού συστήματος λήψεως αποφάσεων και αλληλοεξισορροπημένων και αλληλοεγγυόμενων πυρήνων οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής δύναμης. Γι' αυτό και το Πρόγραμμα αποβλέπει στην ενθάρρυνση και ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και στη δημιουργία συνθηκών γόνιμης συνεργασίας με τους αρμόδιους κρατικούς φορείς, επειδή η υπέρμετρη συγκέντρωση της εξουσίας μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημοκρατία.

Το Κράτος θα αναλάβει επενδυτική δραστηριότητα, μέσω των εξειδικευμένων φορέων, για να συμπληρώνει το έργο της ιδιωτικής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, όταν αυτή δεν εκδηλώνει ενδιαφέρον σε τομείς ή δραστηριότητες που η προώθησή τους είναι στρατηγικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη. Το Κράτος θα επεμβαίνει επίσης για να θεραπεύει διαρθρωτικές αδυναμίες που εμποδίζουν την ορθολογική κατανομή των οικονομικών πόρων και για να εξουδετερώνει μονοπωλιακές ή ολιγοπωλιακές καταστάσεις που νοθεύουν τη λειτουργία και εξασθενίζουν την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού των τιμών, οδηγούν σε υπέρογκα κέρδη, αντιστρατεύονται την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και χαλαρώνουν την κοινωνική συνοχή.

Βασική επιδίωξη των κρατικών παρεμβάσεων στην οικονομική ζωή θα είναι η απαλλαγή της ελεύθερης αγοράς από φυσικά ή τεχνητά εμπόδια και η ενίσχυση των δυνάμεων του ανταγωνισμού. Η ελληνική οικονομία έχει δείξει δυναμισμό, όταν και σε όσους τομείς το Κράτος ήταν σε θέση να εξασφαλίσει τις βασικές αυτές προϋποθέσεις.

4. **Ευελιξία και προσαρμοστικότητα:** το μακροοικονομικό υπόδειγμα.

Δεδομένου του χρονικού ορίζοντα του Προγράμματος και της αύξημένης αβεβαιότητας, που χαρακτηρίζει ακόμη τις οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές σε διεθνές επίπεδο, ή ευελιξία των επί μέρους στοιχείων του Προγράμματος, αλλά και η δυνατότητα προσαρμογής τους στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις επιτυχίας. Ειδικά για την ελληνική οικονομία, που περάσε μια περίοδο ισχυρού κλονισμού και που βρίσκεται στην αρχή της διαδικασίας για την οριστική ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, πρόγραμμα δύσκαμπτο και δυσπροσάρμοστο στις μεταβαλλόμενες συνθήκες θα είχε περιορισμένη χρησιμότητα.

Για τους λόγους αυτούς το Πρόγραμμα καταρτίσθηκε κατά τρόπον που επιτρέπει τη συνεχή προσαρμογή του προς ένα εύρτερο φάσμα εξελίξεων, οι οποίες είναι αδύνατο από σήμερα, με αρκετή ακρίβεια, να προβλεφθούν. Είναι λοιπόν και αυτή η ανάγκη του προσδιορισμού των σταδιακών αναμορφώσεων του Προγράμματος προς την αναμενόμενη κατάσταση της διεθνούς και, φυσικά, της ελληνικής συγκυρίας κατά τα επόμενα χρόνια, που οδήγησε το ΚΕΠΕ να επεξεργασθεί ένα μακροοικονομικό υπόδειγμα — συνδυασμένο με διακλαδική ανάλυση εισροών και εκροών — που για πρώτη φορά καταρτίσθηκε, με τόση επιμέλεια και συστηματικότητα, στην Ελλάδα. Το υπόδειγμα συζητήθηκε, βέβαια, με διεθνούς φήμης ξένους εμπειρογνώμονες, είναι όμως ταυτόχρονα έναρμυρισμένο προς τις ειδικότερες και ιδιόμορφες ελληνικές συνθήκες.

Έτσι, το αναγκαστικά αφηρημένο και μαθηματικό αυτό υπόδειγμα θα χρησιμεύσει σαν οργάνο του Προγράμματος εξασφαλιστικό: πρώτον, της αναρμοσύνης του προς την εκάστοτε διαμορφούμενη συγκυρία, και δεύτερον, της συμπληρώσεως ειδικών τμημάτων του και της λήψεως συνεπών προς τις αρχές του μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

5. **Συμμετοχή στην κατάρτιση και στην εφαρμογή του Προγράμματος**

Η διεθνής εμπειρία αποδεικνύει ότι βασική αδυναμία σε όλες σχεδόν τις χώρες που καταρτίζουν ένδεικτικά προγράμματα ανάπτυξεως είναι η έλλειψη ικανοποιητικής συνεργασίας μεταξύ των φορέων καταρτίσεως και εφαρμογής του προγράμματος, δηλαδή μεταξύ της κεντρικής υπηρεσίας προγραμματισμού από τη μία μεριά και των ειδικών δημοσίων φορέων ή και των ιδιωτικών επιχειρηματικών μονάδων από την άλλη. Τα εκπονούμενα προγράμματα μπορεί να είναι τεχνικά άρτια, αλλά δεν συνδέονται οργανικά με τη δραστηριότητα των επί μέρους κρατικών οργάνων, πολύ δε λιγότερο κατευθύνουν και επηρεάζουν τις ιδιωτικές επιχειρηματικές αποφάσεις. Γι' αυτό πολλές φορές τα προγράμματα έχουν περιορισμένα πρακτικά αποτελέσματα.

Για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα τουτο, ακολουθήθηκε, από την πρώτη στιγμή του σχεδιασμού του Προγράμματος, η διαδικασία που εκθέσαμε ήδη στις Εισαγωγικές Παρατηρήσεις. Χάρη σ' αυτή τη διαδικασία, το περιεχόμενο του Προγράμματος δεν είναι προϊόν έρευνησης έργα-στηρίου στην κατασκευή του οποίου έχουν άγνοηθεί ή παραβλεφθεί, από τους αρμόδιους φορείς, τα πρακτικά προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την εφαρμογή του.

Πολλές Επιτροπές και Ομάδες που εργάστηκαν γύρω από το ΚΕΠΕ δεν προβλέπεται να διαλυθούν ακόμη και μετά την οριστικοποίηση του Προγράμματος από τη Βουλή. Θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν πάνω σε μονιμότερη βάση, έτσι ώστε να καθίσταται δυνατή η ανταλλαγή απόψεων για τα προβλήματα που θα ανακύπτουν στην εφαρμογή και που θα επιβάλλουν προσαρμογές των ειδικότερων στόχων και, ιδιαίτερα, των μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής ανάλογα με την εξέλιξη της ελληνικής και της διεθνούς συγκυρίας.

Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατάρτιση καὶ παρακολούθησι τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς ζωντανοῦ καὶ συνεχῶς ἀνανεούμενου Προγράμματος δὲν ἀνταποκρίνεται μόνον πρὸς τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα ποὺ τὸ διέπει, ἀλλὰ ἐξασφαλίζει καὶ τὶς εὐνοϊκότερες δυνατὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του. Τὸ περιεχόμενον τοῦ Προγράμματος θὰ εἶναι, τουλάχιστον ὡς πρὸς μερικὰς κατευθύνσεις του, γενικότερης ἀποδοχῆς. Βέβαια δὲν θὰ ἦταν ρεαλιστικὸ νὰ ἀναμένεται καθολικὴ σύμπτωση ἀπόψεων καὶ ὁμοφωνία σὲ ὅλα ἢ ἔστω καὶ στὰ καίρια θέματα. Ἡ ἐπιλογή τῶν ἐθνικοπολιτικῶν ἐπιδιώξεων, τῶν στόχων καὶ τῶν μέσων, ἀκόμη καὶ τῶν συγκεκριμένων μέτρων τῆς ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς, δὲν μπορεῖ, μέσα στὰ πλαίσια τῆς δημοκρατίας, παρὰ νὰ εἶναι ἐμπιστευμένη στὴν Κυβέρνησιν καί, τελικὰ, στὴ Βουλὴ πού, σὰν ἐντολοδόχος τοῦ λαοῦ, στηρίζει καὶ νομιμοποιεῖ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἐγκρίνει τὴν πολιτικὴν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΘΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Γιὰ τὶς ἐπόμενες δεκαετίες, δεσπόζουσες ἐθνικὲς ἐπιταγές, πρὸς τὶς ὁποῖες ἀναγκαστικὰ ἀντιστοιχοῦν ἰσάριθμες ἐπιδιώξεις, θὰ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

Π ρ ὠ τ ο ν : Ἡ ἐμπέδωσι καὶ βελτίωσι τῆς λειτουργίας τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν : Ἡ ἐνίσχυσι τῆς ἀμυντικῆς ἱκανότητος τῆς χώρας.

Τ ρ ῖ τ ο ν : Ὁ ἐξευρωπαϊσμός τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ ὁργανωτικῆς μας δομῆς ποὺ θὰ ἐπιτρέψει, σὲ πρώτη φάσιν, τὴν ταχύτερη δυνατὴ ἐνταξή μας στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες καί, σὲ δευτέρῃ φάσιν, μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐντάξεως, τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἀξιοποίησιν τῆς παρουσίας μας στὸν κοινοτικὸν χῶρον.

Τ έ τ α ρ τ ο ν : Ἡ διατήρησι τῆς ἐθνικῆς μας προσωπικότητος — τῆς ἑλληνικότητος μας — μέσα φυσικὰ στὰ κοινὰ πλαίσια τῶν δημοκρατικῶν δυτικῶν τύπου καὶ τῶν δημοκρατικῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος εἰδικότερα.

Π έ μ π τ ο ν : Ἡ βελτίωσι τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς.

Ἐνῶ οἱ παραπάνω πέντε ἐθνικοπολιτικὲς ἐπιδιώξεις προβάλλονται — σύμφωνα με ὅσα ἐκθέσαμε στὸ προηγούμενον κεφάλαιον — σὰν ἀξιώματα, πρέπει, βεβαίως, νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν εἶναι μεταξύ τους ἀντιφατικές. Οἱ παρατηρήσεις ποὺ ἀκολουθοῦν «μεταφράζουν» στὴ γλῶσσα τῆς καθημερινότητος τὴν ἀκριβῶς σημαίνουν οἱ προτεινόμενες ἐθνικοπολιτικὲς ἐπιταγές καί, ἐπὶ πλέον, χρησιμεύουν σὰν ἀπόδειξι τῆς λογικῆς συνέπειας, τῆς «μὴ ἀντιφατικότητος», τοῦ συστήματος τῶν ἀξιομάτων, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινάει ἡ ὑποβαλλόμενη στὴν κρίσιν τῆς Βουλῆς Ἐκθεσι τῶν «Προκαταρκτικῶν τοῦ Προγράμματος».

1. Ἐ μ π έ δ ω σ η καὶ βελτίω σ η τῆς λειτουργίας τῆς δημοκρατίας

Παρὰ τὴν καθολικὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸ καθεστὼς τῆς ἐπταετίας καὶ παρὰ τὴν ἐπάνωμην ἀντίστασιν — ποὺ θὰ τιμῇσιν ἡ ἱστορία — τὸ ολοκληρωτικὸ καθεστὼς δὲν ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὰ πλήγματα ὁργανωμένων δημοκρατικῶν δυνάμεων. Κατάρρευσε σὲ ὥρες παροξυσμοῦ μιᾶς ἀδηλῆς ἐκβάσεως ἐθνικῆς κρίσεως. Οἱ συνδυασμένες ὅμως με ἐθνικὲς κρίσεις καὶ ἐξωτερικὲς περιπέτειες καταρρεύσεις μακροχρόνιων δικτατοριῶν ὁδηγοῦν, κατὰ κανόνα σχεδὸν ἀνεξαιρέτο, πρὸς ἀντιδημοκρατικὰ ἄκρα. Αὐτὸν τὸν ἄμεσο κίνδυνον, ὅπως σημειώθηκε ἤδη στὶς Εἰσχωγινικές Παρατηρήσεις, τὸν ἀποφυγάμε. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι μπορέσαμε νὰ στερεώσουμε, ὀριστικὰ καὶ πάνω σὲ μόνιμες βάσεις, τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα. Καὶ τοῦτο γιὰ τοὺς ἀκόλουθους λόγους :

(α) Ἡ δημοκρατία — ἐκείνη ἡ μορφή τῆς δημοκρατίας ποὺ προτείνει τὸ Πρόγραμμα — πήγαसे ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ ἀνθρωπισμὸ καὶ πῆρε τὴ σύγχρονον μορφή της στὴν περιοχὴ

τῆς Δύσεως καὶ ἰδιαίτερα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἀποτελεῖ ἓνα σύστημα λεπτότατων μηχανισμῶν ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἀλληλοεξισορρόπησιν τῆς δυνάμεως τῶν διάφορων πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν φορέων. Ἀντίθετα πρὸς τὴ δημοκρατίαν αὐτήν, τὰ κάθε λογῆς αὐταρχικὰ καθεστῶτα προϋποθέτουν τὴ συγκέντρωσιν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως στὰ χεῖρα μιᾶς κομματικῆς καὶ γραφειοκρατικῆς ὀλιγαρχίας. Οἱ ἐξισορροπητικοὶ λοιπὸν μηχανισμοὶ τῆς δημοκρατίας εἶναι πασιδῆλα δεκτικοὶ μιᾶς συνεχοῦς τελειοποιήσεως. Τέλεια δημοκρατία οὕτε ὑπῆρξε ποτὲ οὕτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ. Τὰ «ιδεώδη» δὲν πραγματοποιοῦνται μέσα στὸν ἱστορικὸν χῶρον καὶ χρόνον. Ἀποτελοῦν ἐπιδιώξεις, πρὸς τὶς ὁποῖες ὀφείλει νὰ τείνει ἡ πολιτικὴ πρακτικὴ μολονότι οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες πρέπει νὰ γνωρίζουν πολὺ καλά ὅτι δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ τὶς πετύχουν ολοκληρωτικά. Ἐχει ὅμως τοῦτο τοῦλάχιστον τὸ νόημα ἡ ἐνσυνείδητη ἐπιδίωξι τοῦ δημοκρατικοῦ «ιδεώδους» : ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὰ αἰτήματα τῆς ἱστορικῆς ὥρας καὶ ἱκανοποιεῖ — σταδιακὰ ἔστω, ἀλλὰ προοδευτικὰ — κοινωνικὲς ἀξιώσεις στὶς ὁποῖες ἂν δὲν ἀνταποκρινόταν, μέσα στὰ ὅρια τοῦ ἐφικτοῦ, θὰ κινδύνευε τὸ πολίτευμα νὰ θεωρηθῇ ἄχρηστο καὶ νὰ διαλυθῇ «ἐκ τῶν ἑδῶν».

(β) Ἄν καὶ τὰ ἠθικὰ βάρη τῆς σύγχρονης δημοκρατίας θεμελιώθηκαν μέσα στὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸ ἔδαφος, εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς νεώτερης ἱστορίας μας, λειτούργησε ὁμαλὰ καὶ ἀνάλογα με τὶς συνθήκες τῆς ἐποχῆς, σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις καὶ γιὰ πολὺ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα. Ἀγώνες γιὰ τὴ δημοκρατίαν ἐπιχειρήθηκαν βέβαια καὶ στὸ 19ο καὶ στὸν 20ὸ αἰῶνα χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν σὰν πρακτικὸ ἀποτέλεσμα τὸν ἐθισμό τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ τοῦ λαοῦ στὶς διαδικασίες ποὺ χαρακτηρίζουν τὴ δημοκρατίαν. Σὲ ἄλλες πάλι περιόδους ὅταν, γιὰ λίγα ἄλλωστε χρόνια, εἴχαμε, ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς τυπικῆς συνταγματικῆς νομιμότητος, δημοκρατίαν, τὸ πολίτευμα κινδύνευε νὰ διαλυθῇ εἴτε ἀπὸ ἐξωγενεῖς παράγοντες, εἴτε καὶ ἀπὸ ἄλλους λόγους. Ὅπως ὁποῖοτε ἡ ἀβεβαιότητα καὶ ἡ ἀστάθεια τοῦ πολιτικοῦ κλίματος δὲν ἔδωσαν στὴ δημοκρατίαν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸ γιὰ νὰ ριζοβολήσῃ. Τὸ γεγονός ἐπομένως ὅτι συμβαίνει σήμερον νὰ λειτουργεῖ κανονικὰ τὸ πολίτευμα δὲν σημαίνει καθόλου πὼς δὲν ἔχουμε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συμβάλουμε, στερεώνοντάς το, στὴ δημιουργίαν μιᾶς μακροχρόνιας δημοκρατικῆς παραδόσεως καί, γιὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸ λόγο, νὰ τάξουμε, σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς ἐθνικοπολιτικὲς ἐπιδιώξεις μας, τὴ δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων τῆς ἐμβάθυνσεως τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν μας, τῆς τελειοποιήσεως δηλαδὴ τῆς δομῆς καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος. Εἶναι ὅπως ὁποῖοτε ἐνθαρρυντικὴ ἡ διαπίστωσις ὅτι ἀπὸ τὸ 1975 ἄρχισαν νὰ ὁργανώνονται — πάνω σὲ ὁλοένα διευρυνόμενες, ἀκόμη καὶ σὲ ἐξωκοινοβουλευτικὰς, βάσεις — διάφορα κόμματα, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορίαν ὅλα τὰ κόμματα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν κάποια συγγένειαν με τὴν ἐντελῶς ἀκράτεια ἀριστοκρατίαν, ὑστεροῦσαν ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς ἐσωτερικῆς τους ὁργανώσεως. Ἀποτελεῖ λοιπὸν στοιχεῖον προόδου καὶ ἐμβάθυνσεως τῆς «πολυκομματικῆς» δημοκρατίας ἡ ἐπιχειρούμενη, γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα, διευρύνσις τῆς συμμετοχῆς στὴ μετεκλογικὴ δραστηριότητα τῶν κομμάτων τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ ἀριθμοῦ «ἐπαγγελματιῶν» πολιτῶν.

(γ) Ἡ κατάλυσις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀπὸ τὴ δικτατορίαν κλόνισε πρωταρχικὰ κοινωνικὰς ἀξίες, ἀλλοίωσε τοὺς θεσμοὺς ποὺ συνθέτουν τὸ πλαίσιον τῆς ἐλευθέρης κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου καί, τέλος, μείωσε τὸ διεθνὲς γόητρο τῆς χώρας. Αὐθαίρετες παρεμβάσεις, στὸν οἰκονομικὸν εἰδικότερα τομέα, διαστρέβλωσαν τὶς συνθήκες τῆς εὐρυθμῆς λειτουργίας τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς, ἐξέθρεψαν κερδοσκοπικὰς τάσεις καὶ δημιούργησαν κλίμα ἐντόνης ἀβεβαιότητος. Με τὴν καταπίεσιν καὶ τὸν ἐκφοβισμό, καταστῆλονται οἱ οἰκονομικὲς διεκδικήσεις διάφορων ὁμάδων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἰδιαίτερα τῶν οἰκονομικὰ ἀσθενέστερων, ποὺ δὲν ἦταν σὲ θέση

— ἀφοῦ οὐσιαστικά εἶχε καταλυθεῖ ἡ ἀντιπροσωπευτικότης τῶν συνδικαλιστικῶν καὶ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων — κατὰ τρόπον ὀργανωμένο νὰ ἐκδηλωθῶν. Τοῦτο εἶχε σάν συνέπεια τῇ διεύρυνση τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλόγιστη σπατάλη παραγωγικῶν πόρων. Στὴν περίοδο πού μεσολάβησε μέχρι σήμερα ἀπὸ τὴν πτώση τῆς δικτατορίας, ἔχουν ληφθεῖ σύντονα μέτρα γιὰ νὰ ἀναθεωρηθῶν — καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ κλονισθεῖ ἡ διεθνὴς πίστις τῆς χώρας — με αὐστηρότητα ἀλλὰ καὶ με σωφροσύνη, συμβάσεις τῆς ἐπταετίας πού κρίθηκαν ἀπὸ τὰ ἀρμόδια ὅργανα σάν ζημιολόγους γιὰ τὸ δημόσιο ἢ τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Ἀκόμη, ἐπιχειρήθηκε ἡ ἐξομάλυνση τῆς λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς, ὁ κατὰ τὸ δυνατόν περιορισμὸς εὐκαιριακῶν «ὑπερκερδῶν», ὁ ἐλεγχος τῶν ὀλιγοπωλίων καὶ τῶν μονοπωλίων καὶ ἡ ὀρθολογικότερη διάθεση τῶν πόρων. Φυσικὰ ὁρισμένες ἀπὸ τίς σχετικὲς διοικητικὰς πράξεις καί, ἰδιαίτερα, ὁρισμένα θεσμικὰ νομοθετήματα δὲν μποροῦν παρὰ μεσοπρόθεσμα ἢ καὶ μακροπρόθεσμα νὰ ἀποδώσουν. Ἐχουν ὅμως τοῦτο τὸ κοινὸ γινώρισμα ὅτι συμβάλλουν στὴ στερέωση καὶ τὴν ἐμβάθυνση τῆς δημοκρατίας.

(δ) Χωρὶς τὴν κατοχύρωση τῆς προβολῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων, ἐπιδιώξεις εὐλογικῶν αἰτημάτων ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους στὴν ὑπαίθρου καὶ στὶς πόλεις, ἡ σύγχρονη δημοκρατία εἶναι ἀδιανόγητη. Ἡ ἄμεση ὅμως ἀνταπόκριση σὲ ὅλα τὰ αἰτήματα πού συσσωρεύτηκαν κατὰ τὴν ἐπταετία, ἀλλὰ καί, πολὺ γενικότερα, ἡ προβολὴ καὶ ἡ διεκδίκηση ἀξιώσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανοποίηση ξεπερνάει τὰ ὅρια τῆς ἀντοχῆς τῆς οἰκονομίας, εἶναι ἀδύνατη. Καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ὑποχωροῦσαν, ἡ Κυβέρνηση καὶ ἡ Διοίκηση, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση ὀργανωμένων μειοψηφῶν ἢ καὶ ὁμάδων καλόπιστων, ἔστω, ἀλλὰ ἀλληλοπαρασυρόμενων πολιτῶν, θὰ ὑπονόμειαν ὅχι μόνον τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν οἰκονομικὴν ἰσορροπία τῆς χώρας, ἀλλὰ θὰ ζημίωναν, μέσα σὲ λίγους μῆνες, ἀκόμη καὶ τὰ ἴδια τὰ συμφέροντα τῶν διαμαρτυρομένων. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Πρόγραμμα, χωρὶς νὰ παραβλέπει καθόλου τὴ βελτίωση τοῦ ἐπιπέδου διαβίωσης τῶν οἰκονομικῶν ἀσθενέστερων ὁμάδων τοῦ πληθυσμοῦ—βελτίωση πού βρίσκεται σὲ συνάρτηση με τὴν αὐξήση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τῆς παραγωγικότητος καὶ τῶν διαθέσιμων γιὰ τὴν κατανάλωση πόρων—δίνει ἰδιαίτερη ἐμφασί, στὴν πραγματοποίηση διαθροωντικῶν καὶ θεσμικῶν ἀλλαγῶν, ἱκανῶν νὰ συμβάλλουν στὴ δημιουργία οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν πού εὐνοοῦν μιὰ σχετικὰ ταχύρρυθμη, μακρόπνοη καὶ αὐτοδύναμη ἀνάπτυξη.

(ε) Ἡ κοινωνικὴ γαλήνη καὶ εὐταξία συναποτελοῦν πασιδῆλα ἀναγκαῖο ὄρο τῆς αὐτοσυντηρήσεως τοῦ ἐλευθεροῦ πολιτεύματος. Ἡ παρατήρηση σημαίνει ὅτι ὁ μηχανισμὸς μιᾶς σύγχρονης δημοκρατίας προϋποθέτει τὴν ὀργάνωση τριμεροῦς συνεργασίας, στὸν οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ τομέα, μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων πρῶτον: τοῦ Κράτους, δεῦτερον: τῶν συνδικαλιστικῶν ἢ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργατοῦπαλλήλων ἢ τῶν ἀγροτῶν, καὶ τρίτον: τῶν ἐργοδοτῶν, ἐκείνων δηλαδή πού εἶναι ὑπεύθυνοι εἴτε γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων καὶ ὑπηρεσιῶν εἴτε γιὰ τὴν ἐμπορία ἢ τὴν διακίνηση αὐτῶν στὴν ἐσωτερικὴ ἢ τὴν ἐξωτερικὴ ἀγορά. Ἀς σημειωθεῖ ἄμέσως, ὅτι οἱ γεωργικαὶ συνεταιρισμοὶ συμβαίνει ὁρισμένες φορές νὰ συγκεντρώνουν διπλὴ ιδιότητα: τοῦ ὑπευθύνου γιὰ τὴν παραγωγή ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐμπόρου. Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις, πού παρουσιάζονται ἤδη συχνὰ καὶ πού θὰ ἐμφανίζονται, ὅσο προχωροῦμε πρὸς τὸν ἐξευρωπαϊσμὸ τῆς οἰκονομικο-κοινωνικῆς δομῆς μας, συχνότερα, θὰ πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν εἰδικὲς ρυθμίσεις, ἀνάλογες με τίς ἱσχύουσες στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα. Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως ἡ τριμερὴς συνεργασία ἐπικοινωνητικὴ, ἀπαιτεῖται νὰ συντρέξουν οἱ ἀκόλουθες προϋποθέσεις:

—Πρέπει πρώτη ἡ Κυβέρνηση, ἀλλὰ καὶ ὅσα πολιτικὰ κόμματα καυχῶνται ὅτι εἶναι, με τὴν ἔννοια πού προκαθο-

ρίσθηκε, «δημοκρατικά», νὰ ἀναλογίζονται ποιὲς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνέπειες θὰ ἔχει τὸ ἄθροισμα τῶν ὁποίωνδήποτε σχετικῶν πρὸς τὴν εἰσοδηματικὴ πολιτικὴ ἐπαγγελιῶν τους.

—Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη οἱ συνδικαλιστικοὶ καὶ συνεταιριστικοὶ ἐκπρόσωποι νὰ ὑπολογίζουν με ἀκρίβεια τὰ μονιμότερα συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων καί, ἐπομένως, νὰ μὴ θυσιάζουν σὲ πρόσκαιρες «κατακτήσεις» αὐξήσεων τὰ μονιμότερα συμφέροντα ἐκείνων πού ἀντιπροσωπεύουν, γιὰ τὸν πληθωρισμὸ ἢ τὴν ὑπερμετρη ἐλλειμματικότητα τοῦ ἰσοζυγίου τῶν τρεχουσῶν συναλλαγῶν πληρώνουν τελικὰ κυρίως οἱ οἰκονομικὰ ἀσθενέστεροι.

—Μὲ αἰσθημα μεγάλῃς εὐθύνης θὰ πρέπει, τέλος, νὰ σκέπτονται οἱ βιομήχανοι, οἱ ἔμποροι, οἱ ὁποιοῖδήποτε ἐργοδότες — ἀλλὰ καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες — καὶ νὰ ἀποκτήσουν συνείδηση ὅτι τοὺς συμφέρει νὰ περιορίζουν, μέσα σὲ λογικὰ περιθώρια, τὰ κέρδη τους. Ὁπαδοὶ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ ὄχι ἀσύδοτης, οἰκονομίας εἶναι στὴ Δύση, ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κομμάτων, ἀκόμη καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν. Ἀντίθετα, ὁπαδοὶ μιᾶς οἰκονομίας ἐλευθερῆς καὶ ταυτόχρονα ἀνεξέλεγκτης καὶ ἀχαλίνωτης δὲν ὑπάρχουν πιά — οὔτε στὴν Εὐρώπῃ οὔτε στὶς ΗΠΑ οὔτε ἄλλοι πούθεν — ἔστω καὶ μεταξὺ ὅσων ἀκολουθοῦν τὰ συντηρητικότερα κόμματα. Τέλος, ὅσοι ἀνετότερα ἀντιμετωπίζουν τίς βιοτικὲς τους ἀνάγκες, πρέπει νὰ καταλάβουν ὅτι, κάθε ἐκδήλωση ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς ἐκ μέρους τους, θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει ἔδαφος, ἐκμεταλλεύσεως στὶς ὀργανωμένες μειοψηφίες πού ἔχουν κάθε συμφέρον νὰ ὠθήσουν τὴν ἐλευθερὴ οἰκονομία σὲ ἀδιέξοδο καί, σὲ δευτέρῃ φάση, νὰ τὴν καταλύσουν, καταλύοντας μαζί της καὶ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα.

2. Ἐνίσχυση τῆς ἀμυντικῆς ἱκανότη- τας τῆς Χώρας

Πρωταρχικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν προστασία τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρέπειας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας ἀποτελεῖ τὸ ἥθικόν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν καὶ στελεχῶν τους. Τὸ ἥθικόν τοῦτο στηρίζεται στὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδον ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐτοιμότητος πού κατακτήθηκε, ἀλλὰ καὶ στὴν ψυχικὴ ἐνότητα πού ἔχει σφουρηλατηθεῖ μεταξὺ ὅλων ἀνεξαιρέτα τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ στρατευμένου τμήματος τοῦ λαοῦ. Ἡ προϋπόθεση αὕτη εἶναι σήμερα πιά ἀπόλυτα δεδομένη. Ὁλόκληρος ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ ἀξιοματικοὶ καὶ ὀπλίτες τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἔχουν τὴ βούλησιν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἀγωνισθοῦν, ὅποτε καὶ ἂν χρειάζοταν, γιὰ νὰ προστατεύουν ἀποτελεσματικὰ τὸ Ἔθνος ἀπὸ κάθε ἐπιβουλῇ.

Ὅμως, μόνον τὸ ὑψηλὸ φρόνημα τῶν στρατευμένων δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ προστατεύσει τὸν ἐθνικὸν χώρον καὶ νὰ διαφυλάξει τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν τιμὴν μας. Ἀποτελεῖ ὑποχρέωση, ὅλων τῶν Ἑλλήνων, νὰ θωρακίσουν με τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά μέσα τίς Ἐνοπλίες Δυνάμεις γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολὴν τους.

Ἡ ἀναφορά τοῦ Προγράμματος Οἰκονομικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἀναπτύξεως στὴν προκείμενη ἐθνικοπολιτικὴ ἐπιδίωξη — τῆς ὁποίας ἡ ἐπίτευξη ἐξαρτᾶται αὐτονόητα καὶ ἀπὸ πληθώρα ἐξωοικονομικῶν παραμέτρων — ἐξηγεῖται γιὰ τοὺς ἀκόλουθους τρεῖς λόγους:

Πρῶτον: γιὰ τὴν οἱ ἐξοπλισμοὶ καὶ ὁ ἀμυντικὸς ἐφοδιασμὸς στοιχίζουν, σὲ δραχμὲς καὶ σὲ συνάλλαγμα, μεγάλα ποσά.

Δεύτερον: γιὰ τὴν οἱ σχετικὲς προμήθειες, ἰδιαίτερα ὅσες προέρχονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, πραγματοποιοῦνται με πιστώσεις καί, ἐπομένως, θὰ ἐπιβαρύνουν τὸ ἰσοζύγιον καὶ τὴ συνολικὴ δημοσιονομικὴ διαχείριση γιὰ ἀρκετὰ χρόνια.

Τρίτον: — καὶ σπουδαιότερον — γιὰ τὴν, στὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἡ οἰκονομικὴ ἀντοχὴ καὶ ἡ τεχνολογικὴ ἱκανότης καὶ ἀποδοτικότης ἀποτελοῦν τὴν ἀναγκαῖα ὑπόδομήν τῆς ἀμυνας.

“Όσα εκτίθενται σ’ αὐτὴν τὴν παράγραφο δὲν σημαίνουν ὅτι θὰ ξεφύγουμε ποτὲ ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ μας φιλιερηνική πολιτική. Μὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου—εἴτε διέπονται ἀπὸ ἀνάλογα μὲ τὸ δικό μας εἴτε ἀπὸ διάφορο κοινωνικοπολιτικὴ σύστημα—προσπαθήσαμε νὰ καλλιεργήσουμε ἀμοιβαία ὠφελίμες καὶ γενικότερα ἐποικοδομητικές σχέσεις στὸν οἰκονομικὸ, τὸν τεχνολογικὸ καὶ τὸν πολιτιστικὸ τομέα. Διατηροῦμε π.χ. τέτοιες σχέσεις μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, τὶς Βαλκανικὲς καὶ πολλὰς ἄλλες χῶρες. “Ὅπως ἦταν φυσικὸ, φροντίσαμε οἱ ποικιλόμορφες αὐτὲς συνεργασίες νὰ διαμορφωθοῦν πᾶν ὅπου σὲ τέτοιες συμφωνίες καὶ ὑπὸ τέτοιους ὅρους, ὥστε νὰ μὴ δυσκολευθεῖ ἡ ἐντάξή μας στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες. Θὰ ὑπάρξουν, ἄλλωστε, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐντάξιν, ἀκόμη καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν πάροδο τῆς, μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐντάξεως, μεταβατικῆς περιόδου, εὐκαιρίες τέτοιων γόνιμων συνεργασιῶν ποὺ θὰ πραγματοποιοῦνται μέσα στὰ πλαίσια τῶν σχετικῶν κοινοτικῶν ρυθμίσεων, τὶς ὁποῖες ἔχουμε ἀποδεχθεῖ ἀφοῦ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ «κοινοτικοῦ κεκτημένου». Δὲν διανοήθηκε οὕτε καὶ θὰ διανοηθεῖ ποτὲ ἡ Ἑλλάς νὰ ἀπειλήσει ἢ νὰ προσβάλλει ὁποιαδήποτε χώρα καὶ μάλιστα τὶς γειτονικές, συμπεριλαμβανομένης βεβαίως καὶ τῆς Τουρκίας. Ἄλλ’ αὐτὴ μας ἡ τοποθέτησις ἔχει μόνον δὲν μᾶς ἀπαιχλάσσει ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ ἀμυνθούμε, ἀλλὰ ἀντίθετα μᾶς ἐπιβάλλει, ὅχι μόνον ἐνόψει τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικότερου συμφέροντος τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης στὴν εὐφλεκτὴ περιοχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, νὰ ἐνισχύσουμε τὶς Ἐνωστικὰς Δυνάμεις μας. “Εἴσι ἐξηγεῖται γιὰτὶ ἡ μεγάλη ἐτήσια αὐξήσις τῶν ἀμυντικῶν δαπανῶν — μέσα στὸ σχετικὸ σύντομον χρονικὸ διάστημα ἔργον μισολάβησε μεταξὺ τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς δικτατορίας καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1977 ἀπὸ 13,5 σὲ 50 καὶ πλέον δισ. δρχ. — ἔχει ἀποστρεπτικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἑλληνικὴ ἰσχὺς ὅχι μόνον δὲν ἀπειλεῖ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ ἀντίθετα τὴν ἐγγυάται, τοὐλάχιστον κατὰ τὸ μέτρο ποὺ ἡ διατήρησις τῆς ἐξαρτάται ἀπὸ τὴν βούλησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐτὴ μας ἡ βούλησις δὲν ὑπόκειται παρὰ μόνον σὲ ἓνα, αὐτονόητον, γιὰ κάθε ἐλεύθερον καὶ σεβόμενον τὸν ἑαυτὸ τῆς χώρας, περιορισμό: στὴν περίπτωσιν ποὺ θὰ ὑφιστάμεθα ἐπίθεσιν ἢ ποὺ θὰ προσβάλλονταν ἡ ἐθνικὴ μας ἀξιοπρέπεια καὶ τιμὴ εἴμαστε ἀποφασισμένοι, ἐνωμένοι ὅλοι οἱ Ἕλληνες, νὰ ἀμυνθούμε. Καὶ εἴμαστε σὲ θέση νὰ τὸ πράξουμε.

3. Ἐντάξιν στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες

(α) Τὸ διεθνὲς κύριον ποὺ κατέκτησε ἡ Χώρα—χάρη στὴν ὁμαλὴ καὶ ἀδιατάρακτὴ ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ καὶ χάρη στὴν ἐνταχιστάτη διπλωματικὴ δραστηριότητα ποὺ ἀναπτύχθηκε, πρὸ πάντων, μεταξὺ Ἀρχηγῶν Κρατῶν καὶ Κυβερνήσεων—τῆς ἐπέτρεψε νὰ υποβάλει καί, σὲ συνέχεια, νὰ ὑποστηρίξει ἀποφασιστικὰ τὸ αἷτημα τῆς ἐντάξεως τῆς στὶς τρεῖς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες. Ἀς σημειωθεῖ, παρενθετικὰ ἐντελῶς, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέταμε ὅτι δὲν θέλουμε νὰ ἐνταχθούμε στὸν κοινοτικὸν ὁρίζοντα, ὅλ’ ἦταν καὶ πάλι ὁπωσδήποτε ἀναγκαστὸν, γιὰ νὰ ἀσφαλίσουμε τὴν οἰκονομικὴν μας ἑνότητα, νὰ προσαρμόσουμε τὴν ὅλη διάρθρωσιν τῆς χώρας πρὸς τὶς δυτικοευρωπαϊκὰς συνθήκας. Ἐμεῖς ὅμως θέλουμε νὰ ἐνταχθούμε, γιὰτὶ ἀπλούστατα μᾶς συμφέρει καὶ γιὰτὶ νομίζουμε ὅτι ἡ προσχώρησίς μας εἶναι καὶ γιὰ τὴν ἰδίαν τὴν Κοινότητα συμφέρουσα.

(β) Ἡ Κυβέρνησις προεἰδοποίησε ἐπανειλημμένα τὸν ἑλληνικόν λαόν, ὅτι τὸ σὺν ἡ διεξαγωγὴ τῆς διαπραγματεύσεως, ὅσο καὶ ἡ ἐγκαίριος προσαρμολογία τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς μας δομῆς στὶς κοινοτικὰς συνθήκας ἀποτελοῦν ἐγγεγραμμένα δύσκολα. Δύσκολα, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἐφικτά.

(γ) Ἡ πρῶτη δυσκολία ἐκδηλώθηκε στὶς 29 Ἰανουαρίου 1976 μὲ τὴ γνωστὴ Γνωμοδότησιν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κοινοτήτων ποὺ πρότεινε νὰ προηγηθεῖ τῆς ἐντάξεως μίξις περιόδος προεντάξεως. Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μὲ ἀποφασιστικότητα, ἀλλὰ καὶ μὲ ψυχραιμίαν — χωρὶς νὰ

ἀμφισβητήσῃ τὴν καλὴ πίστιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁρισμένα ἐποικοδομητικὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχονταν στὴ Γνωμοδότησιν τῆς — ζήτησε ἀμέσως ἀπὸ τὶς Κυβερνήσεις τῶν Ἐθνῶν νὰ ἀρχίσουν ὅσο γίνεται ταχύτερα οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν ἐντάξιν καὶ νὰ μὴ γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις γιὰ τὴ μεσολάβησιν περιόδου προεντάξεως. Τὸ Συμβούλιον τῶν Ἱπουργῶν τῶν Κοινοτήτων, στὶς 9 Φεβρουαρίου 1976, δέχθηκε τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν κάλεσε γιὰ νὰ ἐγκαινιάσθω ἐπίσημα οἱ διαπραγματεύσεις στὶς 24 Ἰουλίου 1976. Ἡ Συνδιάσκεψιν συνήλθε καὶ πάλι, σὲ Ἱπουργικὴν στάθμην, στὶς 19 Ὀκτωβρίου 1976 καὶ στὶς 5 Ἀπριλίου 1977.

(δ) Ἀπὸ τὸ προηγούμενον ἐδάφιο προκύπτει ὅτι ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ μὴ ἔχει κανένα λόγο νὰ ἀμφισβάζει γιὰ τὴν πολιτικὴν βούλησιν τῶν κρατῶν — μελῶν, βούλησιν ποὺ τόσο ἐπίσημα καὶ ἐπανειλημμένα διαδηλώθηκε, πρῶτον: σὲ ἐπίπεδον Ἀρχηγῶν Κρατῶν καὶ Κυβερνήσεων, καὶ δεύτερον: στὸ ἐπίπεδον συνδιασκέψεων γιὰ τὴν ἐντάξιν τοῦ Συμβουλίου Ἱπουργῶν τῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἱπουργοῦ τοῦ Συντονισμοῦ. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἐξ ἀφορισῆς τῶν Ἱβηρικῶν ὑποψηφιοτήτων διαφανόνταν ὅτι διαγράφεται ἡ πιθανότητα τῆς ἐμμείσεως ἐστὼ διασυνδέσεως τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ γενικότερον θέμα τῆς διευρύνσεως τοῦ κοινοτικοῦ γόρου, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος συναντήθηκε στὸ Λονδίνο καὶ στὸ Παρίσι, μεταξὺ 9ης καὶ 12ης Μαΐου 1977, μὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς Ἀρχηγούς Κρατῶν ἢ Κυβερνήσεων τῶν ἐνδιαφερόμενων Εὐρωπαϊκῶν Χωρῶν. Καὶ ἀνακοίνωσε στὴ Συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 20ῆς Μαΐου 1977 τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν του. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ θεμελιώνουν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀνώτατη πολιτικὴ ἡγεσία τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης συμπεριρίζεται τὴ βασικὴ ἑλληνικὴ θέση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ δικὴ μας ἐντάξιν δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ παρὰ μόνον ἀπομονοῦμεν ἢ ἀπὸ κάθε ἄλλῃ ὑποψηφιότητα. Καὶ τοῦτο, ὅχι μόνον γιὰτὶ ἡ αἵτησις τῆς Ἑλλάδος προηγεῖται χρονικὰ ἀπὸ κάθε ἄλλῃ ὑποψηφιότητα, ἀλλὰ, πρὸ πάντων, γιὰτὶ προηγεῖται καὶ λογικὰ. Συντρέχουν δηλαδὴ στὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀποφασιστικοὶ νομικοὶ, οἰκονομικοὶ καὶ πολιτικοὶ λόγοι, λόγοι ποὺ δὲν συντρέχουν γιὰ καμιά ἄλλῃ παρόμοια περίπτωσιν καὶ ποὺ, ἐπομένως, διαφοροποιοῦν τὴν ἑλληνικὴν αἵτησιν ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλῃ.

(ε) Εἶναι ἀδιανόητον νὰ ἀγνοηθεῖ τὸ ἀναμφισβήτητον νομικὸ καὶ ἱστορικὸ γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας ἀνάπτυξε, ἤδη ἀπὸ τὸ 1962, εἰδικούς δεσμούς μὲ τὴν ΕΟΚ. Ἡ Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν δὲν ὑπῆρξε ἀπλῶς ἡ πρώτη Συμφωνία Συνδέσεως ποὺ συνομολογήθηκε ἀπὸ τὴν Κοινότητα. Εἶναι καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τοῦ περιοχόμενου τῆς ἐντελῶς προνομιακῆς. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ προβλέπει, τόσο στὸ προοίμιον ὅσο καὶ στὸ ἄρθρον 72, τὸν προορισμὸ τῆς Ἑλλάδος νὰ καταστῇ πλήρως καὶ ἰσότιμον μέλος τῆς Κοινοτήτας καὶ μάλιστα πρὶν λήξει ἡ περίοδος τῆς ἰσχύος τῆς.

(στ) Εἶναι βέβαια ἀδιαφιλονίκητον, ὅτι ὅποια εὐρωπαϊκὴ καὶ δημοκρατικὴ χώρα ἐπιθυμεῖ νὰ προσχωρήσῃ εἶναι ὑποχρεωμένη, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρον 237 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, νὰ ἀποδεχθεῖ τὸ «κοινοτικὸν κεκτημένον». Ἀλλὰ:

Πρῶτον: Ἡ ἴδια ἡ Συμφωνία τῆς Συνδέσεως ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ τμήμα τοῦ κοινοτικοῦ κεκτημένου. Πῶς εἶναι δυνατόν ἡ Ἑλλάς, ἐστὼ καὶ στὸ τέλος τῆς μετὰ τὴν ἐντάξιν μεταβατικῆς περιόδου, νὰ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀποδεχθεῖ ὡς μέρος τοῦ κοινοτικοῦ κεκτημένου ὅλες τὶς σχετικὰς μὲ τρίτες χώρας προτιμησιακὰς ἢ ἄλλας ρυθμίσεις καὶ νὰ μὴ εἶναι ἀντίστροφα ἐξίσου ὑποχρεωμένη καὶ ἡ ἴδια ἡ Κοινότητα νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς κοινοτικὸν κεκτημένον τὴν Συμφωνίαν τῶν Ἀθηνῶν;

Δεύτερον: Ἀπὸ ὁποιαδήποτε νομικὴ προϋπόθεσιν καὶ ἀν’ ἐκινήσει κανεὶς, θὰ ἦταν ἐντελῶς παράλογον νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ περιέλθῃ, ἐστὼ καὶ προσωρινά, σὲ ἓνα δυσμενέστερον γι’ αὐτὴ νομικὸ καὶ οἰκονομικὸ καθεστῶς ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ τῆς εἶχε δοθεῖ. Καὶ νὰ ἀποδεχθεῖ, σὺν παρηγορίᾳ,

τὸ ὅτι θὰ υποχωρήσει προσωρινὰ γιὰ νὰ μπορέσει ἀπότομα νὰ μεταπηδήσει σὲ εὐνοϊκότερο καθεστῶς στὸ μέλλον.

Τρίτον : Εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ Συμφωνία Συνδέσεως συν-ομολογήθηκε γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν οἰκονομικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀνάπτυξη, τὸν ἐξευρωπαϊσμό τῆς Ἑλλάδος. Ἡμεῖς, ἡ οἰκονομικὴ ἰσορροπία τῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν, ἔχει γιὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους, ἀνατραπεῖ. Ἄν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀναβληθεῖ γιὰ ἀόριστο χρονικὸ διάστημα ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος, ἡ διατήρηση τοῦ συνδεστικοῦ καθεστώτος, οὐκ εἴπαμε στὴν πράξη διατηρηθεῖ, ὅχι μόνο δὲν θὰ ἐφελόυσε, ἀλλὰ θὰ ζημίωσε τὴν Ἑλλάδα.

(ζ) Τὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιό τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε, δια αὐτὰ τὰ χρόνια, ἐντονα παθητικὸ ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῶν Χωρῶν τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ καὶ παθητικὸ ἀπέναντι καθενὸς κράτους - μέλους χωριστὰ. Ἔτσι, π.χ. τὸ 1976 τὸ συνολικὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ μας ἰσοζυγίου μετὰ τὴν ΕΟΚ ἐφθάνε τὰ 1.508 ἐκατ. δολάρια. Παθητικὸ εἶναι σταθερὰ ἐπίσης καὶ τὸ ἰσοζύγιό τῶν τεχνολογικῶν συναλλαγῶν μετὰ τὴν Κοινότητα ποὺ ἀνῆλθε, γιὰ τὸ ἴδιο αὐτὸ ἔτος, σὲ 911 ἐκατ. δολάρια.

(η) Ἡ ἀμέσως προηγούμενη παρατήρηση ὑποδηλώνει ὅτι ἔχει οἰκονομικὸ συμφέρον ἡ Κοινότητα, ἀπὸ τὴν ὁποία εἰσάγουμε κυρίως βιομηχανικὰ προϊόντα, νὰ στηρίξει μετὰ κάθε τρόπο τὴν ἐλληνικὴ οἰκονομία. Πρέπει ἐξάλλου νὰ τονισθεῖ ὅτι ἡ προσχώρησή μας, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ τὸ συνδυασθεῖ μετὰ τὴν ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας, θὰ αὐξήσει ἀκόμη περισσότερο τὴν εἰσαγωγὴν μας ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπῃ. Εἰσαγωγὴς σὲ βιομηχανικὸ ἐξοπλισμὸ καθὼς καὶ σὲ υπηρεσίες συνδεόμενες μετὰ τὴν εἰσαγωγὴ τεχνολογίας, εἴτε ἐνσωματωμένης στὸν ἴδιο τὸ βιομηχανικὸ ἐξοπλισμὸ ποὺ θὰ χρειαζοῦμε, εἴτε καὶ παρεχόμενης μετὰ τεχνικὴς συμβουλές, χρήσιμη δικαιομάτῃν εὐρεσιτεχνίας κ.λ.

(θ) Βεβαίως εἶναι καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀντιστοιχῶς σημαντικὸτατα ἐξισορροπητικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα ποὺ τὴν ὠθοῦν στὴν ἐπιδίωξή τῆς πλεονέξεως. Βρισκόμαστε στὴν περιφέρεια τῆς Εὐρώπης. Ἔχουμε μικρότερο κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα ἀπὸ τὴν ἑννέα χώρες - μέλη ἐκτὸς μὲς μετὰ τὴν ὁποίαν εἰμαστε περίπου ἰσοδύναμοι.

Γιὰ λόγους δημογραφικοῦς, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ στερεώσουμε, πάνω σὲ μόνιμες καὶ περισσότερο ἰσχυρὲς βάσεις, τὴν οἰκονομικὴν μας ἀνάπτυξη, πρέπει νὰ μετατοπίσουμε τὸ ἐπιδόμημα ποσοστὸ τοῦ πληθυσμοῦ μας πρὸς μία σειρά ἐπαγγελματικῶν κέντρων ἔλξης τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος καὶ τῶν ἐπενδύσεων. Ἔχουμε, ἐπομένως, νὰ ἀντιμετωπίσουμε κοινωνικὰς δαπάνες προσαρμογῆς — π.χ. μετακινήσεις ἢ οἰκιστικὰς — γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ αὕτη ἡ μετατόπιση. Ἐξάλλου τὰ 15,6 % τοῦ ἀναθάρστον ἐγχώριον προϊόντος μας πρέσβυνται ἀκόμη καὶ τὸ 1976, ἀπὸ τὴ γεωργία. Τὸ ἴδιο ἔτος, οἱ ἐξαγωγὴς γεωργικῶν, αὐτοῦσιον ἢ ἀπλὰ συσκευασμένων, προϊόντων κάλυπταν τὸ 29 % τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν μας. Ἄν μάλιστα συμπεριλάβουμε καὶ τὰ βιομηχανοποιημένα γεωργικὰ προϊόντα, τὸ ποσοστὸ τοῦτο ἀνεβαίνει στὰ 36 %. Εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερο, ὅτι, παρὰ τὴ συνεισφορά μας στὸν κοινοτικὸ προϋπολογισμό, δὲν μποροῦν, ὑπὸ τὴ συνθήκῃ ποὺ μόλις περιγράψαμε, παρὰ νὰ προκύβῃ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καθαρὸ οἰκονομικὸ ὄφελος ἀπὸ τὸ Γεωργικὸ, τὸ Περιφερειακὸ καὶ τὸ Κοινωνικὸ Ταμεῖο τῆς Κοινότητος. Δὲν ἀποβλέπουμε, βέβαια, στὸ νὰ γίνουμε μόνιμοι συνταξιούχοι αὐτῶν τῶν Ταμείων. Ἀποβλέπουμε ἀντίθετα νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ κεφάλαια ποὺ θὰ εἰσρεῦσιν γιὰ τὰ ἐπιτεχνύουμε τὴν οἰκονομικὴν μας ἔνδο καὶ νὰ καταστήσουμε, ὅσο γίνεται ταχύτερα, περιττὴ τὴν προσφυγὴν μας στὴς κοινωνικὰς ἀρωγὰς.

(ι) Ἡ ἐλληνικὴ γεωργικὴ παραγωγή ἀποτελεῖ ἀπὸ ἀπόψεως ὅγκου μὲν μόνο ποσοστὸ τῆς κοινοτικῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Τὸ συνολικὸ ἀναθάρστον προϊόν τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας θὰ ἀντιπροσωπεύει τὸ 6 % περίπου τοῦ συνολικοῦ ἀναθάρστον γεωργικοῦ προϊόντος τῆς Κοινότητος συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐξάλλου ἡ ἐλληνικὴ γεωργικὴ παραγωγή καθύπτει, κατὰ τὸ κύριον μέρος τῆς,

τὴς ἀνάγκης τῆς ἐγχώριας καταναλώσεως, σημαντικὸ δὲ ποσοστὸ τῆς ἀντιστοιχεῖ σὲ προϊόντα ποὺ δὲν παράγει ἡ Κοινότητα — π.χ. βαμβάκι καὶ σταφίδες — ἢ στὰ ὁποῖα εἶναι, ὅπως π.χ. στὴν περίπτωση τῶν καπνῶν ἢ τῶν πορτοκαλίων, βαρύντατα ἐλλειμματικὴ. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι ὁποῖο ποσοστὸ τῆς παραγωγῆς μας ἐξάγεται, εἴτε εὐρωπαϊκὸν εἴτε μεταποιημένο, σὲ τρίτες χώρες. Ἀπὸ ὅσα ἐπιθέσαμε προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα :

Πρῶτον : Ἡ γεωργικὴ μας παραγωγή εἶναι αὕτη καθυπὸν ἀσήμαντη καὶ δὲν μπορεῖ, παρὰ σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις, νὰ συναγωνίζετο τὴν παραγωγή τῆς Κοινότητος.

Δεύτερον : Εἶναι ἀνάγκη νὰ βρεθεῖ κάποια μέθοδος, στηρίξεως τῶν τιμῶν τῶν ἐλληνικῶν ἐκείνων προϊόντων ποὺ δὲν παράγει ἡ Κοινότητα καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα φυσικὰ δὲν ὑπάρχει «κοινὴ» γεωργικὴ πολιτικὴ.

Τρίτον : Ἀκόμη καὶ στὴς ἐλάχιστες περιπτώσεις ποὺ συναγωνίζομαστε, ὡς ἓνα βαθμὸ, προϊόντα ὀρισμένων χωρῶν τῆς Κοινότητος, ἡ παρουσία μας στὴν κοινοτικὴ ἀγορὰ εἶναι συνήθως «ἐνοχλητικὴ» γιὰ βραχυτάτες περιόδους αἰχμῆς. Εἶναι γιὰ τοῦτο ἐφικτὸ — μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς νεώτερης τεχνολογίας — νὰ μετατοπισθεῖ χρονικὰ ἡ περίοδος τῆς ἐλληνικῆς προσφοράς γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς κατηγορίας αὐτῆς. Φυσικὰ ἡ ὁργάνωσις τῆς χρονικῆς αὐτῆς μετατοπίσεως τῆς ἐλληνικῆς προσφοράς θὰ στοιχίσει. Αὐτὸς εἶναι ἄλλωστε ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους γιὰ τὸν ὁποῖο χρειαζόμαστε τὴν ἀρωγὴν τῶν Κοινοτικῶν Ταμείων.

Τέταρτον : Ἀποτελεῖ τέλος βασικὴ ἀρχὴ τῶν καταστατικῶν Συνθηκῶν τῆς Κοινότητος ἡ ὀρθολογικὴ κατανομή τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἐνιαίου κοινοτικοῦ χώρου. Θὰ ἐπιμείνουμε φυσικὰ, κατὰ τὴς διαπραγματεύσεις, νὰ ἐφαρμοσθεῖ καὶ πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων ἀγροτῶν ἡ θεμελιώδης αὕτη κοινοτικὴ ἀρχή.

(ια) Ἡ ἔνταξη θὰ διανοίξει τεράστιες εὐκαιρίες γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν σειρᾶς νέων οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων ποὺ θὰ διευκολύνουν τὴν ὀρθολογικὴ ἀναδιάρθρωσιν τῆς δομῆς τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Χάρη στὴν προσαρμοστικότητά τους, οἱ ἐλληνικὲς μεγάλες καὶ μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις θὰ μπορέσουν μετὰ μεγαλύτερη ἀνέση νὰ κινηθοῦν μέσα στοὺς πλατύτερους ὀρίζοντες τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς καὶ νὰ ἀνοίξουν διεξόδους, ἐντελῶς νέες, σὲ πολλοὺς κλάδους τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

(ιβ) Ἡ προσχώρησή μας θὰ διευκολύνει τὴν ἀξιοποίησιν τῆς προνομιακῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς χώρας. Θὰ ἐπιτρέψει νὰ μεταβληθοῦν, σὲ πρώτη φάση, ὁ Πειραιὰς καὶ σὲ δευτέρῃ φάση, ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ Βόλος καὶ ἡ Πάτρα σὲ σημαντικὰ ναυτιλιακὰ, ἐμπορικὰ, ἀκόμη καὶ οἰκονομικὰ κέντρα. Τὸ γεγονός ὅτι διατηροῦμε ἄριστες σχέσεις μετὰ πολλὰς χώρες τῆς Μέσης Ἑγγύς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς — μετὰ τὴς ὁποῖας ἔχουμε ἤδη ἀναπτύξει γόνιμη συνεργασία στὸν τομέα τῶν τεχνικῶν κατασκευῶν, καθὼς καὶ τῶν ἐξαγωγῶν πολλῶν προϊόντων μας — καθιστᾷ πρόσφορο τὸ ἐλληνικὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν κοινοτικῶν ἢ μικτῶν ἐπιχειρήσεων, διάφορων μορφῶν, πρὸς ὄφελος τόσο τῆς εὐρωπαϊκῆς, ὅσο καὶ τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Παράλληλα, οἱ καλὲς σχέσεις ποὺ διατηροῦμε μετὰ τὴς Βαλκανικῆς μας γείτονες καὶ τὴς ἄλλης χώρες ποὺ δὲν ἀκολουθοῦν τὸ ἴδιο μετὰ τὴν κοινωνικοπολιτικὸν σύστημα, θὰ ἐπιτρέψουν — καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν — τὴ δημιουργίαν, μέσα στὰ πλαίσια τῶν σχετικῶν κοινοτικῶν ρυθμίσεων, ἀποδοτικῶν συνεργασιῶν. Ἔτσι, ὁ ἐλληνικὸς χώρος θὰ μεταβληθεῖ σὲ μιὰ τριπλὴ γέφυρα οἰκονομικῆς διασυνδέσεως ἀνάμεσα, πρῶτον : στὴν Κοινότητα, δεύτερον : στὰ Βαλκάνια, τὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση καὶ τὴς ἄλλης χώρες τῆς Βορειο-ανατολικῆς Εὐρώπης, καὶ τρίτον : στὴς χώρες τῆς Μ. Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

(ιγ) Τὸ γεγονός ὅτι ἀποδίδουμε ἰδιαίτερη σημασίαν στὴς οἰκονομικὰς μας σχέσεις μετὰ τὴν Κοινότητα δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι ὑποτιμοῦμε τὴν σημασίαν ποὺ θὰ ἔχει ἡ προσχώρησιν

μας από την κοινωνική και την πολιτική άποψη. Αντίθετα μάλιστα έχουμε την πεποίθηση ότι η ένταξη επιβάλλεται, πρό πάντων, για λόγους πολιτικούς υπό την ευρύτερη σημασία του όρου.

(ιδ) Η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού πιστεύει ότι η σταδιακή ενοποίηση της δημοκρατικής Ευρώπης αποτελεί κυριολεκτικά ιστορική επιταγή της τελευταίας είκοσιπενταετίας του αιώνα. Για τουτό, θεωρούμε ότι έχει το καθήκον αλλά και το δικαίωμα να συμβάλει η χώρα μας, κατά το μέτρο των δυνάμεών της, σ' αυτήν την προσπάθεια. Έχουμε απόλυτη συνείδηση του ότι βρισκόμαστε ακόμη πολύ μακριά από την επίτευξη της πολιτικής ενοποιήσεως του κοινοτικού χώρου, αφού ακόμη και η οικονομική ενοποίηση προχωράει με άρχα βήματα. Όφείλουμε όμως να προσφέρουμε στη νέα γενεά κάποιο ιδεώδες πνευματικό, πολιτιστικό, ηθικό και κοινωνικό, που να μπορεί ολόψυχα να υιοθετήσει. Γιατί αν αφήναμε ιδεολογικά άνεργους τους νέους, θα τους έκθεταμε στον κίνδυνο να γίνουν θύματα είτε των αντιδημοκρατικών άκρων, είτε ενός αυτοκαταστροφικού ευδαιμονισμού που χαρακτηρίζει σε πολλές περιπτώσεις την καταναλωτική κοινωνία της εποχής μας και που μπορεί τελικά να οδηγήσει σε ένα άνευθυνο μηδενισμό.

(ιε) Άλλος βασικός πολιτικός λόγος που μας ώθει προς την ένταξη είναι ότι, με την καλλιέργεια στενότερων σχέσεων με την Ευρώπη, θα επιταχύνουμε τη σταδιακή μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ των διάφορων ομάδων του πληθυσμού και μεταξύ των διάφορων επρχιών του ελληνικού Κράτους. Η προσχώρησή μας στο συντελεστεί άποφασιστικά, όχι μόνο στην αναδιάρθρωση της οικονομικής, αλλά και της κοινωνικής δομής μας. Έχουμε λοιπόν ύψιστο συμφέρον, για χάρη των εργαζομένων της υπαίθρου και των πόλεων, να επισπεύσουμε, όσο γίνεται, την πραγματοποίηση της ένταξής. Εξάλλου, η ένταξη του συναγωνισμού, που θα προκύψει με την ελεύθερη διακίνηση των αγαθών που παράγουν οι βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της Δύσεως, θα άσκήσει εξυγίαντική επίδραση πάνω στο μηχανισμό της ελληνικής αγοράς και θα εξαφάνισι σιγά - σιγά τα ενακίριακά «υπερκέρδη» χωρίς να αποκλείσει το νόμιμο και φορολογούμενο κέρδος που αποτελεί, μέσα στα πλαίσια μιας μικτής — ελεύθερης αλλά ελεγχόμενης — οικονομίας, κίνηση ο.

(ιστ) Άς συναγάγουμε τα γενικά συμπεράσματα από όσα προηγήθηκαν :

Π ρ ῶ τ ο ν : Η Ελλάδα έχει συνείδηση των προβλημάτων που θα ανακύψουν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, αλλά και κατά το χρονικό διάστημα που θα μεσολαβήσει από σήμερα μέχρι του τέλους της μεταβατικής περιόδου και το όποιο θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την προεργασία της προσχωρήσης της οικονομίας μας προς τις ευρωπαϊκές συνθήκες. Όλα αυτά τα προβλήματα μπορεί άνατα μεταξύ φίλων κρατών — έφρσον η πολιτική βούληση είναι και από τις δύο μεριές δεδομένη — να επιλυθούν. Ούτε σκεπτόμαστε να αποκρύψουμε από τους μελλοντικούς συνεταιίρους μας τις οργανωτικές, οικονομικές ή άλλες όποιες-δήποτε αδυναμίες μας. Θα ήταν η χειρότερη πολιτική. Η Ελλάδα θα παίξει με άνοιχτά χαρτιά.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν : Οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη δέν έχουν τίποτε το κοινό με τις όποιες-δήποτε συνθησμένες έμπορικες ή άλλες διακρατικές διαπραγματεύσεις. Όποιο ευρωπαϊκό και δημοκρατικό κράτος υποβάλλει αίτηση για ένταξη, αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις και άποκτά τα δικαιώματα που ήρίζουν οι καταστατικές Συνθήκες και το «κατα- μένο» των Κοινοτήτων. Η διαπραγματεύση για την ένταξη περιορίζεται συνεπώς στον προσδιορισμό των ρυθμίσεων που θα ισχύουν στη μεταβατική περίοδο.

Τ ρ ί τ ο ν : Η προσχώρησή μας στην Ευρώπη θα σή- μάνει την πραγματοποίηση ενός μεγάλου «ποιστικού άλ- ματος» προς την πρόοδο. Έχουμε λοιπόν κάθε συμφέρον να επισπεύσουμε τις διαπραγματεύσεις. Τουτό όμως δέν

σημαίνει ότι θα θυσιάσουμε τα οικονομικά ή οποιαδήποτε άλλα νόμιμα συμφέροντα της χώρας για να επιταχύνουμε την υπογραφή της Συνθήκης Ένταξής. Πρέπει στο ση- μείο τούτο να τονισθεί ότι η ελληνική πλευρά δέν επιδιώκει κανενός είδους προνόμιο, έστω και για τη μεταβατική περίοδο, που να μη χορηγήθηκε σε ένα από τα τρία νέα κράτη-μέλη. Φυσικά, οι ρυθμίσεις που θα ζητήσουν οι Έλληνες διαπραγματευτές θα είναι προσαρμοσμένες προς τις ελληνικές συνθήκες. Άλλά θα είναι ταυτόχρονα σύμφωνες, Mutatis Mutandis, με την κοινοτική πρακτική στην όποιαν προαναφερθήκαμε.

Τ έ τ α ρ ο ν : Οι Έλληνες διαπραγματευτές είναι ύπο- χρεωμένοι να αποβλέψουν, πρό πάντων, στην εξυπηρέτηση των μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων συμφερόντων της χώρας και να μη ακολουθήσουν μια κοντόφθαλμη δια-πραγματευτική τακτική που θα κινδύνευε να επιμηκύνει υπέρμετρα τις διαπραγματεύσεις και ένδεχομένως να μα- ταιώσει — εξαιτίας της παρεμβολής άπρόοπτων γεγονότων — την προσχώρηση.

4. Δ ι α τ ή ρ η σ η τ η ς έ θ ν ι κ ή ς μ α ς π ρ ο - σ ω π ι κ ό τ η τ α ς

(α) Η διαμορφούμενη σταδιακά ένωμένη δημοκρατική Ευρώπη είναι, από την ίδια της την κατασκευή, σύνθεση πολυφωνική. Επιτρέπει, ακόμη και στις μικρότερες μετέ- χουσες χώρες, χωρίς να άπαλλοτριώσουν την εθνική τους ιδιομορφία, να άκουσθεί αυτόνομη, αν και συνηγούσα με τις φωνές των άλλων κρατών-μελών, η φωνή τους στο προσκή- νιο της παγκόσμιας ιστορίας. Καμιά χώρα της ΕΟΚ, ούτε οι τέσσερις μεταξύ τους μεγαλύτερες, δέν θα μπορούσε μόνη της, έτσι όπως είναι σήμερα διαμορφωμένη ή παγκόσμια πολιτική συγκυρία, να επηρεάσει τις ιστορικές εξελίξεις. Όλες οι χώρες της ΕΟΚ — ακόμη και οι μικρότερες — έχουν, όπως έχει και η Ελλάδα, μια μεγάλη πολιτιστική παράδοση. Ένωμένες έχουν τη δυνατότητα να έμφανι- σθούν στο διεθνές προσκήνιο κατά τρόπον που να άντα- ποκρίνεται στο τεράστιο μέγεθος της ιστορικής τους συνει- σφοράς. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην έναρκτηρία Συν- διάσκεψη των διαπραγματεύσεων με τη Μ. Βρετανία ο εκπρόσωπος της Anthony Barber δήλωνε στις 30 Ιου- νίου 1970 προς τους συναδέλφους του Έπουργός των Έξι τότε κρατών - μελών τα εξής : «Δέν υπάρχει κανείς από μας που να μπορεί να επιτελέσει μόνος του, όσα μπο- ρούμε να επιτελέσουμε όλοι μαζί ένωμένοι».

(β) Η διατήρηση της εθνικής μας προσωπικότητας προϋποθέτει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος που είναι, βέβαια, και πηγή πλούτου, αλλά ταυτόχρονα πηγή αίσθητικών έρεθισμάτων που άποτελούν μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και που χαρακτηρίζουν την ιδιάζουσα ποιότητα της ελληνικής ζωής. Δέν επιτρέπεται επομένως να επιδιώκεται, π.χ. για τουριστικούς σκοπούς και βάσει οικονομικών άποκλειστικά κριτηρίων, η εκμετάλ- λευση των άκτών μας σε σημείο που να άλλοιώνεται βασικά η ιδιότυπη μορφή τους. Η άποψη ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι όπωσδήποτε άσυμβίβαστη με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, έτσι απόλυτα διατυπούμενη, είναι σφαλερή. Η αλήθεια είναι ότι η διάσωση των άκτών, των δασών ή των βουνών μας κοστίζει. Καί, για τουτό το λόγο, δέν μπορεί παρά να άποτελέσει μία από τις θεμελιακές επιδιώξεις ενός άληθινά ελληνικού Προγράμματος Οικονομικής και Κοινω- νικής Άναπτύξεως. Είναι εξάλλου βέβαιο ότι πυκνοκατω- κημένες και έντονα βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, όπως π.χ. το Βέλγιο και η Ολλανδία, κατόρθωσαν να διατηρήσουν τη φυσική τους ιδιομορφία ή και να επανορθώσουν, εν μέρει τουλάχιστον, προσβολές που είχαν σημειωθεί έναντίον τους κατά το παρελθόν. Σε όσους υπερέβαλλουν, άποκρούοντας κάθε άναπτυξιακό σχέδιο, εν όνοματι τάχα της προστασίας του φυσικού ή του άνθρωπογενούς περιβάλλοντος, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι για να έχει άξία το όποιοδήποτε περι- βάλλον, θα πρέπει να υπάρχουν άνθρωποι «επιβιούντες» για να το «θεώνται». Καί άποτελεί αυτόνομο όρο της εθνι- κής μας επιβιώσεως ή οικονομική άνάπτυξη της χώρας.

(γ) Ἀντίστοιχη καὶ ἰσοδύναμη προϋπόθεση τῆς διατήρησης τῆς ἐλληνικότητάς μας εἶναι ἡ διαφύλαξη τῶν ἀνθρωπογενῶν στοιχείων τῆς παραδόσεώς μας, τῶν μνημείων καὶ τῶν θησαυρῶν, τῆς μεγάλης ἀλλὰ καὶ τῆς λαϊκῆς τέχνης. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἡ «μουσειακὴ» διατήρηση τῶν βασικῶν στοιχείων τοῦ ἀνθρωπογενοῦς περιβάλλοντος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀργανωθεῖ, ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος, ἡ διατήρηση ὅχι μόνον τῶν ἱστορικῶν μνημείων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορικῆς μνημείας, ὅσο γίνεται μεγαλύτερου ἀριθμοῦ πολιτῶν, ποὺ πρέπει νὰ διευκολυνθοῦν μὲ ποικίλα μέσα γιὰ νὰ κατανοήσουν τί σημαίνει ἓνα ἀρχαῖο ἀρχιτεκτόνημα ἢ μία νεοκλασικὴ οἰκοδομή.

(δ) Μόνο τὰ ἀπολυταρχικὰ κυβερνώμενα κράτη φιλοδοξοῦν νὰ ὑπαγορεύουν πολιτισμούς. Οἱ δημοκρατίες εἶναι σεμνότερες. Φιλοδοξοῦν μόνον νὰ δημιουργήσουν τίς προϋποθέσεις ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν, σὲ εἰδικὰ προικισμένα ἀπὸ τὴ φύση ἄτομα, ἀνεπτότερα νὰ συμβάλουν στὴν προώθηση τῆς ἐπιστήμης ἢ στὴν καλλιέργεια τῶν τεχνῶν. Εἶναι ὅμως καθήκον τῶν δημοκρατιῶν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ συμμετοχὴ ὅσων τὸ δυνατόν περισσότερων ὑπηκόων τους στὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

5. Βελτίωση τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς

Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ὅρος τῆς «ποιότητος τῆς ζωῆς» ὑποδηλώνει σαφέστατα ὅτι ἐξαρχαῖται ἀπὸ σωρεία πρᾶξιων ποὺ δὲν εἶναι ποσοτικὲς καὶ ποῦ, ἐπομένως, δὲν εἶναι δυνατόν μετὰ καθαρὰ στατιστικὲς ἢ οικονομικὲς μεθόδους νὰ προσδιορισθοῦν. Εἶναι ὅμως ἐξίσου βέβαιον ὅτι εἶναι καθήκον τοῦ ὁποιοῦδήποτε σύγχρονου προγράμματός οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως νὰ περιλάβει ἀνάμεσα στὶς ἐθνικοπολιτικὲς ἐπιδιώξεις του τὴ δημιουργία τῶν πλαισίων μέσα στὰ ὁποῖα θὰ μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθεῖ μιὰ κοινωνικὴ, οἰκογενειακὴ καὶ προσωπικὴ ζωὴ, ποὺ νὰ ἀξίζει νὰ τὴ ζήσουν ἄνθρωποι ποὺ δὲν θέλουν νὰ ζήσουν μόνον «ἐπ' ἄρτον». Ἔτσι, π.χ. ἡ οἰκιστικὴ πολιτικὴ ποὺ ἀποτελεῖ ἀδιαφιλονίκητα ἀντικείμενο τοῦ οικονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προγραμματισμοῦ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ σπίντα ἄνετα, ἀλλὰ βεβαίως δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὅτι μέσα σ' αὐτὰ τὰ σπίντα θὰ ἀναπτυχθεῖ πράγματι μιὰ συναισθηματικὴ ἐντονη οἰκογενειακὴ ζωὴ. Προσαρμύζοντας στὶς ἀνάγκες αὐτοῦ τοῦ κειμένου — χωρὶς νὰ παραβιάζουμε τὸ βαθύτερο νόημά της — θὰ κλείσουμε τὸ Κεφάλαιο τῶν ἐθνικοπολιτικῶν ἐπιδιώξεων μετὰ μία περίφημη φράση τοῦ Keynes: Οἱ προγραμματιστές τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως δὲν εἶναι δημιουργοὶ πολιτισμῶν ἢ καὶ συνθηκῶν ζωῆς μετὰ ἀνώτερη ποιότητα. Εἶναι, τὸ πολὺ, δημιουργοὶ τῶν προϋποθέσεων ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν στοὺς δημιουργοὺς τῶν πολιτισμῶν νὰ δημιουργήσουν καὶ στοὺς κοινούς ἀνθρώπους νὰ βελτιώσουν τίς συνθήκες τῆς ζωῆς τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΕΠΙΤΕΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

Γενικά

Ἡ ἀκριβὴς διαπίστωση τῶν οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ τάσεων ποὺ ἐπικρατοῦν στὴ Χώρα, ἡ ὀρθὴ διάγνωση τῶν διαρθρωτικῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ἀδυναμιῶν τῆς ἐλληνικῆς οικονομίας καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ ἐκτίμηση τῶν μέχρι τώρα ἐπιτευγμάτων ἀποτελοῦν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὸν ὀρθὸ προγραμματισμὸ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἀνάλυση τῶν συγκυριακῶν συνθηκῶν εἶναι ἀναγκαία γιὰ νὰ χαραχθεῖ σωστὴ πολιτικὴ γιὰ τὴ σταθεροποίηση τῆς ἀνοδικῆς ἰσορροπίας. Ἡ ἐπισήμανση τῶν βασικῶν διαρθρωτικῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἐμποδίων ποὺ πρέπει νὰ ὑπερνηθῶν εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν στόχων τοῦ Προγράμματος, τὴ στάθμιση τῶν δυνατότητων πραγματοποιήσεώς τους καὶ τὴν ἐπιλογὴ τῶν κατάλληλων μέτρων πολιτικῆς. Οἱ ἐπιτεύξεις τοῦ παρελθόντος ἐπιστημαίνον δυνατότητες γιὰ περαιτέρω ἀνάπτυξη καὶ παρέχουν ἐνδείξεις γιὰ τὸ βαθμὸ ἀποτελεσματικότητος τῆς πολιτικῆς ποὺ ἀκολουθήθηκε καὶ ἐπομένως συμβάλλουν στὸν κατάλληλον σχεδιασμὸ τῶν μέτρων ποὺ εἶναι σκόπιμον νὰ ἐφαρμοσθοῦν στὸ μέλλον.

A. ΟΙ ΕΥΝΟΙ-ΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Ὁ δυναμισμὸς τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας: Μακροχρόνιες ἀνοδικές τάσεις: στὴν παραγωγὴ καὶ τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸ εἰσόδημα

Ἡ διατήρηση σχετικῶς ὑψηλοῦ ἀνοδικοῦ ρυθμοῦ γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ δυναμισμού τῆς ἐλληνικῆς οικονομίας. Συγχρόνως, συμβάλλει στὴν περαιτέρω ἔνδοξη, γιὰτὶ περιορίζει τὴν ἀβεβαιότητα, διευκολύνει τὸν επιχειρηματικὸ προγραμματισμὸ καὶ δημιουργεῖ κλίμα γενικότερης ἐμπιστοσύνης γιὰ τὴ μελλοντικὴ πορεία τῆς οικονομίας.

Ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία πέτυχε κατὰ τὴν 20ετία 1953-1973 μέσο ἐτήσιον ρυθμὸ ἀνόδου 6,6 %, σὲ σταθερὲς τιμές, μετὰ μικρὲς σχετικὰ ἐτήσιες ἀποκλίσεις καὶ σημαντικὴ ἐπιτάχυνση στὸ δεῦτερον ἡμισυ τῆς περιόδου. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἦταν ἀρκετὰ ὑψηλότερος ἀπ' ὅ,τι στὶς χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, μετὰ ἀποτέλεσμα τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα στὴν Ἑλλάδα νὰ αὐξηθεῖ ἀπὸ 34 % περίπου τὸ 1953, σὲ 45 % περίπου τὸ 1973, σὲ σχέση μετὰ τὸ ἀντίστοιχον εἰσόδημα τῶν Ἑννέα χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἀπὸ τὸ 1973 μέχρι τὸ 1975 τὸ ἀκαθάριστο ἐγχώριον προϊόν τῆς Ἑλλάδος ὑπολογίζεται ὅτι αὐξήθηκε κατὰ 2,5 %, περίπου, ἐνῶ κατὰ τὸ ἀντίστοιχον χρονικὸ διάστημα τὸ εἰσόδημα τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ ἐκτιμᾶται ὅτι σημείωσε μείωση κατὰ 0,5 % περίπου. Κατὰ τὸ 1976, σύμφωνα μετὰ προσωρινὰς ἐκτιμήσεις, ὁ ρυθμὸς ἀνόδου τοῦ εἰσοδήματος στὴν Ἑλλάδα ἦταν κατὰ δύο τουλάχιστον ποσοστιαίες μονάδες ὑψηλότερος ἀπὸ τὸν ἀντίστοιχον τῆς ΕΟΚ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι—ἀν καὶ ἡ σοβαρὴ δικτατορικὴ τῶν συνταγματικῶν ἰσοτιμιῶν δὲν ἐπιτρέπει ἀκριβεῖς συγκρίσεις—ἡ σχέση τῶν κατὰ κεφαλὴν εἰσοδημάτων βελτιώθηκε ἀκόμη περισσότερο.

Ἡ ἀναπτυξιακὴ αὐτὴ ἐπίδοση μαρτυρεῖ δυναμισμὸ ὁ ὁποῖος παρὰ τίς δυσμενεῖς ἐξελίξεις τῆς περιόδου 1973-1974—ποὺ σημειώθηκαν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀνεργατικῆς πολιτικῆς τῆς δικτατορίας καὶ τῆς δυσμενοῦς διεθνοῦς συγκυρίας—πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἓνα πολὺ ἐνθαρρυντικὸ στοιχείον γιὰ τὴν περαιτέρω ἔνδοξη τῆς οἰκονομίας. Τὸ κατὰ κεφαλὴν ἀκαθάριστο ἐθνικὸ προϊόν (ἀγοραῖες τιμές) πλησίασε τὸ 1976 τὰ 2.500 δολλ. καὶ δημιουργεῖ σημαντικὰ περιθώρια γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου τῆς χώρας.

2. Ἐπιτεύγματα στὴ διάρθρωση τῆς παραγωγῆς καὶ στὴ σύνθεση τῶν ἐξγωγῶν

Οὐσιώδη σημασία γιὰ τὴν περαιτέρω ἀνοδικὴ πορεία τῆς οικονομίας ἔχουν καὶ ὁρισμέναι διαρθρωτικὲς μεταβολές, ποὺ πραγματοποιήθηκαν κατὰ τὴν τελευταία εικοσαετία. Σὲ τιμές 1970, ἡ συμβολὴ τοῦ δευτερογενοῦς τομέα στὴ διαμόρφωση τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχώριου προϊόντος αὐξήθηκε ἀπὸ 21,8 % τὸ 1956 σὲ 31,8 % τὸ 1975 καὶ 32,8 % τὸ 1976, μετὰ παράλληλη μείωση τῆς συμβολῆς τοῦ πρωτογενοῦς τομέα ἀπὸ 27,3 % σὲ 16,6 % καὶ 15,6 % ἀντίστοιχα καὶ μετὰ μικρὴ αὐξηση τῆς συμμετοχῆς τοῦ τριτογενοῦς τομέα. Εἰδικότερα, ἡ συμμετοχὴ τῆς μεταποιήσεως αὐξήθηκε κατὰ τὴν εικοσαετίαν 1956-1976 ἀπὸ 13,0 % σὲ 21,8 %.

Οἱ μεταβολές αὐτὲς στὴ διάρθρωση τῆς παραγωγῆς ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸ σύνδρομο ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ἀναπτύξεως. Ὁ μεταποιητικὸς τομέας, ὃν καὶ παρουσιάζει ἀκόμη σοβαρὰς ἀδυναμίες ἀπὸ πολλὰς ἀπώψεις, ὅπως θὰ ἀναπτυχθεῖ πιὸ κάτω, πέτυχε σημαντικὰ προόδους, ἔτσι ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ἡδὴ τὴ βάση γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ταχείας ἀνόδου. Σαφὴ ἐνδειξὴ τῶν ἐπιτυξεῶν στὸ βιομηχανικὸ τομέα ἀποτελεῖ ἡ ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς ἀνταγωνιστικότητος μερικῶν τουλάχιστον κλάδων τῆς μεταποιήσεως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ταχύτατη αὐξηση τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

3. Έλαστική προσφορά εργασίας

Ενώ τα μεγάλα πλεονάσματα εργατικού δυναμικού έχουν περιορισθεί σε έκταση που να μη δημιουργούνται σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, τα περιθώρια προσφοράς εργασίας είναι στο σύνολό τους έπαρκη για την ικανοποίηση της αύξη- μνης ζήτησεως που συνεπάγεται η προβλεπόμενη οικονομική ανάπτυξη κατά τα επόμενα χρόνια.

Σύμφωνα με τις υφιστάμενες ενδείξεις, η αύξηση του εργατικού δυναμικού των ηλικιών 15-64 ετών κατά την περίοδο του Προγράμματος υπολογίζεται ότι θα ανέλθει σε 0,7 % ετησίως. Ο ρυθμός αυτός είναι πιθανόν να αυξη- θεί, αν συνεχισθεί η τάση για καθαρή παλιννόστηση που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια. Πρόσθετη πηγή προ- σφοράς εργασίας αποτελεί το απόθεμα των ανέργων και κυρίως των υποαπασχολούμενων στους μη γεωργικούς τομείς της οικονομίας που δημιουργήθηκε εξαιτίας της πρόσφατης οικονομικής χαλαρώσεως.

Το αγροτικό εργατικό δυναμικό δεν μπορεί να θεωρηθεί στην περίοδο αυτή ασφαλές, αλλά ούτε ίσως και επιθυμητή πηγή για να ικανοποιηθεί σε μεγάλη έκταση η ζήτηση εργασίας από τους λοιπούς τομείς οικονομικής δραστηριό- τητας, εξαιτίας κυρίως της δυσμενούς συνθέσεώς του κατά ηλικία και φύλο. Ο αριθμός των αγροτών των νέων σχετικά ηλικιών, οι οποίοι αποτελούν την κύρια πηγή της εσωτερι- κής μεταναστεύσεως, έχει περιορισθεί σε έκταση που δεν επιτρέπει, λόγω και των ιδιομορφιών της ελληνικής γεωρ- γίας, την περαιτέρω σημαντική μείωσή του μέσα στην περίοδο του Προγράμματος, χωρίς σοβαρές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του γεωργικού τομέα. Γι' αυτό, παρά το γεγονός ότι το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που άπα- σχολείται στη γεωργία είναι ακόμη σχετικά υψηλό, η μείωσή του κατά τα άμεσως επόμενα χρόνια θα προέλθει κυρίως από την έξοδο των υπερηλίκων από τον παραγωγικό πληθυσμό και λιγότερο από τη μετακίνηση προς τους μη γεωργικούς τομείς.

Από μακροχρόνια σκοπιά, σημαντική πηγή αύξησεως της προσφοράς εργασίας θεωρείται η αύξηση των ποσο- στών συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό. Ένδεικτικά αναφέρεται ότι ο συντελεστής συμμετοχής των θηλέων στο εργατικό δυναμικό ανερχόταν το 1971 σε 20 % περίπου στην Ελλάδα, ενώ ξεπερνούσε το 30 % σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για τις ηλικίες 15-25 ετών η διαφορά ήταν ακόμη μεγαλύτερη. Η ίδια περίπου ύστέρηση παρατηρείται και στους άρρενες των ηλικιών αυτών. Πρό- σθετη πηγή μπορεί βέβαια να αποτελέσει και το απόθεμα των Έλλήνων που εργάζονται στο εξωτερικό.

4. Οί φυσικές ικανότητες και η γενική εκπαιδευτική στάθμη του εργατικού δυναμικού

Σαν αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξεως και των κοι- νωνοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν, το ελληνικό εργατικό δυναμικό χαρακτηρίζεται από αντίληψη, ένερ- γητικότητα και προσαρμοστικότητα υψηλής σχετικά στά- θμης. Αυτό αποδεικνύεται τόσο από τις επιδόσεις του σε τομείς της ελληνικής οικονομίας που αναπτύσσονται ταχέως, όσο και από την απόδοσή του κάτω από σύγχρονες τεχνο- λογικές συνθήκες στη Δ. Ευρώπη ή στο διεθνή ναυτιλιακό στίβο.

Παρά τις αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος που ίσχυε μέχρι πρό όλιγου, ιδίως στα ανώτερα κλιμάκια, το ελληνικό εργατικό δυναμικό έχει ήδη σήμερα γενική εκπαι- δευτική στάθμη έπαρκη για να του επιτρέψει την εύχερη ένταξή του στα σύγχρονα παραγωγικά κυκλώματα κατά τρόπον αποδοτικό. Κατά την απογραφή του 1971 τα 70 % του εργατικού δυναμικού ήταν τουλάχιστον απόφοιτοι του δημοτικού, ενώ τα 16% είχαν τουλάχιστον άπολυτήριο μέσης εκπαιδεύσεως.

Στους μη αγροτικούς τομείς της οικονομίας τα αντί- στοιχα ποσοστά, βάσει της Απογραφής του 1971, ανερχόνταν σε 78,0 % και 26,0 % περίπου. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα

ποσοστά αυτά είναι σημαντικά υψηλότερα στις νεώτερες ήλι- κίες και ότι ο άναλφαβητισμός έχει πιά περιορισθεί κυρίως στην κατηγορία των ατόμων μεγάλης ηλικίας και ιδίως στο θήλυ τμήμα του πληθυσμού. Έξάλλου, από τα πολύ υψηλά ποσοστά συμμετοχής των μαθητών και σπουδαστών στα αντί- στοιχα κλιμάκια ηλικιών προκύπτει ότι η γενική εκπαιδευτική στάθμη ανερχεται με γοργό ρυθμό.

5. Ύψηλη ροπή προς άποταμίευση και επένδυση

Η ταχεία άνοδος του εισοδήματος ένισχυσε τόσο την άποταμειυτική ροπή όσο και την επένδυτική τάση. Το ποσο- στό του έθνικού εισοδήματος που άποταμιεύεται αύξηθηκε από 10,7 % το 1953 σε 28,6 % το 1973. Έξάλλου, οι επέν- δυσεις πάγιου κεφαλαίου ως ποσοστό της ακαθάριστης δαπά- νης της οικονομίας ανήλθαν από 11,6 % το 1953, σε 25,2 % το 1973. Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ανάπτυξεως οι σχέ- σεις αυτές θεωρούνται πολύ εύνοϊκές. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι ο πρόσφατος στασιμοπληθωρισμός δδγήγησε σε άποτομη και ουσιώδη πτώση των ποσοστών αυτών. Είναι εύ- λογο έν τούτοις να άναμένεται ότι μόλις η οικονομία έπι- τύχει ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξεως και με τη βαθμιαία συγκράτηση του πληθωρισμού, η ροπή προς άποταμίευση και επένδυση θα επανέλθει βαθμιαία σε επίπεδα που αντι- στοιχοούν στη μακροχρόνια τάση.

6. Οί έγχώριες πρώτες ύλες και οί δια- θέσιμοι ένεργειακοί πόροι

Η άπότομη και μεγάλη αύξηση των τιμών των καυσίμων και των πρώτων ύλών προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην έρευνα και στην έκμετάλλευση των έγχώριων ένεργειακών και μεταλλευτικών πηγών. Ειδικά, η σημαντική αύξηση της τιμής του πετρελαίου, παρά τα σοβαρά βραχυχρόνια προβλήματα που δημιουργήσε, τοποθετεί την Ελλάδα σε συγκριτικά πλεονεκτική θέση. Τα λιγνιτικά άποθέματα, τα όποια σύμφωνα με τα υφιστάμενα στοιχεία και τις υπάρ- χουσες ενδείξεις είναι πολύ σημαντικά, έγιναν άνταγωνι- στική πηγή ένεργειας, ενώ από τα μέχρι σήμερα δεδομένα διαγράφονται εύνοϊκές προοπτικές για έγχώρια παραγωγή πετρελαίου. Έκτός από τις ένεργειακές πηγές, η έντατική έρευνα του ελληνικού ύπεδάφους άναμένεται ότι θα διευρύνει σημαντικά το φάσμα των διαθέσιμων έγχώριων πρώτων ύλών για την ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας και θα ένισχύσει παράλληλα το έξαγωγικό δυναμικό της ελληνικής οικονομίας.

7. Το εύνοϊκό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

Το έκτεταμένο μήκος των ακτών, η μεγάλη ήλιοφάνεια, το ήπιο κλίμα, η γεωγραφική θέση της χώρας, ο νησιώτικος χαρακτήρας σημαντικού τμήματός της, οί άρχαιολογικοί και ιστορικοί θησαυροί και οί φυσικές καλλονές άποτελούν έξαιρετικά σημαντικούς φυσικούς πόρους. Οί εύνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες διευκολύνουν τη διευρυνση της άγροτικής παραγωγής σε πρώιμες ή όψιμες καλλιέργειες και καθιστούν δυνατή την κατάλληλη χρονική κλιμάκωση των έξαγωγών γεωργικών προϊόντων σε περιόδους που η προσφορά στις ευρωπαϊκές άγορές είναι άνεπαρκής. Έξάλ- λου, οί συνθήκες αυτές συνθέτουν ισχυρό πλέγμα εύνοϊκών παραγόντων για την προσέλκυση έπισκεπτών και την ανά- πτυξη της τουριστικής κινήσεως. Έπειδή το μεγαλύτερο μέρος των πόρων αυτών δεν αξιοποιείται σήμερα, οί δυνα- τότητες ουσιώδους επεκτάσεως του τουριστικού τομέα είναι πολύ μεγάλες.

Πρέπει όμως να τονισθεί ότι οί πόροι αυτοί δεν άποτελούν μόνο παραγωγική πηγή, αλλά καθαυτό στοιχείο ευημερίας και φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, που πρέπει να διαφυλαχθεί. Έπομένως η αξιοποίησή τους δεν πρέπει να βασίζεται μόνο σε καθαρά επιχειρηματικά κρι- τήρια αλλά πρέπει να σχεδιασθεί έτσι, ώστε να περιορ σθούν στο έλάχιστο οί δυσμενείς επιπτώσεις πάνω στο φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας.

Β. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

1. **Η συγκυριακή θέση της οικονομίας**
 "Αν και το εθνικό προϊόν αυξήθηκε σημαντικά το 1975 και το 1976 και οι προοπτικές εμφανίζονται σήμερα ευνοϊκότερες απ' ό,τι στο πρόσφατο παρελθόν, δεν μπορεί να ληφθεί με βεβαιότητα ότι η οικονομία έχει εισέλθει οριστικά σε φάση αυτόδυναμης ανάπτυξης. Το ύψος των πενδύσεων πάχους κεφαλαίου στη διετία αυτή ήταν σχετικά χαμηλό (19,4 % τη δεκαετήσια δαπάνη της οικονομίας), ή ροπή προς αποταμίευση (16,5 %) χαμηλότερη από το 1974 και ο ρυθμός άνδου των τιμών εμφανίζει μικρή μόνο επιβράδυνση. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι ανάλογα φαινόμενα σημειώθηκαν και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες του ΟΟΣΑ και της Κοινότητας.

Η πλήρης αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της ελληνικής οικονομίας προϋποθέτει υψηλότερο ρυθμό αύξησης της παραγωγής και της ζήτησης υπό συνθήκες σχετικής νομισματικής σταθερότητας, ενίσχυση του αναπτυξιακού ψυχολογικού κλίματος και άπαιτοδο της ροπής προς αποταμίευση και επένδυση σε επίπεδα που αντιστοιχούν στη μακροχρόνια τάση. Επειδή υπάρχουν διάφορες ενδείξεις ότι μέρος της παραγωγικής δυναμικότητας άρχει, οι προϋποθέσεις αυτές θα μπορούσαν κατ' αρχήν εύκολα να πραγματοποιηθούν με επεκτατικές μεταβολές στην ενεργή ζήτηση. Τουτό όμως δεν είναι τόσο απλό όσο φαίνεται εκ πρώτης όψης. Πρώτα - πρώτα λόγω της οικονομικής άνδου των τελευταίων δύο ετών έχουν περιορισθεί τα περιθώρια της αργούσας παραγωγικής δυναμικότητας. Εξάλλου, ο βαθμός χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού ποικίλλει από κλάδο σε κλάδο, όρισμένοι από τους οποίους προσεγγίζουν το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. Στις περιπτώσεις αυτές, είναι φανερό ότι επέκταση της ζήτησης θα κατάληγε σε σημαντικές πληθωριστικές πιέσεις. Δεν θα πρέπει να παραβλέπεται επίσης ότι πιθανώς μέρος του αργούντος παραγωγικού δυναμικού δεν είναι πια αξιοποιήσιμο είτε επειδή έχει ήδη υποστεί φυσική φθορά λόγω άχρηστιάς, είτε επειδή έχει οικονομικά απαξιωθεί λόγω της ουσιαστικής μεταβολής των σχετικών τιμών των παραγωγικών συντελεστών, της τεχνολογίας και της συνθέσεως της ζήτησης. Τέλος, η πρωτική ανελαστικότητα των ανατιμητικών εξελίξεων και η ευπάθεια του ισοζυγίου πληρωμών επιβάλλουν ιδιαίτερη προσοχή και σύνεση στη χάραξη της επεκτατικής πολιτικής για τη διατήρηση της οικονομίας σε δμολή άνοδική πορεία.

2. Οι δημογραφικές συνθήκες

Η δημογραφική κατάσταση της χώρας εμφανίζει σοβαρά προβλήματα από την άποψη της φυσικής αύξησης του πληθυσμού και της συνθέσεως του κατά ηλικία. Η κάμψη της γεννητικότητας συνεχίσθηκε και μάλιστα εντάθηκε κατά την τελευταία δεκαετία. Ο αριθμός των γεννήσεων επί χιλίων κατοίκων από 19,4 το 1955 μειώθηκε σε 17,7 το 1965 και σε 15,7 το 1975. Έτσι η φυσική αύξηση του πληθυσμού περιορίσθηκε από 1,25% το 1955 σε 0,98% το 1965 και σε 0,68 % το 1975. "Αν και η αντίστοιχη αύξηση σε πολλές άλλες αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες είναι χαμηλότερη, μερικές δέ από αυτές θέτουν σάν άπώτερη επιδίωξη την πληθυσμιακή στασιμότητα, στην Ελλάδα, λόγω των ιδιαίτερων διεθνών συνθηκών, η πτώση της γεννητικότητας, αν συνεχισθεί, μπορεί να καταστεί κρίσιμο πρόβλημα.

Για τους λόγους αυτούς και κυρίως εξαιτίας της έσωτερικής και έξωτερικής μεταναστεύσεως, η κατά ηλικία πληθυσμιακή πυραμίδα έχει καταστεί δυσμενής ιδιαίτερα στις άγροτικές περιφέρειες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ποσοστό των άτόμων ηλικίας 55 ετών και άνω επί του συνολικού πληθυσμού από 17,0% το 1961 αυξήθηκε σε 21,4% το 1971. Στις άγροτικές περιοχές η αύξηση ήταν ακόμη μεγαλύτερη (από 17,8% το 1961 σε 25,5% το 1971). Τόσο η χαμηλή φυσική αύξηση του πληθυσμού, όσο και η τάση χειροτερεύσεως της κατά ηλικία συνθέσεως του πλη-

θυσμού έχουν σοβαρές επιπτώσεις όχι μόνο στην προσφορά και την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, αλλά και στη μελλοντική σύνθεση της ζήτησεως αγαθών και υπηρεσιών και στην κοινωνική επιβάρυνση που συνεπάγεται η διόγκωση των κλιμακίων των μη παραγωγικών ηλικιών.

3. Η σύνθεση προσφοράς και ζήτησεως εργατικού δυναμικού

Ενώ τα περιθώρια αύξησης της προσφοράς εργασίας κατά την περίοδο του Προγράμματος μπορούν άνετα να καλύψουν την αναμενόμενη αύξηση της ζήτησεως, σε όρισμένες περιοχές της χώρας ή σε όρισμένες ειδικότητες εμφανίζονται στενότητες ή πλεονάσματα. Γενικά, σε μια οικονομία που αναπτύσσεται με γοργό ρυθμό, ο ρόλος και η σημασία των διάφορων επαγγελματιών μεταβάλλεται με άνάλογο ρυθμό, ενώ η προσχρησγή των προτιμήσεων και της δομής των άμοιβών συνήθως ύστερεί. Έτσι, ενώ παρατηρείται υπεραπλοσφορά στα παραδοσιακά επαγγέλματα, σε νεοδημιουργούμενες ειδικότητες εκδηλώνονται στενότητες.

Η δυσαρμονία αυτή στη σύνθεση και στην κατά χώρο κατανόμη της προσφοράς και της ζήτησεως εργασίας δεν είναι άσχετη με όρισμένες προκλήσεις του κοινού ως προς το κοινωνικό γόητρο των διάφορων επαγγελματιών, κυρίως όμως οφείλεται στην ανελαστική δομή των άμοιβών, στις άτέλειες της άγοράς εργασίας, στην έλλειψη έγκαιρου επαγγελματικού προσανατολισμού και τέλος στις άδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος που ίσχυε μέχρι πρό όλιγου. Η άγορά εργασίας, που θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στις άναγκαίες προσαρμογές, είναι άκόμη σχετικά άνοργάνωτη, ενώ το φορολογικό σύστημα και το καθεστώς των κοινωνικών ασφαλίσεων παρεμβάλλουν σοβαρά έμπόδια στην κινητικότητα της εργασίας.

Η δυσαρμονία αυτή δυσχεραίνει την πραγματοποίηση διαρθρωτικών μεταβολών στην παραγωγή, διογκώνει το κόστος και μειώνει την ανταγωνιστικότητα, ενώ παράλληλα δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά προβλήματα στις περιπτώσεις υπερεκμετάλλευσης επαγγελματιών. Πρέπει πάντως να παρατηρηθεί ότι η μέχρι τώρα έμπειρία δείχνει πως η προσφορά εργασίας, άκόμη και σε νέες ειδικότητες, ανταποκρίθηκε με κάποια έστω χρονική ύστέρηση στη ζήτηση παρά τις έλλείψεις του εκπαιδευτικού συστήματος και την άνεπαρκή επαγγελματικό προσανατολισμό. Εξάλλου, οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσσεως, που θα τεθούν σε έφαρμογή κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, αντιμετωπίζουν το πρόβλημα στη βάση του. Παράλληλα, έχουν τεθεί σε κίνηση σημαντικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες και διαδικασίες που άναμένεται να έχουν άμεσα άποτελέσματα στη βελτίωση της συνθέσεως του εργατικού δυναμικού, το δέ Πρόγραμμα προβλέπει τη λήψη σειράς μέτρων για την άποτελεσματικότερη οργάνωση και λειτουργία της άγοράς εργασίας.

4. Τα διαρθρωτικά προβλήματα του άγροτικού τομέα

Παρά την άβεβαιότητα ως προς την άκρίβεια των σχετικών στοιχείων, η παραγωγικότητα της εργασίας στην άγροτική τομέα κατά το 1971 φαίνεται ότι ήταν κατώτερη από το ήμισυ του μέσου όρου για το σύνολο της οικονομίας και έφτανε το ένα τρίτο μόνο της παραγωγικότητας στους λοιπούς, εκτός από τη γεωργία, τομείς. Αυτό είναι άπαιτέλεσμα πλέγματος παραχόντων, άνάμεσα στους οποίους σημαντικότεροι θεωρούνται το μεγάλο μέγεθος του άγροτικού πληθυσμού, συνέπεια του όποιου είναι ο μικρός κλήρος, ή δυσμενής σύνθεση του άγροτικού εργατικού δυναμικού κατά ηλικία και φύλο, ο κατακερματισμός της ιδιοκτησίας, ή άνεπαρκής συνεταιριστική οργάνωση, το χαμηλό ποσοστό και ή βραδεία επέκταση των άρδευόμενων έδαφών και ή σχετικά δυσμενής σύνθεση του γεωργικού προϊόντος. Σημαντικά προβλήματα δημιουργεί επίσης ή σοβαρή άνεπάρκεια του συστήματος έμπορίας των γεωργικών προϊόντων.

Παρά τούς δυσμενείς αυτούς παράγοντες, η ανταπόκριση της αγροτικής παραγωγής στις μεταβολές της ζήτησης και των τιμών έχει εμφανίσει σημαντική βελτίωση τα τελευταία χρόνια, μέσα στα όρια που επιτρέπουν οι τεχνικές συνθήκες της παραγωγής. Παράλληλα, αξιόλογη πρόοδος πραγματοποιείται στη συλλογική οργάνωση της παραγωγής και της συνεταιριστικής κινήσεως αλλά και στο σύστημα εμπορίας, με την προτεινόμενη δημιουργία των τοπικών άγερων αγροτικών προϊόντων.

5. Η δομή και η οργάνωση του δευτερογενούς τομέα

Παρά τη σημαντική πρόοδο που επιτελέστηκε, ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει ακόμη σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα, των οποίων η επίλυση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη μακροχρόνια ανάπτυξή του. Από τα προβλήματα αυτά σημαντικότερα είναι το μικρό μέγεθος των μονάδων, η ανεπαρκής εξειδίκευση, η περιορισμένη κάθετη οργάνωση της παραγωγής, οι άτελες συνθήκες ανταγωνισμού και ο στενός σχετικά επιχειρηματικός ορίζοντας.

Αν και στα τελευταία χρόνια ο αριθμός των σχετικά μεγάλων μονάδων αυξήθηκε, ο χαρακτήρας ενός σημαντικού μέρους της μεταποιητικής δραστηριότητας παραμένει ακόμη βιοτεχνικός. Το 40 % των απασχολούμενων στη μεταποίηση το 1973 εργάζονταν σε μονάδες με δέκα ή λιγότερα άτομα. Παρόλο που σε όρισμένες περιπτώσεις το μικρό μέγεθος είναι ευνοϊκό στοιχείο, γιατί εξασφαλίζει ταχύτητα προσαρμογής και ευελιξία, καταλήγει πολλές φορές σε αυξημένο κόστος παραγωγής, λόγω έλλειψης οικονομικών κλιμακωσών και αδυναμίας χρησιμοποίησης σύγχρονης τεχνολογίας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τον ελληνικό μεταποιητικό τομέα, όπου σε όρισμένες περιπτώσεις το μικρό μέγεθος των μονάδων δεν αντανακλά ανάλογη εξειδίκευση αλλά αντίθετα συνοδεύεται από ποικιλία παραγόμενων προϊόντων των οποίων η μεταποίηση αναφέρεται κατά κανόνα στα τελικά στάδια παραγωγής. Εξάλλου, η έλλειψη κάθετης οργάνωσης της ελληνικής μεταποιητικής παραγωγής εξαιτίας του μικρού μεγέθους πολλαπλασιάζει τα ενδιάμεσα στάδια ανταλλαγής και διογκώνει το τελικό κόστος.

Με ελάχιστες αλλά σημαντικές εξαιρέσεις, η τεχνολογική έρευνα στο βιομηχανικό τομέα είναι υποτυπώδης. Κατά κανόνα η έρευνητική δραστηριότητα, στη μικρή σχετικά έκταση που πραγματοποιείται, περιορίζεται σε προσαρμογή της τεχνολογίας που εισάγεται από το εξωτερικό.

Αν και ο μεγάλος αριθμός των μικρών μονάδων φαίνεται να ευνόει τον ανταγωνισμό και να μη παρέχει έδαφος για τη διαμόρφωση μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών καταστάσεων, εν τούτοις στην πράξη ο ανταγωνισμός είναι χαλαρός και τα περιθώρια κέρδους σε πολλές περιπτώσεις συγκριτικά υψηλά. Πάντως, ο βαθμιαίος δασμολογικός αποπλισμός και ο εξαγωγικός προσανατολισμός πολλών επιχειρήσεων έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη ανταγωνιστικού πνεύματος και στην υιοθέτηση ενεργητικής εμπορικής πολιτικής. Οι τάσεις αυτές αναμένεται να ενισχυθούν μετά την ένταξη της χώρας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Η ναυτροπία, ο προσανατολισμός και γενικότερα ο ορίζοντας της ελληνικής επιχειρηματικής τάξεως παρουσιάζουν, σε πολλές περιπτώσεις, σημαντικές αδυναμίες. Οι ανεπάρκειες αυτές δεν είναι βέβαια άσχετες με το στάδιο ανάπτυξης της οικονομίας και την παραδοσιακή δομή της ελληνικής κοινωνίας. Είναι εν τούτοις ενθαρρυντικό το γεγονός, ότι εισέρχεται βαθμιαία στην ενεργό δράση μια νέα γενιά επιχειρηματιών, κατάλληλα εκπαιδευμένων, με σύγχρονη αντίληψη και νοοτροπία, που είναι ικανοί να αναλάβουν με επιτυχία σημαντικές πρωτοβουλίες και να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στην προώθηση της ανάπτυξης.

6. Οι συνθήκες στο ισοζύγιο πληρωμών

Αν και η αύξηση των εξαγωγών συνεχίστηκε με ταχύ ρυθμό και κατά τα δύο τελευταία χρόνια παρά τη διεθνή οικονομική ύφεση, το εμπορικό ισοζύγιο εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σοβαρή έλλειμματικότητα. Τα έσοδα από τις εξαγωγές αγαθών καλύπτουν τα 40 % περίπου των πληρωμών για εισαγωγές. Αυτό συνδέεται με το γεγονός ότι το εξαγωγίμο τμήμα του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος είναι, σε σχέση με τα επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, συγκριτικά χαμηλό. Πρόσθετοι παράγοντες που συντελούν στην έλλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου είναι η αύξηση της δαπάνης για εισαγωγές άργου πετρελαίου και οι έκτακτες δαπάνες για την ενίσχυση της άμυντικής ικανότητας της χώρας.

Πρέπει εν τούτοις να σημειωθεί ότι στο στάδιο ανάπτυξης που βρίσκεται η χώρα, η έλλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου δεν μπορεί να θεωρηθεί καταρχήν ανεπιθύμητη, αφού η χώρα έχει μεγάλο πλεόνασμα από τις άδηλες συναλλαγές της με το εξωτερικό και είναι σημαντική η αυτόματη καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων, που κατά μεγάλο ποσοστό προέρχονται από Έλληνες του εξωτερικού και ουσιαστικά αποτελούν μονομερείς μεταβιβάσεις. Βέβαια, η μεγάλη έλλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου και η σχετικά μεγάλη εξάρτηση της ισορροπίας των εξωτερικών πληρωμών της χώρας από πηγές εσόδων που είναι περισσότερο ευαίσθητες στη διεθνή οικονομική συγκυρία αυξάνουν την ευπάθεια του ισοζυγίου πληρωμών.

Παρά τις έκτακτες συναλλαγματικές δαπάνες για την ενίσχυση της άμυντικής ικανότητας της χώρας και τις δυσμενείς επιπτώσεις της διεθνούς συγκυρίας, ιδίως στους άδηλους πόρους, το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών καλύπτεται κατά το μεγαλύτερο μέρος από την τακτική εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων, που σε μεγάλο μέρος κατευθύνονται σε τοποθετήσεις οι οποίες δεν συνεπάγονται επανεξαγωγή συναλλάγματος. Έτσι, ο εξισορροπητικός δανεισμός βαίνει σταθερά μειούμενος, το δε ύψος του εξωτερικού χρέους της χώρας διατηρείται σε όρια που επιτρέπουν την άνετη εξυπηρέτησή του.

Δεν πρέπει εν τούτοις να παραβλέπεται ότι η ενίσχυση του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης και ιδίως η ανάκαμψη των επενδύσεων θα αυξήσουν σημαντικά τις ανάγκες για πρόσθετες εισαγωγές. Εάν όμως πραγματοποιηθούν οι διαρθρωτικές μεταβολές που περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα και επαληθευθούν οι προβλέψεις για την εξέλιξη των αυτόνομων παραγόντων, το τελικό έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών στο τέλος της περιόδου του Προγράμματος, σε σχέση με το εθνικό εισόδημα, εκτιμάται ότι θα περιορισθεί αισθητά.

7. Η χωροταξική κατανομή των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων

Η συγκέντρωση του πληθυσμού και ακόμη περισσότερο της κοινωνικής και οικονομικής υποδομής στην ευρύτερη περιφέρεια της πρωτεύουσας είναι υπερβολική και κατά πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη συγκέντρωση σε χώρες με παρόμοια έκταση και πληθυσμό. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ενώ στην Ελλάδα το ποσοστό του πληθυσμού που συγκεντρώνεται στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας πλησιάζει το 1/3 του συνόλου, το αντίστοιχο ποσοστό σε όρισμένες ευρωπαϊκές χώρες με τον ίδιο πληθυσμό δεν υπερβαίνει το 1/5. Ο βαθμός συγκεντρώσεως σε άλλους τομείς ή δραστηριότητες είναι ακόμη μεγαλύτερος.

Εκτός από το μεγάλο βαθμό συγκεντρώσεως του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, η χωροθέτηση των επί μέρους δραστηριοτήτων και στην υπόλοιπη χώρα έγινε κατά τις τελευταίες δεκαετίες χωρίς κατάλληλο σχεδιασμό. Έτσι, παρά

μελήθηκαν ή και αγνοήθηκαν οι άμοιβαίες σχέσεις μεταξύ των εναλλακτικών χρήσεων γης, με αποτέλεσμα τη σπατάλη πόρων και τη φθορά ή υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι ή συστηματική αντιμετώπιση του προβλήματος της απόρροης χωροταξικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων έχει ήδη αρχίσει με την οργάνωση των βασικών κεντρικών φορέων και τη θέσπιση σειράς νέων ισχυρών περιφερειακών κινήτρων για τις άκροτικές περιοχές της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γενικά

Η οικονομική άνοδος, ή κοινωνική πρόοδος και ή πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας αποτελούν τὸ τρίπτυχο των βασικών στόχων του Προγράμματος. Μέσα στα πλαίσια που διαγράφουν οι έθνικοπολιτικές επιδιώξεις και οι αυτόνομοι ή εξωγενείς περιορισμοί, τὸ Πρόγραμμα αποβλέπει στην κατά τὸ δυνατόν σύμμετρη και άρμονική ικανοποίηση των αίτημάτων του κοινωνικοῦ συνόλου για τὴν άνοδο του γενικοῦ επιπέδου της ευημερίας.

Οι συγκεκριμένοι στόχοι περιγράφονται σε γενικές μόνο γραμμές και αναφέρονται στους κύριους τομείς. Η δυνατότητα πραγματοποίησης των βασικών στόχων, οι συνθήκες ισορροπίας που υπαγορεύουν και οι γενικές γραμμές πολιτικής που κρίνονται πρόσφορες για τὴν επίτευξή τους αναπτύσσονται στα έπόμενα τμήματα του παρόντος κειμένου. Η λεπτομερέστερη περιγραφή των ειδικών κατά τομείς στόχων του Προγράμματος, ό συστηματικότερος έλεγχος των δυνατοτήτων και της διαδικασίας πραγματοποίησής του, καθώς και ή εξειδίκευση των συγκεκριμένων μέτρων πολιτικής, αποτελούν τὸ περιεχόμενο του κύριου Προγράμματος.

Είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι τὸ σύνολο των στόχων του Προγράμματος αποτελεί ένα αλληλένδετο σύστημα με συνέπειες και συνοχή. Η χωριστή εξέταση και αξιολόγηση κάθε στόχου δεν είναι ούτε σκόπιμη ούτε όρθή, άφου ή έπιλογή όρισμένων από τους στόχους αυτούς δικαιολογείται μόνο από τὸ γεγονός ότι στηρίζουν τὴν πραγματοποίηση άλλων στόχων οι όποιοι συνδέονται πιο άμεσα με τις έθνικοπολιτικές επιδιώξεις του Προγράμματος.

Α. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Ύψηλός ρυθμός αύξήσεως του άκαθάριστου έγχώριου προϊόντος

Βασικός στόχος του Προγράμματος Άναπτύξεως είναι ή πραγματοποίηση ρυθμού οικονομικής άνοδου, ό όποιος θα ανταποκρίνεται στις εύλογες προσδοκίες του πληθυσμοῦ για πληρέστερη ικανοποίηση των άναγκών του, θα άφήνει τὰ άπαραίτητα περιθώρια για τὴν κάλυψη των έκτακτων άμυντικών δαπανών και θα συμβάλλει στη σμίκρυνση της απόστάσεως μεταξύ του επιπέδου διαβιώσεως του ελληνικοῦ λαοῦ και του επιπέδου των λαών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Κεντρικός στόχος του Προγράμματος είναι ή επίτευξη μέσου ετήσιου ρυθμοῦ αύξήσεως του άκαθάριστου έγχώριου προϊόντος κατά 6-7 % και του κατά κεφαλήν εισοδήματος κατά 5-6 %. Η πραγματοποίηση του άνοδικού αυτού ρυθμοῦ ισοδυναμεί με συνολική αύξηση του εθνικοῦ εισοδήματος της χώρας κατά 37 % περίπου στη διάρκεια της πενταετίας 1976-1980 και 30 % περίπου στην περίοδο 1977-1980. Ο ρυθμός αυτός είναι έλαφρά άνώτερος σε σύγκριση με τὴ μακροχρόνια τάση της οικονομίας κατά τὰ τελευταία είκοσι χρόνια (6 % περίπου).

Κατά τὴν έπιλογή του στόχου ελήφθησαν υπόψη ή συγκυριακή θέση της οικονομίας και οι παραγωγικοί πόροι,

οι όποιοι προβλέπεται ότι θα είναι διαθέσιμοι κατά τὴ διάρκεια εφαρμογής του Προγράμματος, καθώς και οι προοπτικές της διεθνούς οικονομίας. Κατά τὴ διαδικασία αὐτή διαπιστώθηκε, ότι ή προσφορά όρισμένων βασικών παραγωγικών πόρων, που κατά τὴ μεταπολεμική περίοδο ήταν σχεδόν άπεριόριστη ή πολύ έλαστική, έχει ήδη περιορισθεῖ σε έκταση που καθιστά δυσχερή τὴ μακροχρόνη διατήρηση των ύψηλόν ρυθμών του παρελθόντος, αν δεν μεταβληθεῖ τὸ άναπτυξιακό πρότυπο. Τὴν άναγκαιότητα της μεταβολής αὐτῆς ένίσχυσαν οι νέοι κοινωνικοί προσανατολισμοί του Προγράμματος και ή προσεχής ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η άναπροσάρμογή αὐτῆ σημαίνει ότι, κατά τὴν περίοδο του Προγράμματος, πρέπει να επιδιωχθεῖ ή πραγματοποίηση όρισμένων βασικών διαρθρωτικῶν αλλαγών στην παραγωγική δομή που θα συμβάλλουν ουσιαστικά στη θεμελίωση μιᾶς αὐτοδύναμης διαδικασίας ανάπτυξεως και στην εξασφάλιση της συνεχούς βελτιώσεως της ποιότητας της ζωής. Η έπίτευξη των στόχων τούτων είναι ιδιαίτερα άπαιτητική σε κεφαλαιακούς και συναλλαγματικούς πόρους και κατά συνέπειαν θέτει όρισμένους περιορισμούς στην πραγματοποίηση περισσότερο φιλόδοξων στόχων άνοδου του εθνικοῦ εισοδήματος.

Ο ρυθμός ανάπτυξεως που επιδιώκεται να πραγματοποιηθεῖ κατά τὴ διάρκεια του Προγράμματος θεωρεῖται ικανοποιητικός όχι μόνο σε σχέση με τις εκτιμώμενες δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας, αλλά και σε σύγκριση με τις αντίστοιχες προοπτικές στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Όργανισμοῦ Οικονομικής Συνεργασίας και Άναπτύξεως, ό μέσος ρυθμός άνοδου για τις χώρες του Όργανισμοῦ συνόλου για τὴν πενταετία 1976-1980 είναι ~~δυνατόν να ανέλθει~~ σε 5,5 %, ενώ για τις Έννέα χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε 4,5 % περίπου. Αναλυτικά για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας οι ρυθμοί που προβλέπονται στο τέταρτο μεσοχρόνιο πρόγραμμα που καλύπτει τὴν περίοδο 1976-1980 είναι οι εξής: Γαλλία 6 %, Δ. Γερμανία 5 %, Βέλγιο 5 %, Ολλανδία 4,5 %, Ιταλία 4,5 %, Δανία 4 %, Ιρλανδία 4 %, Ηνωμένο Βασίλειο 3,5 %. Είναι συνεπώς σαφές, πώς ό ρυθμός ανάπτυξεως της ελληνικής οικονομίας, που προβλέπεται για τὴν περίοδο του Προγράμματος, είναι ύψηλότερος κατά δύο περίπου μονάδες από τὸ μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Έτσι, τὸ κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας από 45 % τὸ 1973 θα ξεπεράσει τὸ 50 % του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος των χωρῶν-μελών της Κοινότητας κατά τὸ 1980.

Από μακροχρονιότερη σκοπία, ή άνοδική τάση των ευρωπαϊκῶν οικονομιῶν φαίνεται έν τούτοις ότι θα σημειώσει σημαντική επιβράδυνση. Τούτο πρέπει να αποδοθεῖ σε παράγοντες όπως: (α) ή πιθανή ανεπάρκεια κεφαλαίου λόγω στροφής των προτιμήσεων του κοινού πρὸς άγαθά έντάσεως κεφαλαίου σε συνδυασμό με τὴ στασιμότητα της ροπῆς πρὸς άποταμίευση (β) ή ένδεχομένη στενότητα σε πρώτες ύλες και καύσιμα (γ) ή αύξηση του κόστους για τὴν προστασία του περιβάλλοντος από τὴ φθορά που συνεπάγεται ή σύγχρονη οικονομική άνοδος και (δ) ή συγκράτηση της επέκτάσεως της ζήτησεως που επιβάλλεται από τὴν προσπάθεια περιορισμοῦ των άνατιμητικῶν εξελίξεων. Σύμφωνα με όρισμένες εκτιμήσεις διεθνῶν οργανισμῶν, ό μέσος ετήσιος ρυθμός άνοδου του εισοδήματος των ώριμων οικονομιῶν της Βόρειας Ευρώπης θα περιορισθεῖ, από 3,2 % κατά τὴ δεκαπενταετία 1961-1975, γύρω στο 2 % κατά τὴ δεκαπενταετία 1976-1990, των αναπτυσσόμενων χωρῶν της Δυτικής Ευρώπης από 4,7 % σε 3,5 % περίπου και των αναπτυσσόμενων χωρῶν της Νότιας Ευρώπης (στις όποιες περιλαμβάνεται και ή Ελλάδα) από 7,2 % σε 5 %-6,5 % κατά τις δύο περιόδους αντίστοιχα. Παράλληλα, κάτω από τὴν πίεση της μεταβολής των συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων και των διαθέσιμῶν πόρων στις διάφορες χώρες, πρέπει να άναμένονται ουσιώδεις αλλαγές στη σύνθεση και τὴ γεωγραφική κατανομή της βιομηχανικής δραστηριότητας μέσα στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Πίνακας 1

Ακυθόριστο Έγχωριο Προϊόν

(Σε εκατ. δραχμές)
(Σε τιμές 1970)

Κλάδος	Απόλυτα μεγέθη				Ποσοστιαία διάθροιση				Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής		
	1970	1975	1976	1980	1970	1975	1976	1980	1971-75	1976-80	1977-80
Πρωτογενής τομέας	47.058	56.272	55.420	65.200	18,2	16,6	15,6	14,1	3,6	3,0	4,1
Δευτερογενής τομέας	80.976	107.328	116.780	166.000	31,4	31,8	32,8	35,9	5,8	9,1	9,2
(Μεταποιητική)	(49.266)	(70.778)	(77.700)	(115.000)	(19,1)	(21,0)	(21,8)	(24,9)	(7,5)	(10,2)	(10,3)
Τertiary	129.966	174.293	183.800	231.700	50,4	51,6	51,6	50,0	6,0	5,9	6,0
(Υγεία-Εκπαίδευση)	(11.930)	(14.960)	(15.550)	(21.900)	(4,6)	(4,4)	(4,4)	(4,7)	(4,6)	(7,9)	(8,9)
Ακυθόριστο Έγχωριο Προϊόν	258.000	337.893	356.000	462.900	100,0	100,0	100,0	100,0	5,5	6,5	6,8

Οι διαπιστώσεις αυτές υπογραμμίζουν τη σημασία του κεντρικού στόχου του Προγράμματος, ο οποίος, ενώ δεν βρίσκεται χαμηλότερα από τη μακροχρόνια τάση, συνοδεύεται και από τις διαρθρωτικές βελτιώσεις που θα συμβάλουν στη μονιμότερη διατήρηση της οικονομικής ανόδου και στην προσαρμογή της οικονομίας στα πρότυπα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

2. Αύξηση της απασχολήσεως

Βασικό και αυτονόητο καθήκον του Κράτους είναι η εξασφάλιση της δυνατότητας απασχολήσεως σε όσους επιθυμούν και μπορούν να εργασθούν. Με εξαίρεση το μικρό και αναπόφευκτο ποσοστό ανεργίας τριβής, αυξημένη ανεργία ή υποαπασχολήση, κυρίως, η διαρθρωτικού χαρακτήρα αποτελεί φαινόμενο, η απαλειψη του οποίου περιλαμβάνεται στις απορριπτέες υποχρεώσεις μιας δημοκρατικής πολιτείας.

Για την Ελλάδα η επιδίωξη αυτή έχει διπλή σημασία. Πέρα από την εξασφάλιση απασχολήσεως στους Έλληνες που ζουν στη χώρα, πρέπει να εξασφαλισθεί βαθμιαία η δυνατότητα απασχολήσεως των Ελλήνων που εργάζονται στο εξωτερικό, έτσι ώστε η εργασία στην αλλοδαπή να αποτελεί επιλογή και όχι αναγκαστική λύση. Τουτό δεν είναι βέβαια δυνατόν να πραγματοποιηθεί πλήρως μέσα στην περίοδο του Προγράμματος. Η σημαντική όμως αύξηση των ευκαιριών απασχολήσεως που προβλέπεται αποτελεί ουσιαστικές βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Βασικός στόχος του Προγράμματος, του οποίου η πραγματοποίηση συνδέεται με την προβλεπόμενη αύξηση της παραγωγής, είναι η δημιουργία μέχρι το τέλος της περιόδου του Προγράμματος 210.000 περίπου νέων θέσεων απασχολήσεως στους μη γεωργικούς τομείς της οικονομίας, από τις οποίες το ήμισυ περίπου θα αφορά σε νέες θέσεις απασχολήσεως στο δευτερογενή τομέα. Λαμβανομένου υπόψη ότι κατά το 1976 οι νέες θέσεις απασχολήσεως που δημιουργήθηκαν στον αστικό τομέα υπολογίζονται σε 40.000 περίπου, στόχος του Προγράμματος για την περίοδο 1977-1980 είναι η προσθήκη άλλων 170.000 νέων θέσεων απασχολήσεως. Η επίδοση του 1976 επιβεβαιώνει ότι ο προβλεπόμενος στόχος είναι πραγματοποιήσιμος.

3. Βελτίωση της συνθέσεως, του προσανατολισμού και της διάρθρωσης της παραγωγής

Παράλληλα με την επίτευξη υψηλού σχετικά ρυθμού ανόδου του εισδήματος, το Πρόγραμμα προβλέπει ουσιαστική βελτίωση στη σύνθεση του εθνικού προϊόντος και στην διάρθρωση της παραγωγής. Μία από τις πιο βασικές μεταβολές αναφέρεται στην αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της μεταποιητικής στο εθνικό προϊόν από 21 % το 1975 και 21,8 % το 1976 σε 25 % περίπου το 1980, εάν αποτέλεσμα της προβλεπόμενης μέσης ετήσιας αύξησης του προϊόντος του κλάδου κατά 10 % περίπου. Ακόμη πιο σημαντική — και

αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί αναφέρεται στη δομή της οικονομίας — είναι η αντίστοιχη βελτίωση στη σύνθεση των επενδύσεων.

Η έμφαση που δίνεται στη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας στηρίζεται σε δύο βασικές, εμπειρικά διαπιστωμένες, παραδοχές: Πρώτον, ότι η αύξηση της εγχώριας και διεθνούς ζήτησης βιομηχανικών προϊόντων θα είναι συνεχής και ταχύτερη από την άνοδο του εθνικού εισοδήματος, και δεύτερον, ότι αύξηση των εισοδηματικών μεγεθών, που στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον τομέα των υπηρεσιών, χωρίς τουλάχιστον παράλληλη επέκταση της οικονομικής βάσεως της χώρας σε παραγωγή υλικών αγαθών, δεν μπορεί κάτω από τις υπάρχουσες συνθήκες να θεωρηθεί σταθερό και μόνιμο επίτευγμα. Η βιομηχανική επέκταση είναι, εξάλλου, απαραίτητη για την επωφελέστερη αξιοποίηση των προϊόντων του γεωργικού τομέα και του μεταλλευτικού πλούτου της χώρας.

Η αύξηση της συμβολής του μεταποιητικού τομέα θα είναι αποτέλεσμα όχι μόνο της διαμορφώσεως των δυναμικών της ελεύθερης αγοράς σύμφωνα με τις τάσεις του παρελθόντος, αλλά και της συγκεκριμένης ενισχυτικής πολιτικής που θα εφαρμοσθεί κατά τη διάρκεια του Προγράμματος. Πρωταρχικό ενισχυτικό παράγοντα θα αποτελέσει η επάνοδος της οικονομίας σε υψηλούς σχετικά ρυθμούς ανόδου και η αντίστοιχη διεύρυνση της εγχώριας ζήτησης. Αλλά και η αναμενόμενη διαμόρφωση της ζήτησης από το εξωτερικό προβλέπεται ότι θα άσκησει, παρά την αβεβαιότητα που επικρατεί σήμερα, ουσιαστική προωθητική επίδραση, δεδομένου ότι το επίπεδο του διεθνούς εμπορίου στα επόμενα πέντε χρόνια αναμένεται ότι θα σημειώσει σημαντική άνοδο. Πέρα από αυτό, η ταχεία αύξηση των ελληνικών εξαγωγών κατά την τελευταία δεκαετία είναι ενδεικτική όχι μόνο για τα σημαντικά ανοίγματα τα οποία πέτυχε η εγχώρια παραγωγή στις διεθνείς αγορές σε μεγάλη ποικιλία προϊόντων, αλλά και για την ενισχυμένη ανταγωνιστικότητά της. Η προοπτική εντάξεως στην Κοινή Αγορά θα άσκησει πρόσθετη επεκτατική ώθηση.

Στην περίπτωση που θα υπάρξει οποιαδήποτε υστέρηση στην πραγματοποίηση του στόχου αυτού, το Κράτος είναι αποφασισμένο να παρέμβει με επιχειρηματικές πρωτοβουλίες εξειδικευμένων φορέων, ιδιαίτερα με τη συμμετοχή στην ίδρυση μικρού αριθμού μεγάλων μεταποιητικών μονάδων βασικής σημασίας, οι οποίες είτε θα ασχολούνται με την εκμετάλλευση εγχώριων πρώτων υλών και θα έχουν κατά κύριο λόγο εξαγωγικό προσανατολισμό, είτε θα καλύψουν κρίσιμα κενά στην παραγωγική δομή της οικονομίας. Γενικότερα, το πρότυπο της βιομηχανικής ανάπτυξεως της χώρας θα έχει εξωστραφή χαρακτήρα, γιατί μόνο με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλισθεί η οργανική ένταξη και η μόνιμη ανοδική πορεία της οικονομίας μέσα στον ευρύτερο χώρο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Στα πλαίσια των επιδιώξεων αυτών προβλέπεται ότι το ένα τρίτο περί-

που τῆς αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς θὰ κατευθυνθεῖ πρὸς τὶς ἐξαγωγές, ὥστε τὸ ποσοστὸ τοῦ ἐξαγωγίμου μέρους τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἀπὸ 14,4 % περίπου τὸ 1975 καὶ 15,2 % τὸ 1976 νὰ προσεγγίσει τὸ 20 % τὸ 1980.

Ἀπὸ μακροχρονιότερη σκοπιά, σημαντικὸ παράγοντα ἐπεκτάσεως τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς ποὺ προορίζεται γιὰ ἐξαγωγή ἀποτελεῖ ἡ διαφαινόμενη τάση χωροταξικῆς ἀνακατανομῆς τῆς παραγωγῆς καὶ ἀναστροφῆς τοῦ ρεύματος τῆς μετακινήσεως τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς μέσα στὸν εὐρύτερο εὐρωπαϊκὸ χώρο. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ξένου ἐπιχειρηματικοῦ κεφαλαίου γιὰ ἐπενδύσεις στὴ χώρα φαίνεται πολὺ πιθανὸ ὅτι θὰ ἐκδηλωθεῖ ζωηρό, ἐνῶ παράλληλα διαγράφονται εὐνοϊκὲς προοπτικὲς γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ ρεύματος παλιννοστάσεως Ἑλλήνων ἐργαζομένων, τῶν ὁποίων οἱ σωρευμένες ἀποταμιεύσεις μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν τὴν κεφαλαιακὴ βάση γιὰ μιὰ εὐρεία ἐπέκταση ἀποκεντρωμένων βιομηχανικῶν μονάδων.

Ἄλλη βασικὴ μεταβολὴ στὴ σύνθεση τοῦ ἐγχώριου προϊόντος θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν προβλεπόμενη ταχεία ἡνόδου τῆς δραστηριότητος στὸν τομέα τῶν μεταλλείων-ὀρυχείων καὶ εἰδικότερα στὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἐγχώριων πηγῶν ἐνέργειας. Οἱ παραδοσιακὲς ἐνεργειακὲς πηγές θὰ τεθοῦν σὲ πληρέστερη καὶ πιὸ συστηματικὴ ἐκμετάλλευση καὶ θὰ καταβληθεῖ ἐντονὴ προσπάθεια νὰ ἐντοπισθοῦν καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν νέες πηγές ἐνέργειας καὶ μεταλλευτικὰ κοιτάσματα.

Τρίτη οὐσιώδης βελτίωση ἀναφέρεται στὴν ἐπέκταση τῆς προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν στοὺς τομεῖς τῆς παιδείας, υγείας, κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ πρόνοιας. Ἡ ἰδιαίτερη ἔμφαση ποὺ δίνεται στοὺς τομεῖς αὐτοὺς συνδέεται μὲ τὴ βασικὴ ἐπιδίωξη τοῦ Προγράμματος γιὰ βελτίωση τῶν συνθηκῶν ζωῆς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἰδιαίτερα τῶν εὐρύτερων λαϊκῶν στρωμάτων.

Στὸν ἀγροτικὸ τομέα ἔμφαση θὰ δοθεῖ στὴν πραγματοποίηση τῶν ἀπαραίτητων ἀλλαγῶν στὴ σύνθεση τῆς παραγωγῆς, στὴν κεφαλαιακὴ δομὴ καὶ στοὺς ὀργανωτικούς θεσμοὺς ποὺ θὰ ἐξασφαλίσουν τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴ μονιμότερη ἀνάπτυξη τοῦ τομέα καὶ τὴν προσφορότερη προσαρμογὴ του στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἔτσι ὁ ἀναμενόμενος ρυθμὸς ἡνόδου τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς - ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται χαμηλὸς - προσδιορίζεται βασικὰ ἀπὸ τὴ χρονικὴ διάσταση καὶ ἀπὸ τὸ βαθμὸ πραγματοποίησεως τῶν διαρθρωτικῶν αὐτῶν μεταβολῶν.

4. Βελτίωση στὴ χωροταξικὴ κατανόμῃ τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων

Ἡ πληρέστερη ἀξιοποίηση τῶν ἀνθρώπινων, φυσικῶν καὶ πολιτιστικῶν πόρων τῆς χώρας προϋποθέτει εὐρύτερη κατανομὴ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν δραστηριοτήτων στὸν ἐλληνικὸν χώρον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίτευξη δικαιότερης κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἐξαρτᾶται σὲ κρίσιμο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἔκταση τῆς οἰκονομικῆς καὶ πληθυσμιακῆς ἀποκεντρώσεως. Πέρα ἀπὸ αὐτὸ ἡ ἰσόρροπη περιφερειακὴ ἀνάπτυξη δυναμώνει τὴν ἐθνικὴ συνοχὴ καὶ ἐνισχύει τὴν ἀμυντικὴ ἱκανότητά τῆς χώρας.

Κύριος στόχος τοῦ Προγράμματος εἶναι ἡ ἐπιτάχυνση τῆς ἀναπτύξεως στὴ λοιπὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα ἀστικὰ κέντρα, χώρα. Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειας αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπισήμανση τῶν παραγόντων ποὺ προσδιορίζουν τὶς περιφερειακὲς ἀνισότητες. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει νὰ διευκρινισθεῖ σὲ ποιά ἔκταση οἱ διαφορές ὑφίστανται σὲ ἐγγενῆ αἰτία, ὅπως τὸ φυσικὸ περιβάλλον, οἱ παραγωγικοὶ πόροι, ἡ ἱστορικὴ παράδοση, ἢ σὲ διοικητικά, θεσμικὰ ἢ οἰκονομικὰ μέτρα ποὺ ἀχρηστάθη στὸ παρελθόν. Αὐτὸ θὰ ἐπιτρέψει ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τὴ διαπίστωση τῶν αἰτίων τῆς περιορισμένης ἀποτελεσματικότητος τῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀποκεντρώσεως ποὺ ἀσκήθηκε μέχρι τώρα.

Ἡ χάραξη τῆς πολιτικῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως στὸ νέο Πρόγραμμα στηρίζεται στὶς ἐξῆς δύο βασικὲς ἀρχές: (α) Ὅτι ἡ ἀποδοτικὴ ἔκταση καὶ ἐπέκταση τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν δραστηριοτήτων, μὲ ἐξάιρεση ἴσως τῆ γεωργικῆς παραγωγῆς, προϋποθέτει ὀρισμένη πληθυσμιακὴ συγκέντρωση σὲ περιφερειακὰ κέντρα. Ἡ ὑπερμετρὴ διασπορὰ σὲ ὅλο τὸν χώρον δὲν προοιθεῖ ἀποτελεσματικὰ καὶ σὲ μακροχρόνια βάση τὴν περιφερειακὴ ἀνάπτυξη. (β) Ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐπὶ μέρους περιφερειῶν τῆς χώρας θὰ πρέπει νὰ στηρίζεται στὴν ὁλοκληρωμένη θεώρηση τῆς χωροταξικῆς κατανομῆς τῶν παραγωγικῶν δραστηριοτήτων, στὴν ὁποία θὰ λαμβάνονται ὑπόψη οἱ κατὰ τύπου διαθέσιμοι οἰκονομικοὶ καὶ κοινωνικοὶ πόροι, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς μακροχρόνιες τάσεις καὶ προοπτικὲς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν θὰ καταστήσει δυνατὴ τὴν πληρέστερη ἀξιοποίηση τῶν συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων κάθε περιοχῆς καὶ θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἐκτίμηση τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόστους ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἀναληφθεῖ ἀν ἄλλοι λόγοι ἐπιβάλλουν ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸ ἐνδεδειγμένον πρότυπο χωροταξικῆς κατανομῆς. Παράλληλα, θὰ διευκολύνει τὴν προσπάθεια ἀξιοποιήσεως τῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας στὶς διάφορες περιοχές τῆς χώρας καὶ θὰ ἐνισχύσει τὶς πολιτιστικὲς δραστηριότητες καὶ πρωτοβουλίας τῶν ἐπαρχιακῶν κέντρων. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ ἰδιαίτερη φροντίδα δίνεται στὴν ἐνίσχυση τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν τῆς χώρας.

Ἡ πολιτικὴ περιφερειακῆς ἀναπτύξεως θὰ εἶναι ἀμφίδρομη, δὲν θὰ στηρίζεται δηλαδὴ μόνον σὲ μέτρα καὶ ρυθμίσεις ποὺ θὰ προέρχονται ἀπὸ τὸ κέντρο, ἀλλὰ καὶ στὶς πρωτοβουλίες τῶν τοπικῶν πυρήνων δραστηριότητος ποὺ, μὲ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ Κράτους, μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν τοὺς κύριους φορεῖς τῆς ἀναπτύξεως στὴν περιφέρεια, ἀφοῦ φυσικὰ ἀποκτήσουν πρῶτα τὴν ἀπαιτούμενη ὀργανωτικὴ καὶ τεχνικὴ ὑποδομή.

Β. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Ἐπίτευξη δημογραφικῆς ἰσορροπίας

Ἡ χαμηλὴ φυσικὴ αὐξηση, ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ δυσμενὴ κατὰ ἡλικία σύνθεση, καὶ ἡ σχετικὴ συστολὴ τῶν κλιμακίων τῶν παραγωγικῶν ἡλικιῶν λόγω τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως, ἀποτελοῦν ἀνησυχητικὲς πλευρές τῆς δημογραφικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, τόσο γιὰ τὴν χώρα ὡς σύνολο ὅσο καὶ ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὶς ἀγροτικὲς περιοχές. Βραδεία αὐξηση ἢ ἀκόμη καὶ στασιμότητα τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἀποτελοῦσαν ἴσως ἐπιθυμητὴ ἐξέλιξη γιὰ πολυπληθὴ ἔθνη. Γιὰ μικρὰ ὅμως ἔθνη, ὅπως τὸ ἐλληνικόν, ἀποτελοῦν ἐνδεχομένως στοιχεῖα ποὺ θέτουν σὲ κίνδυνον τὴν ἐπιβίωσή τους.

Ἀπὸ τὴ μέχρι τώρα ἐμπειρία, προκύπτει ὅτι κατὰλληλα μέτρα γιὰ τὴν αὐξηση τῆς γεννητικότητος προϋποθέτουν προσεκτικὴ μελέτη τοῦ θέματος, γιατί ἐνῶ τὸ κόστος εἶναι ἥμισο, τὰ θετικὰ τοὺς ἀποτελέσματα εἶναι ἀβέβαια καὶ ἀργοῦν πολὺ νὰ ἐκδηλωθοῦν. Τοῦτο ὀφείλεται, μεταξὺ ἄλλων, σὲ γεγονότα ὅτι ἡ γεννητικότης ἐπηρεάζεται ἀπὸ σειρά παραγόντων, ἡ ἐπισήμανση καὶ ἡ στάθμισή τῆς σημασίας τῶν ὁποίων εἶναι ἐξαιρετικὰ δυσχερεῖς. Παρὰ τὶς ἐγγενεῖς αὐτὰς δυσκολίες, τὸ θέμα θὰ διευρευνηθεῖ συστηματικὰ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς περιόδου τοῦ Προγράμματος, ὥστε νὰ κατασταεῖ δυνατὴ ἡ διαμόρφωση πρόσφορης καὶ ἀποτελεσματικῆς δημογραφικῆς πολιτικῆς.

Ἡ καθαρὴ μετανάστευση ἔχει σταματήσει τὰ τελευταῖα χρόνια, παρατηρήθηκε δὲ καὶ μικρὴ παλιννόστησις. Ἐπιδίωξη τοῦ Προγράμματος εἶναι ἡ διατήρηση ὁμαλῆς τάσεως ἐπαναπατρισμοῦ καὶ ἡ δημιουργία εὐνοϊκῶν συνθηκῶν ὑποδοχῆς τῶν παλιννοστούντων. Ἡ ἐπίτευξη τοῦ στόχου αὐτοῦ δὲν φαίνεται κάτω ἀπὸ τὶς παρούσες συνθήκες ἰδιαίτερα

δυσχερής, γιατί με την ανάπτυξη που προβλέπεται στη χώρα θα βελτιωθούν από πολλές πλευρές οι συνθήκες απασχόλησης και οι δυνατότητες επωφελέους και παραγωγικής αξιοποίησης των αποταμιευμάτων των επαναπατριζομένων.

Η αποκατάσταση υγιέστερων δημογραφικών συνθηκών στις αγροτικές περιφέρειες και ιδίως στις φτωχότερες θα συνδυασθεί με τη διαδικασία της μείωσης του αγροτικού πληθυσμού στο επίπεδο που υπαγορεύουν οι ανάγκες της έν γένει ανάπτυξης της χώρας. Βραχυχρόνια θα επιδιωχθεί η συγκράτηση των πληθυσμιακών μετακινήσεων — οι οποίες φαίνεται ότι παρουσιάζουν ήδη επιβραδυνση — για να μη ανατραπεί ή αυτοδύναμη βιωσιμότητα των πληθυσμών σε περιοχές όπου ακόμη διατηρείται. Στην επιτυχία του στόχου αυτού αποφασιστικό ρόλο θα παίξει η σχεδιαζόμενη πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης και ειδικότερα η πολιτική στηρίζοντας των χαμηλών αγροτικών εισοδημάτων και ειδικής ενισχύσεως όρισμένων ιδιαίτερα προβληματικών περιοχών. Μακροχρόνιατετα, η δημογραφική ισορροπία θα αναζητηθεί στο επίπεδο ευρύτερων περιφερειών της χώρας μέσα στη πλαίσια των επιδιώξεων που εντάσσονται στο μακρόπνοο πρόγραμμα για τη συμμετρική περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

2. Περιορισμός των ανισοτήτων και εξασφάλιση ευρύτερου φάσματος ευκαιριών αναδείξεως

Η μείωση της ανισοκατανομής του εισοδήματος αποτελεί βασική επιδίωξη του Προγράμματος. Η έκταση της μείωσης και οι τρόποι με τους οποίους θα πραγματοποιηθεί θα επιλεγούν κατά τρόπον ώστε να μη δυσχερανθεί η διαδικασία ανάπτυξεως από τις τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχει στην αύξηση των παραγωγικών πόρων και στην όρθολογική χρησιμοποίησή τους. Αντίθετα, θα επιδιωχθεί η βελτίωση της εισοδηματικής κατανομής να αποτελέσει ενισχυτικό παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης. Για το σκοπό αυτό η διανομή του εισοδήματος στο επίπεδο της παραγωγικής διαδικασίας θα πρέπει να αντανακλά και να επηρεάζεται κυρίως από τη σχετική στενότητα των παραγωγικών συντελεστών και την τεχνολογία που εφαρμόζεται. Τα υποαδήποτε μέτρα για την ενίσχυση των οικονομικά ασθενέστερων είναι σκόπιμο να εκδηλώνονται εκτός του κυκλώματος παραγωγής.

Η προσπάθεια για μείωση της ανισοκατανομής θα στραφεί κυρίως προς τις εξής κατευθύνσεις: Πρώτον, στη βαθμιαία εξασφάλιση σε όλους τους Έλληνες ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης που να ικανοποιεί τις στοιχειώδεις ανάγκες, χωρίς όμως να αμβλύνει το κίνητρο συμμετοχής στην παραγωγική διαδικασία. Σε τελική ανάλυση, παροχή βοήθειας σε όσους αδικοχολόγητα δεν συμμετέχουν στην παραγωγική προσπάθεια αντιστρατεύεται τη δικαιοτέρα κατανομή των καρπών της παραγωγής. Δεύτερον, στην προσέγγιση των άμειων των συντελεστών της παραγωγής, προς την αντίστοιχη παραγωγικότητα και τις μεταβολές της, δηλαδή προς τη συμβολή τους στην παραγωγή του εθνικού προϊόντος. Τρίτον, στην καταπολέμηση της μονοπωλιακής ή ολιγοπωλιακής διαμορφώσεως κερδών, τιμών ή άμειων, οι οποίες όχι μόνο πλουτίζουν αδικαιολόγητα με μερίδα ατόμων σε βάρος άλλων, αλλά και προξενούν γενικότερη ζημία στην οικονομία με τις επιπτώσεις που έχουν στην κατανομή και χρησιμοποίηση των παραγωγικών πόρων. Τέτατον, στη βαθμιαία αύξηση του ποσοστού των δημόσιων εσόδων που προέρχεται από ζυμώδεις πόρους οι οποίοι βαρύνουν περισσότερο τις οικονομικά ισχυρότερες τάξεις. Πέμπτον, στην επέκταση των κατηγοριών εκείνων των δημόσιων δαπανών ή δραστηριοτήτων που αναφέρονται στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες εξυπνούν κατά κύριο λόγο το επίπεδο διαβίωσης των ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων και συμβάλλουν στην αύξηση και καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου που αποτελεί, από μακροχρόνια σκοπιά, τον κυριότερο αύξητικό παράγοντα του μεριδίου της εργασίας.

Παράλληλα θα επιδιωχθεί η διεύρυνση του φάσματος και η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών οικονομικής και κοινωνικής αναδείξεως. Ανισότητες στον τομέα αυτό, εκτός από τις κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις τους, αποδυναμώνουν τη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξεως, γιατί περιορίζουν το ρόλο και καταστέλλουν τη δημιουργική προσπάθεια ατόμων προικισμένων με ευφυΐα και αντίληψη. Είναι αυτόνομο έργο, ιδιαίτερα σε ολιγοπληθή έθνη όπως το ελληνικό, οι φυσικές αυτές ικανότητες πρέπει να αξιοποιούνται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τόσο με την έρση των άναστατικών οικονομικών εμποδίων όσο και με τη δημιουργία των κοινωνικών δομών που διευκολύνουν και διευρύνουν τη διαδικασία επιλογής.

3. Η βελτίωση των συνθηκών κατοικίας, υγείας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας

Η βελτίωση των συνθηκών κατοικίας, υγειονομικής περιβάλλεως, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, έχει ιδιαίτερη θέση στους στόχους του Προγράμματος.

Βασική επιδίωξη είναι η διάγνωση και κατά το δυνατόν αντιμετώπιση των πολεοδομικών και χωροταξικών προβλημάτων, που συνδέονται άμεσα με τις συνθήκες κατοικίας, και η διαμόρφωση κανόνων που να θέτουν τη λύση τους σε σωστή και μόνιμη βάση. Στόχος του Προγράμματος είναι να μειωθεί ο μέσος αριθμός ατόμων ανά δωμάτιο, κατά 20 % περίπου μέχρι το 1980 σε σύγκριση με το 1971, προσεγγίζοντας έτσι τα επίπεδα των αναπτυγμένων χωρών, και να βελτιωθούν οι θέσεις, ο εξοπλισμός, η συνοδευτική υποδομή και το πολεοδομικό περιβάλλον της κατοικίας. Στη χορήγηση των πιστώσεων αλλά και στο πρόγραμμα εργατικής κατοικίας θα δοθεί προτεραιότητα στις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις και στις περιοχές όπου η στενότητα στέγης είναι μεγαλύτερη.

Υψηλή προτεραιότητα θα δοθεί επίσης στις επενδύσεις οικιστικής υποδομής (ύδρευση, αποχέτευση, δίκτυα κυκλοφορίας, χώροι πρασίνας και αναψυχής), που στο παρελθόν υστέρησαν σε σύγκριση με τις επενδύσεις σε κατοικία, με αποτέλεσμα τη σχετική υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης.

Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης επιδίωξη του Προγράμματος είναι η χάραξη πολιτικής που θα αντιμετωπίσει βαθμιαία αλλά αποτελεσματικά τις υφιστάμενες αδυναμίες. Τα προβλεπόμενα μέτρα αναμονίζονται με τις προσδοκίες των κυριότερων κοινωνικών ομάδων, όσον αφορά τη δομή της ασφάλισης, και είναι συνεπή με τη βασική αρχή του σεβασμού των κατεχόμενων δικαιωμάτων. Η προσπάθεια θα συγκεντρωθεί στη γενίκευση της κύριας ασφάλισης για συντάξη και άσθενεια, στη διασφάλιση των βασικών προϋποθέσεων για την όρθολογική λειτουργία του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της προστασίας. Οι μεγάλες διαφορές που παρατηρούνται στην ασφαλιστική μεταχείριση μεταξύ των διάφορων κατηγοριών εργαζομένων είναι όχι μόνο κοινωνικά άδικες, αλλά και οικονομικά επιβλαβείς γιατί δημιουργούν προνόμια και παρεμβάλλουν εμπόδια στην αποδοτική λειτουργία της αγοράς εργασίας. Οι ασφαλιστικές παροχές των ομάδων του πληθυσμού που έχουν ανεπαρκή προστασία θα ενταχθούν σταδιακά σε ένα ανώτερο επίπεδο και θα βελτιωθεί η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται από τους βασικούς ασφαλιστικούς φορείς. Ιδιαίτερη προτεραιότητα θα δοθεί στην αντιμετώπιση των αδυναμιών του κλάδου ασφάλισης άσθενειας. Θα μελετηθούν μηχανισμοί αναπροσαρμογής των παροχών στις εξελίξεις των τιμών για να αποφευχθεί η απεικόνισή τους σε περιπτώσεις ανόδου του τιμαριθμού. Προβλέπεται επίσης η εξυγίανση της επικουρικής ασφάλισης, η επέκταση και εκλογίκευση του θεσμού της διαδοχικής ασφάλισης και η αντιμετώπιση των προβλημάτων χρηματοδότησεως και διαχειρίσεως των ασφαλιστικών φορέων.

Στόν τομέα τῆς υγείας ἡ προσπάθεια θὰ συγκεντρωθεῖ στή μείωση τῆς θύμης ἐμβρυϊκῆς καὶ βρεφικῆς θνησιμότητος, τὴν πρόληψιν τῆς νοσήσεως, τὴ βελτίωση τῶν συνθηκῶν υγιεινῆς τοῦ περιβάλλοντος, τὴν ἐξασφάλισιν ὑπηρεσιῶν περιθάλψεως ἱκανοποιητικῆς στάθμης καὶ τὴν πληρέστερη ἀξιοποίησιν τῶν διαθέσιμων ἱατρικῶν μέσων. Θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ ὀρθολογικότερη κατανομή τοῦ ἱατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ στὴ χώρα καὶ ἡ κάλυψιν τῶν ἀνγκῶν σὲ ὁρισμένες εἰδικότητες. Ἰδιαίτερη ἐμφαση θὰ δοθεῖ στὴν ἐξειδικεύσιν ἐπαρκoῦς ἀριθμοῦ γιαιτρῶν στὴν εἰδικότητα τοῦ παθολόγου ἢ γενικοῦ γιαιτροῦ, προκειμένου νὰ ἐπεκταθεῖ ὁ θεσμὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ γιαιτροῦ, καὶ στὴν αὐξηση τοῦ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ ὑψηλῆς στάθμης.

Ἡ νοσοκομειακὴ ὑποδομὴ θὰ ὁργανωθεῖ σὲ περιφερειακὴ βάση. Ἡ ἐξορρήγησιν τῶν γενικῶν νοσοκομείων σὲ πανεπιστημιακὰ, διανομαρχιακὰ καὶ νομαρχιακὰ, ἢ στελέχωση καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς τους μὲ τὰ ἀπαιτούμενα μέσα θὰ συμβάλουν στὴν ἀποσυμφόρηση τῶν νοσοκομείων τῆς πρωτεύουσας καὶ στὴν ἐπαρκὴ χρησιμοποίησιν τῶν κρατικῶν ἐπαρχιακῶν νοσοκομείων. Θὰ ἀναζητηθοῦν ἐπίσης τρόποι γιὰ τὴ βελτίωση τῶν ὑπηρεσιῶν υγείας πού παρέχουν οἱ ἰδιωτικὲς κλινικὲς καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς πολυφαρμακείας καὶ τοῦ κόστους τῆς φαρμακευτικῆς περιθάλψεως. Ἰδιαίτερη προσπάθεια θὰ καταβληθεῖ γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ συστήματος περιθάλψεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴ διασύνδεσιν ἀγροτικῶν ἱατρείων, υγιεινομικῶν σταθμῶν καὶ κρατικῶν νοσοκομείων τῆς ἐπαρχίας. Ἐχρουν ἄλλωστε ἤδη ληφθεῖ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν σημαντικὰ πρὸς τὴν παρεμπόδι κατευθύνσεις μέτρα.

Στόν τομέα τῆς πρόνοιας θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ ἀναδιοργάνωση, ὁ ἐκσυγχρονισμὸς καὶ ἡ ἐπαρκὴς στελέχωση τῶν ὑπηρεσιῶν κοινωνικῆς πρόνοιας μὲ ἐξειδικευμένο προσωπικόν, προκειμένου νὰ ἀνταποκρίνονται στὶς σύγχρονες ἀντιλήψεις καὶ νὰ καλύπτουν τὴν ἀνάγκη πού ἀναμένεται νὰ δημιουργηθοῦν μὲ τὴν προβλεπόμενη μεταβολὴ στὴν κατὰ ἡλικία σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐμφαση θὰ δοθεῖ στὴ βελτίωση τῆς ποιότητος τῶν παρεχόμενων ὑπηρεσιῶν καὶ στὸ συντονισμὸν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότερη ὁργάνωσιν τοῦ ἔργου τῶν πολυάριθμων κοινωνικῶν ἰδρυμάτων τοῦ δημοσίου, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα. Ἰδιαίτερη προτεραιότητα θὰ δοθεῖ στὰ προγράμματα παιδικῆς προστασίας, λόγω τῆς ἀναμενόμενης μεγαλύτερης συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν στὸ ἐργατικὸ δυναμικόν, στὴν ἀντιμετώπισιν τῆς παιδικῆς ἐργλημικότητας καὶ στὴν ἀνάπτυξιν ὑπηρεσιῶν ἀνοικτῆς περιθάλψεως γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους.

4. Ὁ ρόλος ἐπαγγελματικῶς προσανατολισμῶς καὶ κατὰλληλῆς προσαρμογῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος

Ὁ εὐστοχος ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς συμβάλλει στὴν ἐξισορρόπησιν τῆς προσφοράς τῶν διύκρων εἰδικῶν ἐργασιῶν μὲ τὴ ζήτησιν, στὴν καλύτερη ἀξιοποίησιν τῶν φυσικῶν προσόντων τῶν ἐργαζομένων καὶ τέλος στὴ μεγαλύτερη ὕλη, ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ τους ἱκανοποίησιν. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ δημιουργία κατὰλληλων μηχανισμῶν γιὰ τὸν ἐγκαιρὸ ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ τῶν νέων ἀνάλογα μὲ τὴς ἱκανότητές τους καὶ τὴς προβλεπόμενες ἀνάγκης τῆς οἰκονομίας σὲ ἐργατικὸν δυναμικὸν διύκρων εἰδικότητων καὶ ἡ ἀντίστοιχη προσαρμογὴ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς νέες συνθήκες. Ἡ ἐκπαίδευση πρέπει, παράλληλα μὲ τὴ βασικὴ παιδαγωγικὴ τῆς ἀποστολῆς, νὰ ἀποτελέσῃ ἀποτελεσματικὸν μέσο κατατοπισμοῦ τῶν νέων σχετικὰ μὲ τὴς εὐκαιρίας πού διανοίγονται γιὰ γόνιμη ἐπαγγελματικὴ δραστηριότητα. Οἱ θεμελιώδεις μεταβολές πού θεσμοθετήθηκαν γιὰ τὴ μέση, γενικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ, ἐκπαίδευση καὶ αὐτὲς πού ἐτοιμάζονται γιὰ τὴν ἀνώτατη βαθμίδα ἀποτελοῦν ἓνα πολὺ μεγάλο βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτῇ.

Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Προγράμματος καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ἐνταχθοῦν, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, οἱ ἀνάγ-

κες σὲ ἐργασία κατὰ εἰδικότητα, σὺν συμβολῇ στὴν προσπάθεια κατὰλληλου σχεδιασμοῦ τῆς νέας ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἀντικείμενο συστηματικῆς μελέτης ἀποτελοῦν ἐπίσης τὸ μέγεθος, ἡ σύνθεσις καὶ τὸ κόστος τῶν ἀναγκῶν σὲ προσωπικόν, κτιριακὲς ἐγκαταστάσεις καὶ ἐποπτικὸ ὕλην, πού συνδέονται μὲ τὴν ἐπιθυμητὴ ἐπέκτασιν καὶ τὴ βελτίωση τῆς ποιότητος τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἔτσι, θὰ μνηρέσουν νὰ ἐξορρήθοῦν σωστὰ οἱ δαπάνες καὶ νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ ἀπαραίτητες οὐσιαστικὲς μεταβολές πού ἀναφέρονται λιγότερο ἴσως σὲ θέματα διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ περισσότερο στὴν ὕλη καὶ τὴς μεθόδους διδασκαλίας, στὴ γεωγραφικὴ κατανομή τῶν ἐκπαιδευτικῶν μονάδων καὶ κυρίως στὴν ἐπαρκεία καὶ κατὰλληλότητα τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων ἰδίως προκειμένου γιὰ τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα-στὰ διδακτικὰ βιβλία στὰ βοηθητικὰ ἐποπτικὰ μέσα.

5. Βελτίωση τῶν ἐν γένει συνθηκῶν διαβιώσεως καὶ ἐργασίας καὶ ἀξιοποίηση τῆς ἐλεύθερου χρόνου

Ἡ ὑπάρξιν κατὰλληλων συνθηκῶν διαβιώσεως καὶ κοινωνικῶν μηχανισμῶν, πού ἐξασφαλίζουν τὴ δυνατότητα ἀνεπὶς ἀπολαύσεως τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας τοῦ ατόμου καὶ ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητάς του σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του, ἀποτελεῖ βασικὴ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι θὰ ληφθεῖ πρόνοια γιὰ τὴν προστασία τῶν ατόμων ἀπὸ κινδύνους πού ἀπειλοῦν τὴν ἐν γένει ἐλεύθερη καὶ εἰρηνικὴ διαβίωσιν καὶ πού ὁδεύουν σὲ δοκιμασία τὴν οἰκονομικὴ συνοχή.

Παράλληλα, θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ βελτίωση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς παραγωγικῆς κατὰ τῶν ἀτυχημάτων καὶ ἄλλων δυσμενῶν ἐπιπτώσεων στὴν υγεία τῶν ἐργαζομένων. Δεδομένου ὅτι τὸ ἔργο περνάει τὸ ἡμῖς τουλάχιστον τῆς δραστηριότητάς του στὸν τόπο τῆς ἐργασίας, ἡ ἐξασφάλισιν υγιεινῶν καὶ πολιτισμένων συνθηκῶν ἐργασίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴ ἐπίδρασιν πού ἔχουν στὴν παραγωγικότητα, συμβάλλουν οὐσιαστικῶς στὴ βελτίωση τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς. Ὁ περιορισμὸς τῶν δυσάρεστων καὶ ἀθυγιεινῶν ἀπασχολήσεων στὸ ἐλάχιστον, μὲ τὴν ὑποκατάστασιν τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν ἀπὸ μηχανικὰ μέσα ἢ μὲ ἄλλες ὁργανωτικὲς ἢ θεσμικὲς ρυθμίσεις, θὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενο μέριμνας κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Προγράμματος.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος συμβάλλουν μὲ τὴ μείωση τοῦ χρόνου ἐργασίας καὶ τὴν αὐξηση τοῦ χρόνου καὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, πού τὰ ἄτομα διαθέτουν γιὰ ἀναψυχή. Γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης αὐτῆς ἀπαιτοῦνται ὅλο καὶ περισσότεροι κοινὸχρηστοὶ χώροι καὶ ἐγκαταστάσεις. Ἐνῶ τὸ πλῆθος καὶ πικρὸ φυσικὸ περιβάλλον τῆς χώρας, ἰδίως ὅπου δὲν ἔχει ἤδη ὑποστεί φθορὰ ἢ ἀλλοίωσιν, προσφέρει θαυμάσιες δυνατότητες γιὰ δραστηριότητες πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἀναψυχή, ἢ ἀξιοποίησιν τῶν ἔξω ὑστερήσει. Ἐπιδιώξῃ τὸν Προγράμματος εἶναι νὰ ἀναληφθεῖ μὴ συμμετρικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑποδομῆς καὶ τῆς ἀνοδομῆς, ὅχι μόνον στὸν τομέα τοῦ ἀθλητισμοῦ, πού ἀπορροφῶσε μέχρι πρότινος τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν σχετικῶν κονδυλίων, ἀλλὰ καὶ στοὺς τομεῖς τοῦ πρασίνου, τῶν ἐκδρομικῶν χώρων καὶ εὐκολιῶν, τῶν παρελθόντων ἐγκαταστάσεων κλπ. Παράλληλα, θὰ ἐνθαρρυνθοῦν πρωτοβουλίες, οἱ ὁποῖες συνδυάζουν τὴν ἀναψυχὴ μὲ τὴν ὁξυνσιν τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὴν πνευματικὴ εὐστρωσίαν.

Γ. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Παιδεία καὶ πνευματικὴ καλλιέργεια

Πέρα ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴ κατάρτισιν καὶ τὸν πλουτισμὸ τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου τῆς χώρας, ἡ ἐκπαίδευση ἀποβλέπει ταυτόχρονα στὴ γενικότερη ἀγωγή καὶ τὴν πνευματικὴ καλλιέργειαν τοῦ ατόμου καὶ στὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἱκανότητων του γιὰ συνεχὴ καὶ οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ στὴ διαδι-

κασία τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τόσο ὡς δημιουργοῦ ὥς καὶ ὡς δέκτου αἰσθητικῶν ἐρεθισμῶν. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ βασικὴ ἐπιδιώξις τοῦ Προγράμματος εἶναι ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ περιεχομένου τῶν εκπαιδευτικῶν προγραμμάτων καὶ ἡ ἀνασύνταξις τῶν ἐξωσχολικῶν μορφωτικῶν δραστηριοτήτων σὲ τρόπο πού νά ἀνταποκρίνονται στίς προσδοκίαις γιὰ μιὰ πλατύτερη καὶ βαθύτερη πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου. Ἐτσι, στὰ πλαίσια αὐτὰ θὰ ἐπιδιωχθεῖ ὄχι μόνον ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐξειδικευμένων μορφωτικῶν σχημάτων πού ἀφοροῦν σὲ μικρὸ ἀριθμὸ προικισμένων ἀτόμων, ἀλλὰ κυρίως ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερου ἀριθμοῦ πολιτῶν, ἀπὸ ὅλες τίς ἡλικίες, τίς κοινωνικὲς ὁμάδες καὶ τίς περιοχὰς τῆς χώρας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ καταστοῦν εὐρυστότερες οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, στίς ὁποῖες θὰ στηριχθεῖ κατεξοχὴν ἡ μελλοντικὴ δομὴ τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας ἀλλὰ καὶ ἡ γενικότερη ἀνάπτυξις καὶ θέσις τῆς Ἑλλάδος στὴν εὐρύτερο χῶρο τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

2. Ἐνίσχυσις τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας

Ἡ ἐλεύθερη σκέψις καὶ ἔρευνα, ἡ ἀδέσμευτη ἔκφρασις καὶ ὁ ἀνεπηρέαστος στοχασμὸς ἀποτελοῦν ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύξεις. Ἡ κύρια ἐπιδιώξις τῆς κρατικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ διαμόρφωσις καὶ διατήρησις τοῦ κατάλληλου περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖο θὰ ἐπιτρέψει τὴν πλήρη ἐκδήλωσις τῶν πνευματικῶν ἀντιστοιχιῶν καὶ ἀναζητήσεων, τὴν ἀξιοποίησις τῶν δημιουργικῶν στοιχείων τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἀναγνώρισις καὶ καθιέρωσις τῶν γνήσιων καλλιτεχνικῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης. Ἐπιδιώξις τοῦ Προγράμματος εἶναι νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ θεσμοί, οἱ ὅργανοι καὶ τὰ ἰδρύματα πού παράγουν τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργίαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν καλύτερο ἴσως δείκτη τοῦ ἐπιπέδου ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας. Παράλληλα, θὰ καταβληθεῖ προσπάθεια νὰ αὐξηθοῦν καὶ νὰ συστηματοποιηθοῦν οἱ εὐκαιρίες ἐπαφῆς τοῦ κοινῶν μὲ τὰ ἀντικείμενα καὶ τίς ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος. Εἰδικότερα στὰ προγράμματα τῆς γενικῆς ἐκπαίδευσως θὰ δοθεῖ βαθμιαία περισσότερο ἔμφασις στὸ κέντρισμα τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἱκανοτήτων γιὰ πνευματικὲς ἀναζητήσεις καὶ αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις.

3. Προστασία τοῦ περιβάλλοντος

Τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ τὸ ἀνθρωπογενὲς ἱστορικὸ περιβάλλον (μνημεῖα, παραδοσιακὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς κλπ.), ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σημασία του ὡς ἀξιόλογου πλουτοπαραγωγικοῦ πόρου, ἀποτελεῖ πηγὴ αἰσθητικῶν ἀπολαύσεων καὶ θεμελιακὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ, τὴν πολιτιστικὴ ταυτότητα καὶ τὴ συνέχειαν τοῦ ἔθνους. Λόγω τῆς αὐξημένης φθορᾶς πού μπορεῖ νὰ προκαλέσει ὁ ἀνεξέλεγκτος σύγχρονος τεχνικὸς πολιτισμὸς καὶ οἱ ὀλοένα καὶ μεγαλύτερες ἀνάγκες του σὲ χῶρο, φυσικὰ ὕλες καὶ δυνάμεις, τὸ αἶτημα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος ἔχει πᾶσι πᾶσι καθολικὸν χαρακτήρα. Ἄν καὶ ἡ φθορὰ τῆς ἀλλοίωσης τοῦ περιβάλλοντος στὴ χώρα μας δὲν ἔχει ἀκόμη τίς διαστάσεις πού ἔχει λάβει σὲ ἄλλες χώρες, ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη τῆς προστασίας του προβάλλει ἐπιτακτικῶς, γιατί ἡ πολιτιστικὴ καὶ ἡ φυσικὴ κληρονομία τῆς χώρας εἶναι ἐξαιρετικὰ πλούσια ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα εὐαίσθητη. Ἡ μόλυνσις στὰ μεγάλὰ ἀστικά κέντρα, ἐξάλλου, ἔχει ἀρχίσει νὰ παίρνει διαστάσεις πού πιθανὸν νὰ ἔχουν σοβαρὰς ἐπιπτώσεις στὴ δημόσια υγείαν.

Βασικὴ ἐπιδιώξις τοῦ Προγράμματος εἶναι νὰ συνδυασθεῖ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις μὲ τὴν προστασίαν, βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ τοῦ φυσικοῦ ὅπου καὶ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ σύγχρονου ἀνθρωπογενοῦς περιβάλλοντος. Ἡ ἀποψὶς ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἔχει σὴν ἀναπόφευκτο ἐπακόλουθο τὴ ρύπανσιν καὶ τὴ φθορὰ τοῦ περιβάλλοντος δὲν ἀνταποκρίνεται πάντοτε στὴν ἀλήθειαν. Ὅπως ἀποδεικνύει ἡ πείρα ἄλλων χωρῶν εἶναι δυνατόν ὁ συνδυασμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μὲ ὀρθὴ οἰκολογικὴ πολιτική. Ὑπάρχουν παραδείγματα πλούσιων πόλεων ἢ περιοχῶν πού πέτυχαν νὰ διατηρήσουν ὑψηλὴ στάθμην συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος ἢ πού μὲ τὰ κατάλληλα μέτρα

ἐπανόρθωσαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴ φθορὰ πού εἶχε προκαλέσει στὸ παρελθόν ἡ ἀνεξέλεγκτη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Ἡ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ προστασία τοῦ περιβάλλοντος θὰ ἀναζητηθεῖ στὴν κατάλληλη οἰκολογικὴ ἀντιμετώπισιν τῶν συνεπειῶν τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, οἱ ὁποῖες συνδέονται μὲ ἀλόγιστες δαπάνες σπάνιων ἢ μὴ ἀνανεώσιμων πόρων ἢ μὲ φθορὰς καὶ ὑποβάθμισιν ἐλεύθερων ἀγαθῶν πού ἀποτελοῦν πολὺτιμα συστατικὰ στοιχεῖα τῆς ποιότητος ζωῆς. Σ' αὐτὸ θὰ συμβάλει ἡ προσπάθεια πού ἤδη καταβάλλεται γιὰ τὴν ἀκριβὴ καὶ συστηματικὴ μέτρησιν τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ κόστους ἐκείνων τῶν πλευρῶν τῆς ρύπανσεως καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ περιβάλλοντος, πού μπορεῖ νὰ προσδιορισθοῦν ποσοτικά. Ἡ μέτρησις θὰ καταστήσει δυνατόν τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν κύρωσιν ἐνῶ θὰ βοηθήσει στὸ νὰ ἀνασχευασθοῦν γινώμες καὶ ἐντυπώσεις πού δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητά καὶ προκαλοῦν εἴτε ἀδικαιολόγητες ἀνησυχίας εἴτε ἐφησυχασμό.

Μὲ βάση τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων αὐτῶν καὶ τὴ σχετικὴ ἐμπειρία ἄλλων χωρῶν θὰ δημιουργηθοῦν οἱ θεσμικὰ καὶ ὀργανωτικὰ προϋποθέσεις καὶ θὰ ληρθοῦν βαθμιαία συγκεκριμένα μέτρα ἐλέγχου, πέρα ἀπὸ τὰ ὑφιστάμενα, μὲ προτεραιότητα τίς περιπτώσεις ἐκείνες στίς ὁποῖες ἡ ρύπανσις ἢ ἡ φθορὰ ἔχει πᾶσι ἐπικίνδυνες διαστάσεις. Ἄν καὶ τὸ κόστος τῶν μέτρων προστασίας τοῦ περιβάλλοντος θὰ πρέπει καταρχὴν νὰ βαρύνει τίς ἀντίστοιχες δραστηριότητες ἢ τὰ προϊόντα, σὲ περιπτώσεις πού ἀπὸ τὴ φύσιν τους μιὰ τέτοια λύσις θὰ ἀποδεικνυόταν ἀδύνατη ἢ ἰδιαίτερα ἐπαχθὴς, ἓνα μέρος τοῦλάχιστον θὰ ἀναληφθεῖ ἀπὸ τὸ Κράτος.

Στίς περιπτώσεις ἐκείνες πού ἡ μέτρησις εἴτε τοῦ συγκεκριμένου φαινομένου εἴτε τῶν ἐπιπτώσεων του πάνω στὴν υγείαν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τους δύσκολη, θὰ καταβληθεῖ προσπάθεια ποιοτικῆς ἐκτίμησεως μὲ ὅσο γίνεται πρὸ ἀντικειμενικὸν τρόπο καὶ ἀπὸ ὄργανα πού ἡ γνώμη τους εἶναι γενικότερα ἀποδεκτὴ. Συγκεκριμένα μέτρα θὰ λαμβάνονται μόνον ὅπου ἡ ἀναγκαιότητά τους θεωρεῖται ἀναμφισβήτητη, ἐνῶ στίς περιπτώσεις πού οἱ ἐπιστημονικὲς γνώμες ἀκόμη διίστανται, ἡ λήψις μέτρων, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ κόστος τους εἶναι ὑψηλό, θὰ γίνεται μὲ μεγάλη προσοχή.

Γιὰ τὴ διατήρησιν, τὴν προβολὴν καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ἀνθρωπογενοῦς καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος ὑπάρχουν ἱκανὰ περιθώρια γιὰ τὴ βελτίωσιν τῆς θεσμικῆς ὑποδομῆς, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ καλυφθοῦν οἱ αὐξημένες ἀνάγκες καὶ νὰ προληφθοῦν ἀνεπανόρθωτες ἀπώλειες. Εἰδικότερα γιὰ τὰ ἀρχαῖα καὶ βυζαντινὰ μνημεῖα, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους καὶ τὰ μνημεῖα οἰκισμῶν μὲ νεοκλασικὴ ἢ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ καθὼς καὶ γιὰ τοὺς ἐναπομεινάντες βιοτόπους καὶ τὰ φυσικὰ μνημεῖα πέρα ἀπὸ τὴν προσπάθειαν συστηματικῆς συντηρήσεως θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ θέσπισιν χωροταξικῶν καὶ πολεοδομικῶν ρυθμίσεων, πού θὰ ἀποβλέπουν στὴν πρόληψιν τῆς διαταράξεως ἢ ἀλλοιώσεως τοῦ περιβάλλοντος χώρου.

4. Διατήρησις τῆς ἐθνικῆς ἰδιομορφίας καὶ παραδόσεως

Ἡ σύγχρονη ἐλληνικὴ κοινωνία, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης νὰ ἀφομοιώσει σύγχρονους θεσμοὺς καὶ πολιτιστικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἰδιαίτερα τρωτὴ σὲ ξένες ἐπιδράσεις. Ἐτσι, ὀρισμένες φορὲς φθάνει στὸ σημεῖο νὰ ἐγκαταλείπει διὰ τῆς πολιτιστικῆς στοιχείαν, παραδοσιακὰ ἢ σύγχρονα, υἱοθετώντας ξένα ὑποκατάστατα ἢ ἀφήνοντας κενὰ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ὑποβιβασθεῖ ἡ πολιτιστικὴ τῆς ὑπόστασις.

Ἐπιδιώξις τοῦ Προγράμματος εἶναι, μὲ τὴν κατάλληλη διαμόρφωσιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς μορφώσεως γενικότερα, νὰ καλλιεργηθεῖ συνείδησις προστασίας τῶν ἀξιόλογων στοιχείων τῆς σύγχρονης πολιτιστικῆς φυσιογνωμίας τοῦ τόπου καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνων πού ἀποτελοῦν τίς πρὸ θετικὰ καὶ ζωντανὰς ἐκδηλώσεις τῆς. Δὲν ἀρκεῖ ἡ διατήρησις ζωντανῆς τῆς μνήμης γιὰ τὰ καθαρὰ ἱστορικὰ στοι-

γεία του πολιτισμού μας. Άκόμη ίσως μεγαλύτερη σημασία έχει η συνειδητοποίηση της αξίας των σύγχρονων εκείνων στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού, που δίνουν ανθρώπινο περιεχόμενο στη ζωή και που υπερτερούν ή δεν υστερούν από ανάλογα στοιχεία του πολιτισμού άλλων οικονομικά περισσότερο αναπτυγμένων χωρών.

5. Ένημέρωση, διεθνής επικοινωνία και πολιτιστικές ανταλλαγές

Η ενημέρωση παίζει συνεχώς μεγαλύτερο και πιο αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και των ατομικών αντιλήψεων, τα δε μέσα μαζικής ενημερώσεως, όπως ο τύπος και η ραδιοτηλεόραση, ασκούν ισχυρή και ιδιάζουσα επίρροη στον πολιτιστικό χώρο και στην κοινωνική ζωή.

Σε μια δημοκρατική πολιτεία ο τύπος είναι ελεύθερος και η στάθμη της ενημερώσεως που προσφέρει αποτελεί θέμα των λειτουργιών του και του κοινού που με τις προτιμήσεις του μπορεί να ασκεί ρυθμιστική επίδραση. Η κρατική παρέμβαση περιορίζεται στην εξασφάλιση των βασικών προϋποθέσεων για τη γόνιμη δράση του.

Η ρυθμιστική συμβολή του Κράτους στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση έχει ως σκοπό την άμεση, εύρεια και αντικειμενική ενημέρωση του κοινού σχετικά με τις τρέχουσες εσωτερικές και διεθνείς εξελίξεις και την παροχή ευκαιριών για δημιουργική χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου και ερεθισμάτων για προβληματισμό. Αποβλέπει επίσης στην πλατύτερη ενημέρωση του κοινού σε θέματα που ενδιαφέρουν—με την οργάνωση ειδικών συζητήσεων ή προγραμματικών και με την κατάλληλη παρουσίαση διάφορων απόψεων—και στην προσφορά υψηλής στάθμης ψυχαγωγίας που προάγει το πολιτιστικό επίπεδο. Η έμφαση που θα δοθεί στις λειτουργίες αυτές θα μελετηθεί, ώστε η συμβολή της ραδιοτηλεόρασεως στην πνευματική καλλιέργεια του λαού να καταστεί πιο σημαντική και αποτελεσματική.

Η αποκατάσταση της δημοκρατίας επέτρεψε και πάλι την πραγματοποίηση διεθνών καλλιτεχνικών, επιστημονικών και γενικά πνευματικών επαφών και ανταλλαγών σε εύρεια κλίμακα. Σοβαρή βελτίωση επίσης πραγματοποιήθηκε στην έκταση και στο επίπεδο της ελληνικής παρουσίας και εκπροσωπήσεως στο εξωτερικό. Η καλλιέργεια και η προώθηση των σχέσεων αυτών θα επιδιωχθεί με ιδιαίτερη επιμέλεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Γενικά

Η ανάπτυξη της οικονομίας στα επόμενα χρόνια θα στηριχθεί κυρίως στην πληρέστερη αξιοποίηση των διαθέσιμων παραγωγικών συντελεστών—έργασίας και κεφαλαίου—στην αύξηση και ποιοτική βελτίωσή τους κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, στην εντατικότερη και ορθολογικότερη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της χώρας και τέλος στην άνοδο της παραγωγικότητας υπό εύρεια έννοια.

Η επέκταση της ενεργού ζήτησεως και ο σχηματισμός των εισοδημάτων θα διαμορφωθούν έτσι, ώστε να συγκρατηθούν οι πληθωριστικές πιέσεις, παράλληλα δε θα ενισχυθεί ο έξαγωγικός προσανατολισμός και η ανταγωνιστικότητα της παραγωγής, ώστε να εξασφαλισθεί συνεχής βελτίωση στο ισοζύγιο πληρωμών.

Α. ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

1. Η συνολική προσφορά και ζήτηση εργασίας

Η διαθέσιμη συνολική προσφορά εργασίας εξαρτάται από τη φυσική κίνηση του πληθυσμού, από την εξωτερική μεταναστευση, από την προθυμία ή τη δυνατότητα των ατόμων να μετασχούν στο εργατικό δυναμικό, από τις συμβατικά καθοριζόμενες ημέρες και ώρες εργασίας και τέλος από το επίπεδο των μισθών. Βραχυχρόνια, η φυσική κίνηση του πληθυσμού μπορεί να εκτιμηθεί με σχετική ακρίβεια, ή πρόβλεψη όμως των εξελίξεων στη μεταναστευτική κίνηση, ή διαμό-

ρφωση των συντελεστών συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κατά φύλο και ηλικία και η επίδραση από τη μεταβολή των μισθών εμφανίζει σχετική άβεβαιότητα.

Αν και είναι πιθανό ότι θα παρατηρηθούν όρισμένες μικρές μεταβολές στους συντελεστές συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κατά ηλικία και φύλο κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, ο συντελεστής συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των ηλικιών 15-64 ετών ως σύνολο εκτιμάται ότι θα παραμείνει περίπου άμετάβλητος. Αν γίνει δεκτό ότι, σύμφωνα και με τις τάσεις που έχουν ήδη εκδηλωθεί, η καθαρή παλιννόστηση κατά τη διάρκεια του Προγράμματος θα φθάσει τις 30.000 ενεργά άτομα περίπου, το συνολικό εργατικό δυναμικό της οικονομίας των ηλικιών 15-64 υπολογίζεται ότι θα αυξηθεί κατά 100.000 άτομα περίπου (80.000 για την περίοδο 1977-1980), δηλαδή με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,7 %. Ίση περίπου εκτιμάται ότι θα είναι και η αύξηση του συνολικού εργατικού δυναμικού.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι νέες ανάγκες σε εργασία στους μη γεωργικούς τομείς της οικονομίας υπολογίζονται σε 210.000 άτομα περίπου κατά την περίοδο του Προγράμματος (170.000 άτομα για την τετραετία 1977-1980). Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται στην εύλογη υπόθεση ότι ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας θα είναι περίπου ίδιος με το ρυθμό της περιόδου 1961-1971 και αισθητά υψηλότερος από εκείνον της πενταετίας 1971-1975, ή πτώση του οποίου αντανάχισε τις δυσμενείς επιπτώσεις της πρόσφατης ύφεσεως. Η νέα αυτή ζήτηση εργασίας θα ικανοποιηθεί κατά το ήμισυ περίπου από τη φυσική αύξηση του εργατικού δυναμικού στον άστικα τομέα—που θα είναι ελαφρά υψηλότερη από την αύξηση του συνολικού εργατικού δυναμικού—και κατά το υπόλοιπο από την απορρόφηση του μικρού αριθμού ανέργων, από τη μετακίνηση εργατικού δυναμικού από τον αγροτικό τομέα και από την καθαρή παλιννόστηση. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις οι ανάγκες σε εργασία, ως σύνολο, θα καλυφθούν χωρίς ιδιαίτερες δυσχέρειες.

2. Η προσφορά και ζήτηση εργασίας κατά κλάδους, ειδικότητες και γεωγραφική περιοχή

Ενώ η συνολική προσφορά εργασίας φαίνεται να είναι επαρκής για την ικανοποίηση της ζήτησεως κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, παρουσιάζονται σε μικρή έκταση στενότητες σε όρισμένους κλάδους παραγωγής καθώς και σε όρισμένες ειδικότητες ή περιοχές.

Ο άκριβης προσδιορισμός των αναγκών κατά ειδικότητα αλλά και της σχέσεως μεταξύ του είδους της εκπαίδευσης και του ασκούμενου επαγγελματός είναι ιδιαίτερα δυσχερές. Η μεταβολή της συνθέσεως της παραγωγής και της τεχνολογίας καθιστά προβληματική τη λεπτομερή πρόβλεψη των αναγκών σε εξειδικευμένα άτομα. Από το άλλο μέρος, απόφοιτοι όρισμένων σχολών μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε πολλούς κλάδους ή να υποκατασταθούν στον κλάδο της ειδικότητάς τους από άτομα χωρίς ισοδύναμες σπουδές ή τέλος από άτομα με συγγενείς αλλά σχετικά διαφορετικές σπουδές. Παρά τις δυσκολίες αυτές, η προσπάθεια που έχει αναληφθεί στα πλαίσια του Προγράμματος για την προσδιορισμό των αναγκών της οικονομίας σε ειδικευμένο προσωπικό διάφορων κατηγοριών και της πιθανής προσφοράς, με βάση τις έγκρες του εκπαιδευτικού συστήματος, παρέχει ενδείξεις που μπορεί να είναι χρήσιμες για να εντοπισθούν έγκαιρα στενότητες στην αγορά εργασίας.

Όπως αναφέρθηκε, η αντιμετώπιση του προβλήματος μακροχρόνια θα αναζητηθεί στην ορθολογική διαθέρωση του εκπαιδευτικού συστήματος και την κατάλληλη επαγγελματική προσανατολισμό, στα πλαίσια άλλωστε αυτά σχεδιάζεται η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που βρίσκεται υπό εφαρμογή. Ουσιαστική συμβολή στην επίλυση του προβλήματος θα έχει και η βαθμιαία αλλά αναπόφευκτη μεταβολή της δομής των άμβων. Έπειδή όρισμένα από τα μέτρα αυτά αποδίδουν με βραδύ ρυθμό, οι ενδεχόμενες στενότητες

κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, και μάλιστα αν εμφανισθούν σε κλάδους κίτριους. Θα πρέπει να αντιμετωπισθούν με άμεσότερα μέτρα, κατά τα πρότυπα άλλων πισθόντων με πλάιους των προσπαθειών ταχέως ρυθμής μετακινήσεων, στα πλαίσια των προσπαθειών ταχέως ρυθμής μετακινήσεων, καθώς και της παροχής ειδικών κινήτρων για να διευρυνθεί η προσφορά όρισμένων κατηγοριών εργασίας.

Β. Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Το μέγεθος των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου

Η αύξηση και η πληρέστερη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου αποτελεί τη δεύτερη βασική πηγή οικονομικής ανάπτυξης. Κατά την περίοδο του Προγράμματος ο ρυθμός αύξησης του πάγιου κεφαλαίου υπολογίζεται ότι θα ανέλθει σε 6,5 % ενώ των ακαθάριστων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου σε 11,7 % κατά μέσον όρο το χρόνο. Αν ληφθούν υπόψη οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά το 1976, οι εκτιμήσεις αυτές αντιστοιχούν προς μέσους ετήσιους ρυθμούς 6,5 % και 13,1 % αντίστοιχα για την περίοδο 1977-1980. Αν και στην αρχή της περιόδου του Προγράμματος φαίνεται ότι υπήρχε άργος παχυντική δυναμικότητα σε όρισμένους τουλάχιστον κλάδους, η πραγματοποίηση ρυθμού αύξησης των επενδύσεων, σημαντικά υψηλότερου από το ρυθμό αύξησης του εισοδήματος κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, είναι απαραίτητη για τους εξής λόγους: (α) Ο ρυθμός αύξησης του εισοδήματος που έχει τεθεί ως στόχος προϋποθέτει άνοδο της παραγωγικότητας με υψηλό σχετικό ρυθμό. Αυτό συνεπάγεται ταχεία αύξηση του κεφαλαίου κατά εργαζόμενο και κατά κανόνα του λόγου μεταξύ κεφαλαίου και προϊόντος. (β) Η επίτευξη των βασικών κοινωνικών στόχων, αλλά και η προώθηση όρισμένων διαρθρωτικών μεταβολών, απαιτούν ιδιαίτερα αυξημένες δαπάνες επένδυσεων. (γ) Η αποπεράτωση των μεγάλων μεταποιητικών μονάδων, που προγραμματίζονται, απαιτεί σημαντικό χρόνο και κατά συνέπειαν, ενώ η δαπάνη επενδύσεων θα πραγματοποιηθεί στο σύνολό της σχεδόν μέχρι το 1980, η αντίστοιχη αύξηση της παραγωγής θα εκδηλωθεί μόνο εν μέρει κατά την περίοδο του Προγράμματος. (δ) Η ανάπτυξη των εξαγωγικών πηγών ενέργειας που θα περιορίσουν την εξάρτηση από τις εισαγωγές καυσίμων προϋποθέτει την εκτέλεση σειράς έργων εντάσεως κεφαλαίου.

Το ποσοστό των διαθέσιμων πόρων, που θα διατεθεί για επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, προβλέπεται να φθάσει το 1980 στο 23,1 % από 18,2 % το 1975, 18,4 % το 1976 και 21,8 % το 1970. Το γεγονός ότι η συμμετοχή των επενδύσεων στη συνολική δαπάνη της οικονομίας στο τέλος του Προγράμματος δεν θα είναι σημαντικά μεγαλύτερη από ό,τι ήταν πριν δέκα χρόνια, φανερώνει ότι η πραγματοποίηση του στόχου αυτού βρίσκεται μέσα στις δυνατότητες της οικονομίας. Από το άλλο μέρος, το ότι οι επενδύσεις, μετά από τα χαμηλά επίπεδα της περιόδου 1974-1975, θα ξαναφθάσουν στα επίπεδα της μακροχρόνιας αυξητικής τάσεως αποτελεί σημαντικό πρόγραμμα επίτευξης.

2. Η διαρθρωση των επενδύσεων

Παράλληλα με την ταχεία αύξηση των επενδύσεων, βασική επιδίωξη του Προγράμματος είναι η βελτίωση της συνθέσεώς τους. Πρωταρχικό στόχο από την άποψη αυτή θα αποτελέσει η ταχεία αύξηση των επενδύσεων στη μεταποίηση, στα μεταλλεία, στην παραγωγή ηλεκτρισμού, καθώς και η προώθηση των έργων υποδομής, τα οποία θα στηρίξουν την αύξηση της προσφοράς κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών που προβλέπει το Πρόγραμμα. Αντίθετα, θα επιδιωχθεί η επιβράδυνση του ανοδικού ρυθμού των επενδύσεων σε κατοικίες, αφού ο σχηματισμός οικιστικού κεφαλαίου έχει ήδη φθάσει συγκριτικά σε ικανοποιητικό επίπεδο, καθώς επίσης και στην τουρισμό. Στην τομέα αυτό θα δοθεί η έμφαση στις μαζικές έξιες επενδύσεων που είναι λιγότερο απαιτητικές σε κεφάλαια.

Ειδικότερα θα επιδιωχθεί, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των επενδύσεων στη μεταποίηση να επανέλθει στα υψηλά επίπεδα που επικράτησαν πριν από την πρόσφατη ύφεση. Η επιδίωξη αυτή συνεπάγεται υπερδιπλασιασμό των επενδύσεων στον κλάδο κατά την περίοδο του Προγράμματος και αύξηση της συμμετοχής τους στο σύνολο των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου από 14,2 % το 1970 και 17,6 % το 1975 σε 23,3 % το 1980. Με ταχύτερο άνοδο ρυθμό θα αυξηθούν οι επενδύσεις στον κλάδο των μεταλλείων-όρυξεων, που προβλέπεται να υπερτριπλασιασθούν. Έξάλλου, οι επενδύσεις στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας υπολογίζεται να διπλασιασθούν σχεδόν μέσα στην πενταετία. Παράλληλα, οι επενδύσεις στις δραστηριότητες που έχουν σχέση με την παροχή των βασικών κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και οι επενδύσεις που συνδέονται με την αναδιάρθρωση και βελτίωση του δημόσιου διοικητικού μηχανισμού, προβλέπεται να υπερδιπλασιασθούν.

Αντίθετα, η αύξηση των επενδύσεων στον τομέα των κατοικιών θα διατηρηθεί σε συγκριτικά χαμηλά επίπεδα (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης 6,5 % για την πενταετία 1976-1980 ή 6,1 % για την περίοδο 1977-1980). Όπως η συμμετοχή τους στις συνολικές επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου να περιοριστεί σε 21,8 % το 1980 από 27,4 % το 1975, 27,8 % το 1976 και 27,9 % το 1970. Παρά τη σχετική επιβράδυνση, η τελική αύξηση των επενδύσεων σε κατοικίες υπολογίζεται ότι θα προσθέσει στο άθροισμα που υπήρχε το τέλος του 1975 τουλάχιστον 600.000 νέες κατοικίες - με μέσο μέγεθος 3,3 δωμάτιων - και θα συντελέσει στη σημαντική περιορισμό της πυκνότητας κατοικήσεως. Το ίδιο, σε συνδυασμό και με την προβλεπόμενη επιβράδυνση της μετακίνησης πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα, την προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας και τη βαθμιαία ενίσχυση της δυνατότητας αποκτήσεως ιδιόκτητης στέγης από ευάθες πληθυσμού με σχετικά χαμηλό εισόδημα, θα επιτρέψει τη σημαντική εξύψωση της στάθμης των συνθηκών κατοικίας.

Οι στόχοι ως προς την αναδιάρθρωση των επενδύσεων εμφανίζονται εκ πρώτης όψης σχετικά φιλόδοξοι. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι για την αναδιάρθρωση των δημόσιων επενδύσεων, που θα καλύψουν το 1/3 περίπου του συνόλου, δεν αναμένεται να υπάρξει σοβαρό πρόβλημα, ενώ η συγκράτηση των επενδύσεων σε κατοικίες μπορεί να επιτευχθεί εύκολα να πραγματοποιηθεί με τον κατάλληλο έλεγχο των στεγαστικών δαπάνων. Ο μόνος τομέας στον οποίο θα χρειασθεί ιδιαίτερη προσπάθεια είναι οι βιομηχανικές επενδύσεις που επηρεάζονται αποφασιστικά από τους εν μέρει αστάθμητους παράγοντες που διαμορφώνουν τις επιχειρηματικές προσδοκίες. Κατά το μεγαλύτερο μέρος πρόκειται για επενδύσεις που προβλέπεται να πραγματοποιηθούν επειδή είναι απαραίτητες για να καλυφθεί η αναμενόμενη αύξηση της εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης. Το ίδιο σημαίνει ότι οι εκτιμήσεις αυτές στηρίζονται εν μέρει στην πρόβλεψη ότι οι διεθνείς οικονομικές συνθήκες θα εξακολουθήσουν να είναι ευνοϊκές ώστε να επιτρέψουν την πραγματοποίηση της προγραμματιζόμενης αύξησης των εξαγωγών. Το υπόλοιπο άφορξ μικρό αριθμό μεγάλων βασικών μονάδων για την πραγματοποίηση των οποίων έχουν ήδη τεθεί σε λειτουργία οι κατάλληλοι μηχανισμοί και οι όποιες θα συμβάλλουν στη βελτίωση της δομής της οικονομίας που είναι απαραίτητη για τη μακροχρόνια οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου μέσα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η μεταβολή της σύνθεσης των επενδύσεων προς όφελος των κλάδων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφελείας και συλλογικών αγαθών συνεπάγεται την ανάληψη αυξημένου τμήματος των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου από το Κράτος. Έτσι, η συμμετοχή των επενδύσεων του δημόσιου τομέα στο σύνολο, που το 1975 ανερχόταν σε 28,2 % και το 1976 σε 27,1 %, προβλέπεται να φθάσει το 1/3 περίπου του συνόλου κατά το 1980. Το αυξημένο αυτό βάρος, που θα πρέπει να αναλάβει ο δημόσιος τομέας, υπογραμμίζει

Πίνακας 2
'Ακαθάριστη Δαπάνη τής Οικονομίας

	'Απόλυτα μεγέθη			Ποσοστιαία διάθροιση				Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής			
	1970	1975	1976	1980	1970	1975	1976	1980	1971-75	1976-80	1977-80
Κατανάλωση	239.916	322.635	339.250	420.000	74,1	78,6	78,8	74,6	6,1	5,4	5,9
'Ιδιωτική	202.174	266.473	281.250	340.000	62,4	64,9	65,3	60,4	5,7	5,0	4,4
Δημόσια	37.742	56.162	58.000	80.000	11,7	13,7	13,5	14,2	8,3	7,3	8,5
'Ακαθάριστες επενδύσεις	84.009	88.020	91.350	113.000	25,9	21,4	21,2	25,4	0,9	10,2	11,9
'Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων *	50.737	53.586	57.900	87.500	15,7	13,0	13,4	15,5	1,1	10,3	10,9
'Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου δημοσίου	19.926	21.054	21.600	42.500	6,4	5,2	5,0	7,6	1,1	15,1	18,4
Αύξομειωση αποθεμάτων	13.346	13.380	11.850	13.000	4,1	3,3	2,8	2,3	—	—	—
Σύνολο	323.925	410.655	430.600	563.000	100,0	100,0	100,0	100,0	4,9	6,5	6,9

* Δεν περιλαμβάνονται τα ποντοπόρα πλοία.

τή σημασία τής αναδιοργάνωσης των αρμόδιων δημόσιων υπηρεσιών και τής βελτιώσεως των σχετικών διαδικασιών μελέτης, ελέγχου και εκτελέσεως των δημόσιων επενδύσεων.

3. Οί έθνικαί πόροι και ή δαπάνη τής οικονομίας. Η χρηματοδότηση των επενδύσεων.

Ενώ ή αύξηση του άκαθάριστου έθνικου προϊόντος σε σταθερές τιμές κατά τη διάρκεια τής περιόδου 1976 - 1980 θά προσεγγίσει κατά μέσον όρο τδ 7 % (1977 - 1984 : 7,1 %) έτησίως, τδ σύνολο των διαθέσιμων πόρων τής οικονομίας από εγχώριες και ξένες πηγές κατά τη διάρκεια του Προγράμματος αναμένεται ότι θά αυξάνει με μέσο ετήσιο ποσοστό 6,5 % περίπου (1977 - 1980 : 6,9 %), γιατί ή καθαρή είσοδη πόρων από τδ έξωτερικό ύπολογίζεται ότι θά παρκαμίνει περίπου αμετάβλητη.

Η αντίστοιχη αύξηση τής συνολικής δαπάνης τής οικονομίας ύπολογίζεται ότι θά προέλθει από την αύξηση τής συνολικής κατανάλωσης κατά 5,4 % (1977 - 1980 : 5,5 %) και την αύξηση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου κατά 11,7 % (1977 - 1980 : 13,1 %) κατά μέσον όρο τδ χρόνο. Κατά την πενταετία 1971 - 1975 ό αντίστοιχος ρυθμός αύξησης τής κατανάλωσης έφθασε τδ 6,4 %, ενώ οι επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου σημείωσαν μικρή μόνο αύξηση.

Ιδιαίτερα ύψηλός ρυθμός προγραμματίζεται για την αύξηση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου τδ δημοσίου, ήτοι 15,1 % σε σύγκριση με 1,1 % για την προηγούμενη πενταετία 1971 - 1975 (για την τετραετία 1977 - 1980 τούτο άντιστοιχεί σε 18,4 %). Ενώ αναμένεται ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις θά αυξάνονται με ρυθμό 10,3% έναντι 1,1 % στην πενταετία 1971-1975 (1977-1980 : 10,9 %). Ο χαμηλότερος ρυθμός αύξησης τών ιδιωτικών επενδύσεων σε σύγκριση με τις δημόσιες όφείλεται κατά ένα μέρος στην επιδίωξη νά συγκρατηθεί ό ρυθμός αύξησης τών επενδύσεων σε κατοικίες και στδ γεγονός ότι ή προσπάθεια επιτεχνώσεως τών βιομηχανικών επενδύσεων δέν μπορεί από τή φύση τής νά έχει άμεσα αποτελέσματα, δεδομένου ότι ή επιτυχής υλοποίηση επενδυτικών άποφάσεων στη βιομηχανία άπαιτεί χρόνο.

Η βραδύτερη αύξηση τής κατανάλωσης τόσο τής δημόσιας όσο και τής ιδιωτικής, σε σύγκριση με την αύξηση τού εισοδήματος και τών διαθέσιμων πόρων, θά επιτρέψει την αύξηση τής αποταμίεως ως ποσοστού τού άκαθάριστου έθνικου εισοδήματος—που τδ 1970 ήταν 21,9 %—από 14,6 % τδ 1975 και 15,7 % τδ 1976 σε 22,5 % περίπου τδ 1980. Ο στόχος νά αυξηθεί σημαντικά τδ αποταμίευμένο ποσοστό τού διαθέσιμου εισοδήματος κατά τη διάρκεια

τής πενταετίας, ενώ φαίνεται εκ πρώτης όψης φιλόδοξος, θεωρείται έφικτός, γιατί ούσιαστικά άντιστοιχεί σε έπιχειρήσεις τής ροπής πρds αποταμίευση στδ έπίπεδο που έπιγράφησαν πριν από την άπότομη μείωση τους, έξαιτίας των κλυδωνισμών τής περιόδου 1973 - 1974. Πράγματι ή άπότομη χαλάρωση τής οικονομικής δραστηριότητας έπληρεσε βέβαια πτωτικά τδ ρυθμό αύξησης τής κατανάλωσης, αλλά σε έκταση πολύ μικρότερη από τδ αντίστοιχο διαθέσιμο εισόδημα. Οί κατανλωτές που είχαν έθισθεί σε μιá σταθερή και σημαντική άνοδο τού ~~επιπέδου~~ διαβιώσεώς τους σε όλη σχεδόν τη μεταπολεμική περίοδο δέν ήταν εύκολο νά αναπροσαρμόσουν άπότομα και δραστικά τις προσδοκίες τους και νά περιοχύνουν τις κατανλωτικές τους δαπάνες. Αυτό είχε ως συνέπεια νά υποστεί σοβαρή πτώση ή ιδιωτική αποταμίευση που αυξανόταν σχεδόν σταθερά πριν από την ύρεση. Πρόσθετη δυσμενή επίδραση επί τής ροπής πρds αποταμίευση άσκησε επίσης ή πληθωριστική έξαρση τών τιμών κατά τη διετία 1973 - 1974 που έξασθένησε τή κίνητρα για αποταμίευση. Παράλληλα, ή ανάγκη νά αντιμετωπισθούν οι έκτακτες άμυντικές δαπάνες και νά βελτιωθεί ή στάθμη των κοινωνικών υπηρεσιών ώδήγησε σε άπότομη κάμψη τής δημόσιας αποταμίεως.

Με την αύξηση τού ρυθμού άνόδου τού εισοδήματος και την παράλληλη άποκατάσταση σχετικής νομισματικής σταθερότητας, ή ροπή πρds αποταμίευση αναμένεται εύλογα νά σημειώσει ανάκαμψη.

Πρέπει πάντως νά σημειωθεί ότι μερικάς από τις συνθήκες που ευνόησαν την αποταμίευση στδ παρελθόν τείνουν νά εξασθενίσουν. Η ιδιωτική αποταμίευση απέβλεπε, εν μέρει τουλάχιστον, στην προκαταποήση συγκεκριμένων επενδύσεως, ιδίως στδν τομέα τών κατοικιών, όπου ή έπιθυμία για την άπόκτηση στέγης ένθάρρυνε την αποταμίευση, για νά συγκρατηθεί τδ τίμημα ή νά εξοφληθούν οι δόσεις του. Ένισχυτική επίδραση στην αποταμίευση άσκησε πιθανότατα και ή άβεβαιότητα για τή σταθερότητα τής άπασχόλησεως που δημιουργούσε την ανάγκη σχηματισμού ενός αποθέματος για την κάλυψη άναγκών σε περίοδο άνεργίας. Έπιδίωξη όμως τού Προγράμματος είναι ό περιορισμός τού μεριδίου τών επενδύσεων σε κατοικίες—άν και ό ρυθμός μεταβολής τους παρκαμνει αύξητικώς—ενώ ή άβεβαιότητα ως πρds την άπασχόληση έχει ήδη περιορισθεί. Για τούτους λόγους αυτός ή άποκατάσταση ύψηλης ροπής πρds αποταμίευση που θεωρείται άντικειμενικά έφικτή θά άπαιτήσει ένδεχομένως τή λήψη κατάλληλων μέτρων, έτσι ώστε νά ενισχυθούν τδ αποταμιευτικά κίνητρα. Παράλληλα, παρδ τδ ότι οι δαπάνες τού δημοσίου για ήγωνα, εκπαίδευση και υγεία θά έξακολουθήσουν νά αυξάνονται, θά καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια για τδ σχετικό περιορισμό τών λοιπών κατανλωτικών δαπανών με αντίστοιχη αύξηση τής δημόσιας αποταμίεως.

Πίνακας 3.

Χρηματοδότηση των 'Ακαθάριστων 'Επενδύσεων

(Σε εκατ. δραχμές
Σε τρέχουσες τιμές)

Σχηματισμός κεφαλαίου						Πηγές χρηματοδότησεως					
Ποσό		Ποσοστιαία διάθροιση				Ποσό		Ποσοστιαία διάθροιση			
1976-80	1977-80	1975	1976	1980		1976-80	1977-80	1975	1976	1980	
'Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου						'Αποσβέσεις					
'Αποθέματα						'Εγχώριες αποταμίευσεις					
						Καθαρό ύψος του δανεισμού από το εξωτερικό					
1.243.000	1.067.000	84,0	88,4	90,9		324.000	264.000	28,5	30,0	20,6	
123.000	100.000	16,0	11,6	9,1		842.000	727.000	53,9	57,8	69,0	
						200.000	176.000	17,6	12,2	10,1	
Σύνολο	1.366.000	1.167.000	100,0	100,0	100,0	Σύνολο	1.366.000	1.167.000	100,0	100,0	100,0

Με βάση τις προοπτικές αυτές για την εξέλιξη της ροής προς αποταμίευση, οι διαθέσιμοι εγχώριοι πόροι για τη χρηματοδότηση των νέων επενδύσεων κατά τη διάρκεια του Προγράμματος θα καλύψουν ούσιωδώς μεγαλύτερο μέρος της δαπάνης για το σχηματισμό νέου κεφαλαίου, απ' ό,τι στο πρόσφατο παρελθόν. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή των εγχώριων αποταμιεύσεων στο σύνολο των χρηματοδοτικών πόρων από 53,9% το 1975 και 57,9% το 1976 εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει το 70% κατά το τελευταίο έτος του Προγράμματος.

Οι παραπάνω εξελίξεις ως προς τις εγχώριες πηγές χρηματοδότησεως των ακαθάριστων επενδύσεων σημαίνουν ότι η ανεπάρκεια απόταμιεύσεων, ή οποία θα πρέπει να καλυφθεί από πηγές του εξωτερικού, περιορίζεται ούσιωδώς κατά τη διάρκεια της περιόδου του Προγράμματος. Συγκεκριμένα υπολογίζεται ότι το ποσοστό του καθαρού δανεισμού από το εξωτερικό, στο σύνολο της χρηματοδότησεως των νέων επενδύσεων, θα μειωθεί από 47,5% το 1975 σε 10% περίπου το 1980.

4. Άρχες και κατασκευαστικές πολιτικές επενδύσεων

Το Πρόγραμμα έχει σαν βασική αρχή την ενθάρρυνση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και τη δημιουργία συνθηκών για την πλήρη και ταχεία πραγματοποίηση των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα. Η κρατική παρέμβαση θα είναι περιορισμένη και θα στρέφεται προς τις εξής κυρίως κατευθύνσεις:

(α) Σε πλήρη αρμονία με το αντίστοιχο καθεστώς της ΕΟΚ, θα καταρτισθεί και θα εφαρμοσθεί ένα σύστημα κινήτρων ανάπτυξεως τα όποια θα προωθούν την επίτευξη των βασικών στόχων του Προγράμματος αναφορικά με το ύψος και τη διάθροιση των επενδύσεων. Συγκεκριμένα, τα κίνητρα θα αποβλέπουν κυρίως στην ενίσχυση των επενδυτικών πρωτοβουλιών που συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, ενισχύουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της παραγωγής και προσαρμόζουν τη χωροταξική κατανομή της παραγωγικής δραστηριότητας στο επιθυμητό πρότυπο. Το είδος, η έκταση και η διαδικασία εφαρμογής θα σχεδιασθούν έτσι, ώστε να ελέγχεται το κόστος και να είναι εύκολη ή στήληση της αποδοτικότητάς τους.

(β) Σε όσες περιπτώσεις η ιδιωτική πρωτοβουλία βρίσκεται σε αντικείμενο σε άδυναμία εκτελέσεως είτε λόγω μεγέθους των απαιτούμενων κεφαλαίων είτε λόγω αυξημένων κινδύνων, θα αναληφθεί ή δημιουργία βασικών αναπτυξιακών μονάδων είτε απευθείας μέσω ειδικών φορέων είτε από κοινού με ιδιωτικούς φορείς. Η σύσταση της ΕΛΕΒΜΕ και η περαιτέρω δραστηριοποίηση της ΕΤΒΑ αποτελούν σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Οι κρατικές αυτές πρωτοβουλίες δεν έχουν το νόημα της μόνιμης υπαγωγής όρισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων στη σφαίρα του δημόσιου τομέα. Δεν θα αποκλησισθεί ή μερική ή ολική μεταβίβασή τους, σε μεταγενέστερο στάδιο, σε ιδιωτικούς φορείς, εφόσον εκδηλωθεί ανάλογη

ενδιαφέρον και υπό όρους που θα διασφαλίζουν το κοινωνικό συμφέρον.

(γ) Για μια χώρα με περιορισμένη έσωτερική αγορά, σχετικά χαμηλή τεχνολογική στάθμη και ατελή βιομηχανική διάθροιση, η εισροή ξένου κεφαλαίου και σύγχρονης τεχνολογίας θεωρείται απαραίτητη για την αποτελεσματική κινητοποίηση και πλήρη αξιοποίηση των διαθέσιμων παραγωγικών πόρων. Υπό το πνεύμα αυτό, επιδίωξη του Προγράμματος είναι, μέσα στα πλαίσια του καθεστώτος της ελεύθερης διακινήσεως κεφαλαίου που ισχύει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η προσέλκυση ξένου κεφαλαίου και η διεύρυνση της εισροής νέας τεχνολογίας ιδίως σε τομείς ιδιαίτερης σημασίας για την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Η διαμόρφωση συγκεκριμένης πολιτικής θα λάβει υπόψη των κώδικα του 'Οργανισμού Ευρωπαϊκής Συνεργασίας και 'Αναπτύξεως, ο οποίος αναφέρεται στη συμπεριφορά των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων στις διάφορες χώρες και τον όποιο αποδέχθηκε καταρχήν και η 'Ελλάς. Η πολιτική ομαλότητα, ή σχετική νομισματική σταθερότητα, οι εκμεταλλεύσιμες πρώτες ύλες, οι ευνοϊκές συνθήκες στην αγορά εργασίας, ή ενισχυμένη δανειοληπτική ικανότητα, ή νευραλγική γεωγραφική θέση και γενικά οι ευνοϊκές προοπτικές ανάπτυξεως μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελούν ισχυρά πλέγμα συγκριτικών πλεονεκτημάτων, ιδιαίτερα έλκυστικών για την εισροή επενδυτικού κεφαλαίου από το εξωτερικό. Αυτό, σε συνδυασμό με τη διαφανή και τάση χωροταξικής ανακατατάξεως των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην Εύρωπη, ενισχύει τη διαπραγματευτική θέση της χώρας και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αμοιβαία επωφελή συνεργασία με το ξένο κεφάλαιο.

(δ) Θα ενισχυθούν οι δυναμικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις και θα ενθαρρυνθεί ή συνεργασία ή, όπου είναι απαραίτητο, ή συγχώνευσή τους, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί ή βιωσιμότητα και ή ανταγωνιστικότητά τους. Η σύγχρονη εμπειρία αποδεικνύει ότι μικρομεσαίες μονάδες, κατάλληλα οργανωμένες, διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στο παραγωγικό κύκλωμα και έχουν αξιόλογες προοπτικές ανάπτυξεως. Το ίδιο ισχύει τόσο για τους κλάδους που, από τη φύση τους ή λόγω των τεχνολογικών συνθηκών μπορούν να στηρίζονται σε μικρές μονάδες, όσο και για κλάδους στους οποίους μικρομεσαίες μονάδες εντάσσονται ως ανεξάρτητα τμήματα μεγάλων παραγωγικών συγκροτημάτων. Η ευελιξία και ή προσαρμοστικότητα, ή αντοχή τους στις διακυμάνσεις και ή άμεσος και αποτελεσματικός έλεγχος της παραγωγής—χωρίς τα δαπανηρά συστήματα που χρειάζονται για το σκοπό αυτό οι μεγάλες μονάδες—συνιστούν σοβαρά πλεονεκτήματα, που ενισχύονται σημαντικά αν συνδυασθούν με τις οικονομικές κλίμακες, οι οποίες μπορούν να εξασφαλισθούν με τη συνεργασία, τις συγχωνεύσεις και την εξειδίκευση.

(ε) Όσον αφορά στις δημόσιες επενδύσεις που εμπίπτουν κατά παράδοση στην αρμοδιότητα του Κράτους, ιδιαίτερη μέριμνα θα ληφθεί για την οργάνωση και εφαρμογή σύγ-

χρονων μεθόδων ὀρθολογικῆς ἐπιλογῆς τῶν ἔργων ποῦ θὰ ἐκτελεσθοῦν. Ἡ συστηματικὴ καὶ ἐγκαιρὴ ἐκτίμηση τῶν κοινωνικῶν ὠφελειῶν καὶ τοῦ ἀντίστοιχου κόστους τῶν διαφόρων ἔργων καὶ ἡ ἐπαρκὴς τούς μετὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποδοτικότητά τους θὰ συμβάλει ὅχι μόνον στὴν πληρέστερη ἀξιοποίηση τῶν κεφαλαιακῶν πόρων τοῦ δημόσιου τομέα, ἀλλὰ καὶ στὴ σχετικὴ εὐελιξία τοῦ Προγράμματος.

Γ. ΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Τὸ ἔδαφος, οἱ ὑδάτινοι πόροι, τὰ μεταλλευτικὰ ἀποθέματα καὶ οἱ ἐνεργειακὲς πηγές, ὁ δασικὸς καὶ ἐνάλιος πλοῦτος καὶ τὰ φυσιογραφικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας ἔχουν σήμερα ἀποκτήσει ἰδιαίτερη σημασία τόσο λόγῳ τῶν πρόσφατων μεγάλων ἀνατιμήσεων στὰ καύσιμα καὶ σὲ ὁρισμένες πρώτες ὕλες ὅσο καὶ λόγῳ τῶν ταχέως αὐξανόμενων ἀναγκῶν τῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ χρησιμοποίηση τῶν κατηγοριῶν ἐκείνων τῶν φυσικῶν πόρων ποῦ εἶναι ἀνάλωσιμοι θὰ πρέπει νὰ πραγματοποιεῖται μετὰ τέτοιον ρυθμὸν, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ καλύτερη δυνατὴ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τῆς σύγχρονης καὶ τῶν μελλοντικῶν γενεῶν. Ὑπερνετατικὴ ἐκμετάλλευση, σὲ τρόπο ποῦ νὰ διαγράφεται ἄμση προοπτικὴ ταχείας ἐξαντλήσεως καὶ ἀποστερήσεως τῆς χώρας ἀπὸ ἕνα φυσικὸ πόρο, δὲν ἐνδείκνυται. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἡ ἐπίμονη φύλαξη ἐνὸς πόρου γιὰ μελλοντικὴ χρῆση κάτω ἀπὸ τὴν γρήγορα μεταβαλλόμενες τεχνολογικὲς συνθήκες, ποῦ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσουν στὴν οἰκονομικὴ του ἀπαξίωση, δὲν ἔχει ἀσφαλῶς νόημα. Ὁ πιὸ ἀποδοτικὸς ρυθμὸς ἀντλήσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τιμὴν, τὴν πιθανὴν τεχνολογικὴν μεταβολὴν καὶ τὴν ἀνάγκην οἱ ὁποῖες ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὰ ἔσοδα ποῦ προσφέρει ἡ χρησιμοποίηση ἐνὸς ἀνάλωσιμου πόρου. Τέλος γιὰ τοὺς πόρους ἐκείνους, ποῦ ἡ σωστὴ χρησιμοποίησή τους δὲν συνεπάγεται ἀνάλωση, ὅπως π.χ. τὸ ἔδαφος, θὰ ἀποφευχθεῖ κάθε χρῆση ποῦ γιὰ ἄρρη βραχυ-χρόνιων ὠφελειῶν καταλήγει στὴν ἀνεπανόρθωτη φθορά τους. Γιὰ μικρὸ ἔθνος, ὅπως τὸ ἐλληνικόν, ἡ διαφύλαξη καὶ ἡ βελτίωση τῶν διαθέσιμων φυσικῶν πόρων ἀποτελεῖ ὄρο ἐπιβιώσεως.

1. Τὸ ἔδαφος καὶ οἱ ὑδάτινοι πόροι

Ἡ γεωφυσικὴ διαμόρφωση τῆς χώρας δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἀπὸ τὴν πιὸ εὐνοϊκὴν, ἀφοῦ ἀπὸ τὴ συνολικὴ ἔκταση τῶν 132 ἑκατ. στρεμμάτων μόνον τὰ 40 περίπου ἑκατ. εἶναι καλλιεργήσιμα καὶ ἀπὸ αὐτὰ μόνον τὰ μισὰ περίπου ἔχουν ὕψηλὴ γονιμότητα, ἀντίστοιχὴ μετὰ ἐκείνη τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Πέρα ἀπὸ αὐτό, ἡ ὑπερβολικὴ ξύλευση, ἡ υπερβόσκηση καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν ἀπὸ ἄλλους λόγους, ὀδήγησαν σὲ ἐκτεταμένη διάβρωση καὶ προϊούσα ὑποβάθμιση τῶν ἔδαφικῶν πόρων. Παράλληλα, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, πολὺτιμα γιὰ τὴ γονιμότητά τους ἔδαφιν ἔχουν διατεθεῖ σὲ ἄλλες χρήσεις, παρόλο ποῦ αὐτὸ δὲν ἦταν ἀπαραίτητο. Κάτω ἀπὸ τὴν συνθήκην αὐτὴν, ἡ διατήρηση καὶ ἡ προστασίς τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ πόρου ἀποκτᾶ πρωταρχικὴ σημασία.

Ἄν καὶ οἱ ἔδαφικοι πόροι τῆς χώρας εἶναι περιορισμένοι καὶ ἀπὸ μακροχρονιότερη σκοτιὰ πιθανῶς ἀνεπαρκεῖς, παρέχουν ἐν τούτοις σημαντικὰ περιθώρια γιὰ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς καὶ δὲν ἀποτελοῦν ἐμπόδιο γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν στόχων τοῦ Προγράμματος. Ἡ παραγωγή περιορίζεται σήμερα κατὰ ἕνα μέρος ἀπὸ τὴ χαμηλὴ παραγωγικότητα ποῦ ἐπιτυγχάνεται. Ἀπὸ τὰ 18 περίπου ἑκατ. στρέμματα, ποῦ συγκεντρώνουν τὴν προϋποθέσει γιὰ ἐντατικὴ ἐκμετάλλευση, μόνον τὰ 6 περίπου ἑκατ. φαίνεται νὰ ἀξιοποιοῦνται πλήρως. Ἐτσι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ 1/4 περίπου ἀπὸ τὰ ἔδαφιν ποῦ καλλιεργοῦνται σήμερα δὲν φαίνονται κατὰλληλα γιὰ ἀποδοτικὴ ἐκμετάλλευση καὶ πρέπει βαθμιαία νὰ ἀποδοθοῦν σὲ ἄλλες ἀγροτικὲς χρήσεις — ὅπως οἱ βοσκές, τὰ δάση — ἢ σὲ ἄλλες χρήσεις, ἡ δυνατότητα ἐπεκτάσεως τῆς ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως σὲ τριπλάσιο ἀπὸ τὸ σημερινὸ ἀριθμὸ στρεμμάτων δημιουργεῖ σημαντικὰ περιθώρια αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Τοῦτο

ὁμῶς θὰ ἀπαιτήσῃ τὴν πάροδο ἱκανοῦ χρόνου, καθὼς καὶ τὴ διάθεση σημαντικῶν κεφαλαίων.

Μὲ ἐξαίρεση ὁρισμένους νησιωτικὲς κυρίως περιοχές, τὸ ὑδατικὸ δυναμικὸ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας, μετὰ τὴν ἔννοια τοῦ συνόλου τῶν ἀπορροῶν στοὺς φυσικοὺς ἀποδέκτες τους, εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ ἐπιτρέψει τὴν ἄρδευση τῶν γόνιμων ἔδαφιν, τὴν ὑδρευση τῶν κατοικοῦμενων περιοχῶν καὶ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν γιὰ τὴν λοιπὴν χρῆσιν. Ἐν τούτοις οἱ ὑδάτινοι πόροι τῆς χώρας εἴτε δὲν ἀξιοποιοῦνται ἐπαρκῶς, λόγω ἐλλείψεως ἔργων, εἴτε δὲν χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὸν ἀποδοτικότερο τρόπο, καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπάρχουν τὰ βασικὰ ἔργα (κυρίως ἄρδευτικά) μετὰ ἀποτέλεσμα σημαντικὸ μέρος τῶν ἀναγκῶν νὰ μὴ ἱκανοποιεῖται. Μετὰ τὰ προβλεπόμενα στὸ Πρόγραμμα νέα ἔργα, ἐκτιμᾶται ὅτι θὰ ἄρδευθοῦν γύρω στὰ 1.500 ἀκόμα χιλ. στρέμματα ἐνῶ θὰ βελτιωθεῖ σημαντικὰ ἡ στάθμη τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἐκτὸς τῆς γεωργίας ἀναγκῶν σὲ νερό.

2. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος

Ἡ ἐξόρυξη καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἀξιοποίηση τῶν γνωστῶν μεταλλευτικῶν κοιτασμάτων τῆς χώρας καὶ κυρίως τῶν βωξιτῶν, τῶν σιδηρονικελιούχων ὀρυκτῶν καὶ τῶν λευκόλιθων σημείωσε ταχεῖα ἀνοδο στὸ πρόσφατο παρελθόν· συνέβαλε οὐσιωδῶς στὴν αὐξηση τῶν συναλλαγματικῶν πόρων τῆς χώρας καὶ ἔδωσε σημαντικὴ ὥθηση στὴν ἀνάπτυξη τοῦ τομέα τῆς ἐπεξεργασίας μετάλλων. Ὁ γνωστὸς ὁμῶς μεταλλευτικὸς πλοῦτος, ποῦ εἶναι σημαντικὸς, μένει ἀκόμη στὸ μεγαλύτερό του μέρος ἀνεκμετάλλευτος εἴτε μετὰ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν γίνεται ἡ πρέπουσα ἐξόρυξη εἴτε γιὰ τὴν ἐξορυσσόμενα μεταλλεύματα δὲν ἀξιοποιοῦνται βιομηχανικὰ στὴν ἐπιθυμητὴ ἔκταση. Πρέπει ὁμῶς νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι μετὰ τὰ τελευταῖα νομοθετήματα γιὰ τὰ μεταλλεῖα θεσπίζονται ἀποτελεσματικοὶ ἔλεγχοι κατὰ τῆς ἀρκατικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ρυθμίζεται γενικότερα πᾶνω σὲ ὀρθολογικὲς βάσεις σύμφωνα μετὰ τὰ διεθνή πρότυπα ἡ λειτουργία τῶν μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐξἄλλου, σύμφωνα μετὰ τὴν ὑφιστάμενην ἐνδείξει, ἡ συστηματικὴ ἔρευνα εἶναι πιθανόν ὅτι θὰ ἀποκαλύψει πρόσθετα κοιτάσματα σὲ σημαντικὸ ἀριθμὸ ὀρυκτῶν. Ἐνῶ τὰ βέβαια ἀποθέματα βωξιτῶν ὑπολογίζονται σὲ 150 ἑκατ. τόν. καὶ τῶν σιδηρονικελιούχων κοιτασμάτων — ποῦ εἶναι μετὰ τὴν σημερινὴν τεχνικὴν συνθήκην οἰκονομικὰ ἐκμεταλλεύσιμα — σὲ 250-350 ἑκατ. τόν., τὰ πιθανὰ φθάνουν τὰ 250 ἑκατ. τόν. καὶ τὸ ἕνα δις. τόν. ἀντίστοιχα. Οἱ μεγάλες αὐτὲς ποσότητες ἐπιτρέπουν τὴν περαιτέρω ταχεῖα ἀνάπτυξη τῶν ἀντίστοιχων ἐξορυκτικῶν καὶ μεταλλευτικῶν δραστηριοτήτων γιὰ ἀρκετὲς δεκαετίες.

Ἄν καὶ ἡ μέχρι σήμερα ἔρευνα δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐκτίμηση τοῦ μεγέθους τῶν ἀποθεμάτων καὶ τῆς σημασίας ὀρυκτῶν, ὅπως οἱ πορφυρικοὶ χαλκοί, τὰ πολυτίμα μέταλλα, τὰ φωσφορικὰ ὀρυκτὰ κ.λ., καθὼς καὶ ἄλλων φτωχῶν σὲ περιεκτικότητα μεταλλευμάτων, οἱ ὑπάρχουσες ἐνδείξεις εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικαί. Γενικὰ μπορεῖ νὰ λεχθεῖ, ὅτι μετὰ τὰ σημερινὰ δεδομένα οἱ προοπτικὲς περαιτέρω ταχείας ἀναπτύξεως τοῦ τομέα εἶναι εὐνοϊκὲς, ἀρκεῖ ἡ ἔρευνα νὰ ὁργανωθεῖ στὴ σωστὴ βάση καὶ νὰ προωθηθεῖ ἡ προσπάθεια καθετοποίησεως τῆς μεταλλευτικῆς παραγωγῆς.

3. Οἱ ἐνεργειακοὶ πόροι

Τὰ τρία τέταρτα σχεδὸν τῶν ἐνεργειακῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας καλύπτονται ἀπὸ εἰσαγόμενα καύσιμα. Ὁ ὕψηλός αὐτὸς βαθμὸς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπή, μετὰ τὴν σημερινὴν ἀστάθμητες συνθήκες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μεγάλαν συναλλαγματικὴν ἐπιβάρυνση, ποῦ μετὰ τὸν τετραπλάσιον τῆς τιμῆς τοῦ πετρελαίου ἐγινε δυσβάστακτη, συνεπάγεται σοβαροὺς κινδύνους γιὰ τὸν ὁμαλὸ ἐφοδιασμὸ τῆς χώρας ἰδίως σὲ περιόδους κρίσεως. Ἡ προσπάθεια νὰ ἐξοικονομηθεῖ ἐνέργεια, ἡ ὁποία εἶχε ἤδη ὁρισμένα εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα, θὰ συνεχισθεῖ, δὲν μπορεῖ ὁμῶς νὰ περιορίσει σὲ μεγάλην ἔκταση τὴν ἐξάρτηση κατὰ τὴν διάρκεια

του Προγράμματος, γιατί οι ανάγκες της οικονομίας σε πρωτογενείς μορφές ενέργειας θα εξακολουθήσουν να αυξάνουν με γοργό ρυθμό λόγω της αύξησης της παραγωγής. Για το λόγο αυτό το σημαντικότερο ρόλο στον περιορισμό της εξάρτησής μας θα παίξει η υποκατάσταση του εισαγόμενου πετρελαίου με εγχώριες ενεργειακές πηγές.

Η κυριότερη εγχώρια και άμεσα χρησιμοποιήσιμη πηγή είναι τα λιγνιτικά κοιτάσματα. Τα βέβαια αποθέματα λιγνίτη πλησιάζουν τα 4 δισ. τόν., από τα οποία περισσότερο από τα μισά (2,5 δισ. τόν.) είναι εκμεταλλεύσιμα κάτω από τις σημερινές συνθήκες. Τα πιθανά και δυνατά αποθέματα υπολογίζονται σε άλλα 1,2 δισ. τόν. και υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις, ότι η περαιτέρω έρευνα θα οδηγήσει στην εξεύρεση και άλλων σημαντικών κοιτασμάτων. Εκτιμάται, ότι με την εντατικότερη εκμετάλλευση των λιγνιτικών αποθεμάτων ή συμμετοχή του λιγνίτη στην κατανάλωση πρωτογενών μορφών ενέργειας θα αυξηθεί σημαντικά.

Άλλη αξιόλογη πηγή ενέργειας, αλλά πάντως μικρότερης σημασίας σε σύγκριση με το λιγνίτη αφού η συμβολή της στην κάλυψη των σημερινών αναγκών είναι μύλλον περιορισμένη, είναι οι υδατοπτώσεις. Ένω το υδροδυναμικό που αξιοποιείται σήμερα φθάνει τα 4.000 GWH, το τεχνικοοικονομικά εκμεταλλεύσιμο, υπό τις παρούσες συνθήκες, εκτιμάται ότι είναι τετραπλάσιο.

Στο στάδιο αυτό είναι δύσκολο να εκτιμηθεί ή πιθανή συμβολή άλλων πηγών, όπως είναι λ.χ. το πετρέλαιο, τα φυσικά αέρια, ή τύρφη — της οποίας τα αποθέματα υπολογίζονται σε 4,3 δισ. κυβικά μέτρα που ισοδυναμούν με 300 εκατ. τόν. πετρελαίου — στην ικανοποίηση των ενεργειακών αναγκών της χώρας κατά τη διάρκεια του Προγράμματος. Και τούτο, είτε γιατί δεν υπάρχουν τα αναγκαία τεχνικά δεδομένα είτε γιατί εκφράζονται αμφιβολίες ως προς την κοινωνική αποδοτικότητα των αντίστοιχων έργων. Σύμφωνα με τις υφιστάμενες ενδείξεις τα ανακλυφθέντα και τα πιθανά κοιτάσματα πετρελαίου είναι ενδεχόμενο να αποτελέσουν αξία λόγω πηγή ενέργειας. Εξάλλου, όπως προκύπτει από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των σχετικών έρευνών, το γεωθερμικό δυναμικό της Μήλου μπορεί να επιτρέψει την εγκατάσταση μικρής μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ υφιστάμενες εφαρμογές για την αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας έχουν ήδη αρχίσει. Η δημιουργία της Δημοσίας Επιχειρήσεως Πετρελαίου και η σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου Ενέργειας αντανακλούν τη σημασία που αποδίδεται στην αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων της χώρας.

4. ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Η ακριβής μέτρηση της τουριστικής χωρητικότητας μιας περιοχής είναι πολύ δυσχερές, γιατί δεν έχουν ακόμη διαμορφωθεί μέτρα ή πρότυπα που να θεωρούνται γενικής παραδοχής. Παρά τις δυσκολίες αυτές, όλες οι ενδείξεις πείθουν, ότι η τουριστική χωρητικότητα του ελληνικού φυσικού και ιστορικού χώρου είναι πολύ μεγαλύτερη από τη μέχρι σήμερα τουριστική κίνηση. Οι άντες, που θεωρούνται ένας από τους βασικούς φυσικούς τουριστικούς πόρους, φθάνουν τα 15.000 χλμ. από τα οποία τα 3.000 χλμ. τουλάχιστον μπορούν να δεχθούν τουρίστες υπό ευνοϊκούς όρους. Το μήκος αυτό των ακτών είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μέγεθος κάθε άλλης μεσογειακής χώρας. Εξάλλου η χώρα διαθέτει πληθώρα ιστορικών μνημείων, γραφικά νησιωτικά συμπλέγματα και πολλές φυσικές καλλονές. Με βάση τις πιο εύλογες υποθέσεις για την πυκνότητα των τουριστών την ημέρα της αιχμής ανά μόνάδα χώρου, ή Ελλάδα μπορεί να φιλοξενήσει αριθμό τουριστών πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι είχε το 1975 ή το 1976. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η σημερινή ροή των τουριστών συγκεντρώνεται στο μέγιστο μέρος της, σε πολύ μικρό αριθμό τουριστικών περιοχών, όπου η πυκνότητα στην περίοδο αιχμής είναι ήδη υψηλή. Έτσι η τουριστική ανάπτυξη δημιουργήσει ορισμένα προβλήματα φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος καθώς και κοινωνικών και

οικονομικών σχέσεων. Για το λόγο αυτό η περαιτέρω ανάπτυξη του τουριστικού τομέα είναι ανάγκη να σχεδιασθεί με κατεύθυνση την ευρύτερη χωροταξική διασπορά των τουριστικών πυρήνων, την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και τη βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Στο κυρίως Πρόγραμμα που ακολουθεί γίνονται συγκεκριμένες προτάσεις για την αποφυγή των σφαλμάτων του παρελθόντος και καταβάλλεται προσπάθεια να εκτιμηθούν συστηματικά τα οφέλη και το κόστος των διάφορων μορφών τουρισμού και τουριστικών επενδύσεων, έτσι ώστε η προσπάθεια για τη μελλοντική ανάπτυξη του τομέα να στραφεί προς τις πιο αποδοτικές κατευθύνσεις.

Α. ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Αν και η συμβολή της αύξησης του εθνικού κεφαλαίου, της απασχόλησης και των φυσικών πόρων στην αύξηση της παραγωγής θα εξακολουθήσει να είναι πολύ σημαντική, ο ρυθμός άνθους του εθνικού εισοδήματος στη διάρκεια του Προγράμματος θα στηριχθεί κατά μεγάλο μέρος στην άνοδο της παραγωγικότητας. Εκτός από τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας και της κατανομής των πόρων κατά παραγωγικούς κλάδους — για τις οποίες ήδη έγινε λόγος — η στήριξη της άνοδικής πορείας θα αναζητηθεί στην πληρέστερη αξιοποίηση του υφιστάμενου παραγωγικού εξοπλισμού, στην αύξηση του μεγέθους των παραγωγικών μονάδων και στην εξειδίκευση της παραγωγής, στην επέκταση της έρευνας, ιδίως της εφαρμοσμένης, στη διεύρυνση της εισροής και στην κατάλληλη προσαρμογή της ξένης τεχνολογίας, στην εισαγωγή και χρησιμοποίηση νέων οργανωτικών μεθόδων και σχημάτων συνεργασίας, στην ενίσχυση της κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών, στην εξυγίανση της δομής των άρροτικών εκμεταλλεύσεων, και τέλος στη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού και στον εκσυγχρονισμό ορισμένων βασικών οργανωτικών θεσμών.

1. Πληρέστερη αξιοποίηση του υφιστάμενου παραγωγικού εξοπλισμού

Αν και ο παραγωγικός εξοπλισμός της χώρας είναι από πολλές απόψεις ανεπαρκής, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι διαπνυρές παραγωγικές εγκαταστάσεις, που κατά το πλείστον εισάγονται από το εξωτερικό, υποαπασχολούνται σε σημαντικό βαθμό. Τούτο μερικώς μόνο μπορεί να δικαιολογηθεί από την αδιαιρετότητα των αντίστοιχων κεφαλαιουχικών αγαθών, την έλλειψη τεχνικής συμπληρωματικότητας ή την πρόθεση του επιχειρηματία να καλύψει αναμενόμενη αύξηση της ζήτησης στο άμεσο μέλλον. Σε πολλές περιπτώσεις είναι αποτέλεσμα έλλειψως συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ συγγενών επιχειρήσεων, τάσεως επιδείξεως, ακατάλληλων θεσμών ή, τέλος, τεχνική διατηρούμενων αποκλίσεων από το επίπεδο ισορροπίας των τιμών των παραγωγικών συντελεστών, αποκλίσεων, που επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση υπερβολικά μεγάλου κεφαλαίου ανά απασχολούμενο ή ανά εκτελούμενη μονάδα έργου. Στις περιπτώσεις αυτές, τούτο καταλήγει σε αδικαιολόγητη σπατάλη πόρων.

Άμεση κρατική παρέμβαση στην επιλογή και τη χρησιμοποίηση του κατάλληλου μηχανικού εξοπλισμού δεν είναι δυνατή σε μια ελεύθερη οικονομία. Παρόλα αυτά θα διερευνηθεί η δυνατότητα θεσπίσεως ειδικών ρυθμίσεων που να ευνόουν την ορθότερη έκλογή και πληρέστερη χρησιμοποίηση του μηχανικού εξοπλισμού και την κάρπωση των οικονομικών που μπορεί να αποφέρει.

2. Μεγέθυνση και εξειδίκευση των παραγωγικών μονάδων

Το μικρό σχετικά μέγεθος των παραγωγικών μονάδων στην οικονομία γενικά και ειδικά στη μεταποίηση και στη γεωργία και η διασπορά της παραγωγής στην ίδια μονάδα σε μεγάλο αριθμό προϊόντων συνδέεται κυρίως με το περιορισμένο μέγεθος της αγοράς και την τάση για ανεξάρτητη απασχόληση, τον έσωστρεφή προσανατολισμό των επιχει-

ρηματικῶν πρωτοβουλιῶν, τὸν περιορισμένον ἐπιχειρηματικὸν ὀρίζοντα καὶ τὶς ἀτελεῖς συνθῆκες ἀνταγωνισμοῦ.

Ἡ ἐπικείμενη ἐνταξὴ τῆς χώρας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα καθιστᾷ τὸ πρόβλημα ἰδιαίτερα πιεστικόν, γιὰτὶ ὁ ἰσχυρὸς ἀνταγωνισμὸς θὰ δυσχεράνει ἀρκετὰ τὴν ἐπιβίωσιν ὀρισμένων μικρῶν μεταποιητικῶν μονάδων. Γιὰ τὸ λόγον αὐτό, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς διαδικασίας συγχωνεύσεως ἢ συναρμολόγησιν ὑφιστάμενων μονάδων ἢ ἡ δημιουργία νέων μονάδων σὲ μέγεθος ποῦ νὰ μπορῇ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς σύγχρονες συνθῆκες. Στὰ πλαίσια τοῦ Προγράμματος καὶ μετὰ τὴν ἐξέλιξιν ἐν εἰς ὥστε πρὸς τὸ ἐλάχιστον μέγεθος ποῦ κρίνεται βιώσιμον σὲ σειρὰ παραγωγικῶν κλάδων, καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὑφιστάμενων κινήτρων ἢ τὴν καθιέρωσιν νέων μετὰ σκοπὸν τὴν ταχύτερη προώθησιν τῆς τάξεως μεγεθύνσεως καὶ ἐξειδικεύσεως τῶν παραγωγικῶν μονάδων. Ἡ πολιτικὴ τῶν χωρῶν τῆς Κοινότητος γιὰ τὴν στήριξιν καὶ τὴν προαγωγὴν μικρομεσαίων ἐπιχειρήσεων ἀποτελεῖ σημαντικό βόηθῆμα στὸ σχεδιασμὸ τοῦ ἀντίστοιχου πλέγματος μέτρων πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐλληνικὴ οἰκονομία. Παράλληλα λαμβάνεται ὑπόψη ἡ ἰδιομορφία τῶν ἐλληνικῶν συνθηκῶν καὶ ἡ δυνατότητα ἀξιοποιήσεως τῶν πλεονεκτημάτων, ποῦ προσφέρουν οἱ μικρομεσαῖες, ἀλλὰ καλὰ ὁργανωμένες μεταποιητικῆς μονάδες σὲ περιπτώσεις ὅπου ἡ ἰδιόζουσα μορφή τοῦ προϊόντος ἔχει πρωταρχικὴ σημασία ἢ ὅταν ἐντάσσονται ὁργανικὰ σὲ μεγάλα παραγωγικὰ κυκλώματα.

3. Ἐπέκτασις τῆς ἐφαρμοσμένης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας

Οἱ πόροι ποῦ διατίθενται συνολικὰ γιὰ τὴν ἔρευνα στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀνεπαρκεῖς τόσο σὲ ἀπόλυτον ὥς ὥστε καὶ ὡς ποσοστὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἰδίως ἀν συγκριθοῦν μετὰ τὶς ἄλλες εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἡ ὑστέρησις αὕτη ἐν μέρει μόνον δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν διαφορὰν στὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα. Μὲ ἐλάχιστες ἀλλὰ σημαντικὰς ἐξαιρέσεις, ἡ ἐρευνητικὴ δραστηριότητα στὸν ἰδιωτικὸν τομέα εἶναι ὑποτυπώδης καὶ ἀναφέρεται στὶς περισσότερες περιπτώσεις σὲ προσωρινὰς εἰσαχόμενης τεχνολογίας. Ἐξάλλου, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι στὸ δημόσιον τομέα λειτουργεῖ σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐρευνητικῶν ἰδρυμάτων, τὸ προϊόν τους, μετὰ ἐξαίρεσιν ὥστε τὴν ἐφαρμοσμένην ἔρευνα στὴ γεωργίαν, εἶναι μᾶλλον περιορισμένης σημασίας. Οἱ βασικὰς ἀδυναμίες ἀναφέρονται στὴν ἀνεπάρκειαν τῶν οἰκονομικῶν πόρων, στὴν ἀδυναμίαν προσελκύσεως ἱκανοῦ προσωπικοῦ καὶ στὴν ἔλλειψιν ἱκανοποιητικοῦ βαθμοῦ συναρμολόγησιν καὶ συντονισμοῦ. Σημαντικὸν μειονέκτημα θεωρεῖται ἐπίσης ἡ χαλαρὴ σύνδεσις τῆς ἔρευνας μετὰ τὴν ἀνάγκην ἢ τὰ ἐρωτήματα ποῦ προκύπτουν στὴν παραγωγικὴ διαδικασίαν. Ἄν καὶ ἡ Ἑλλάδα δὲν μπορῇ νὰ διαθέσῃ τοὺς ἀναγκαίους πόρους γιὰ τὴν χρηματοδότησιν φιλόδοξων προγραμμάτων ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ἰδίως βασικῆς, εἶναι δυνατόν καὶ ἀναγκαῖον νὰ πραγματοποιηθοῦν σημαντικὰ βήματα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, τουλάχιστον στὸν τομέα τῆς ἐφαρμοσμένης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Βασικὴ ἐπιδιώξις τοῦ Προγράμματος ἀποτελεῖ ἡ προώθησις τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ ἰδίως τῆς ἐφαρμοσμένης καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῶν πρωτότυπων καὶ χρησιμῶν ἰδεῶν, ποῦ προέρχονται εἴτε ἀπὸ ἰδιῶτες εἴτε ἀπὸ ἐπιχειρήσεις. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ στόχου αὐτοῦ θὰ ἀναζητηθεῖ στὶς ἀκόλουθες κυρίως κατευθύνσεις: Πρῶτον, στὸ συντονισμὸν, στὴν ὁργανωτικὴ ἐξειδίξις καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυσιν τῶν ἐρευνητικῶν ἰδρυμάτων γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ τὸ κατὰλληλον περιβάλλον, νὰ ἐπανδρωθοῦν σωστὰ καὶ νὰ ἐφοδιασθοῦν μετὰ τὰ ἀπαραίτητα μέσα. Ἡ κύρια ἐρευνητικὴ προσπάθεια θὰ πρέπει νὰ ἀποβλέπει στὴ λύσιν συγκεκριμένων πρακτικῶν προβλημάτων καὶ στὴ δημιουργίαν καινοτομιῶν οἱ ὁποῖες θὰ βελτιώσουν κατὰ τρόπον ἄμεσον καὶ σύμφωνα μετὰ τὴν καθορισμένην προτεραιότητα τὸ τεχνολογικὸν ἐπίπεδον τῆς παραγωγῆς. Δεύτερον, στὴν οὐσιαστικὴ ἐνθάρρυνσιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ ἀναλάβουν ἐρευνητικὴν δραστηριότητα. Στὸ Πρόγραμμα δίνεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στὶς μεθόδους καὶ στὰ μέσα ἐνίσχυσεως τῶν

ἐρευνῶν στὰ πλαίσια τῶν ἐπιχειρηματικῶν μονάδων, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ συλλογικὰς προσπάθειας. Εἰδικότερα θὰ ἐξετασθεῖ ἡ περίπτωση ἀναλήψεως ἀπὸ τὸ Κράτος ἐνὸς μέρους τοῦ κόστους τῆς ἔρευνας καὶ ἀναπτύξεως ἢ τῆς μερικῆς καλύψεως τῶν κινδύνων ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν νέων προϊόντων ἢ ἡ δυνατότητα ἀναθέσεως ἐιδικῶν κρατικῶν παραγγελιῶν. Τρίτον, στὴν προώθησιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας στὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα καὶ στὴν ἀξιοποίησιν τῶν δυνατοτήτων ποῦ προσφέρει ἡ συνεχὴς ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ διεθνὲς ἐρευνητικὸν περιβάλλον.

4. Εἰσαγωγὴ σύγχρονης τεχνολογίας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν

Ἄν καὶ ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας στὴν χώραν θὰ ἀποτελέσει βασικὴ ἐπιδιώξις, οἱ δυνατότητες καὶ τὰ ἀναμενόμενα ὀφέλη μέσα στὴν περίοδον τοῦ Προγράμματος δὲν πρέπει βέβαια νὰ ὑπερεκτιμῶνται. Κύρια πηγὴ τεχνολογικῆς προόδου θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ ξένης τεχνολογίας εἴτε ἐνσωματωμένης στὸν εἰσαγόμενον μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἀδειῶν εὐρεσιτεχνίας γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν νέων μεθόδων εἴτε τέλος ὑπὸ τύπον παροχῆς τεχνικῶν συμβουλῶν. Τὸ θέμα τῆς μεταφοράς τεχνολογίας στὶς ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίας, καθὼς καὶ τῆς τεχνολογικῆς ἐξαρθήσεως καὶ τοῦ ὑψηλοῦ κόστους, ἔχει ἀπασχολήσει ἐπανεπιλημμένα τοὺς διεθνεῖς οἰκονομικοὺς ὁργανισμοὺς. Οἱ ἀπόψεις συγκλίνουν πρὸς τὴν διαμόρφωσιν ἐνιαίου καθεστώτος ποῦ θὰ προφυλάσῃ τὶς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας ἀπὸ τυχόν κατάρχησιν τῶν δικαιωμάτων ποῦ παρέχουν τὰ διπλώματα εὐρεσιτεχνίας. Οἱ ἀπόψεις αὐτὰς καὶ οἱ ἀντίστοιχες ρυθμίσεις στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα θὰ ληφθοῦν ὑπόψη κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν σχετικῶν μέτρων πολιτικῆς τῆς ὁποίας, ἐνῶ δὲν θὰ παρεμποδίσουν τὴν ἀπρόσκοπτην εἰσαγωγὴν νέων τεχνολογικῶν μεθόδων καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀντίστοιχων ὑποχρεώσεων, θὰ περιορίζουν τοὺς κινδύνους ὑπερβολικῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς οἰκονομίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μεταφορὰν σύγχρονης τεχνολογίας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, μεγάλα περιθώρια ὑπάρχουν καὶ στὸν τομέα ἐφαρμογῆς σύγχρονων μεθόδων ὁργανώσεως καὶ διοικήσεως. Τὰ ὁργανωτικὰ σχήματα στὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα ἔχουν ἀκόμη παραδοσιακὰ χαρακτηριστὰ ποῦ δὲν ἀνταποκρίνονται στὶς σύγχρονες συνθῆκες. Ἡ βαθμιαία υἱοθέτησις τῶν σύγχρονων ὁργανωτικῶν μεθόδων καὶ διαδικασιῶν, ποῦ ἔχουν συμβάλει ἀποφασιστικὰ στὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος στὸ ἐξωτερικόν, ἀποτελεῖ οὐσιώδη παράγοντα γιὰ τὴν ταχεία ἀνάπτυξιν καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῶν ἐλληνικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἰδιαίτερη φροντίδα θὰ καταβληθεῖ, ὥστε οἱ δυνατότητες ποῦ προσφέρονται ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν νέας τεχνολογίας καὶ μεθόδων ὁργανώσεως νὰ εἶναι προσιτὰς καὶ στὶς μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις.

5. Ἐνίσχυσις τῆς κινητικότητος τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν

Μετὰ τὶς σύγχρονες συνθῆκες τῆς συνεχοῦς καὶ ταχείας μεταβολῆς στὴ σύνθεσιν τοῦ προϊόντος, στὶς μεθόδους παραγωγῆς καὶ στὸν ἐνδεδειγμένον χώρον ἐγκαταστάσεως τῶν παραγωγικῶν μονάδων, ἡ εὐκίνησις τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, καὶ κυρίως τῆς ἐργασίας, ἀποτελεῖ σημαντικὸν παράγοντα ἀνάδοῦ τοῦ ἐπιπέδου τῆς παραγωγικότητος, γιὰτὶ διευκολύνει τὴν ἀξιοποίησιν τῶν παραγωγικῶν πλεονεκτημάτων ποῦ προσφέρονται. Παράλληλα, ἡ αὐξημένη κινητικότης περιορίζει τοὺς θύλακας ἀνεργίας ἢ ἐντονων στενοτήτων, ποῦ σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις ἀποτελοῦν σημαντικοὺς ἀνασταλτικοὺς παράγοντας τῆς ἀναπτύξεως ἀλλὰ καὶ ἐστίες κοινωνικῶν ἀναταραχῶν.

Γιὰ λόγους ποῦ συνδέονται μετὰ τὸ στάδιον ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, τὸ ὑφιστάμενον θεσμικὸν πλαίσιον καὶ τὴν ὁργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἡ κινητικότης τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς καὶ ἰδίως τῆς ἐργασίας εἶναι περιορισμένη. Ἄν καὶ ἡ ἄμεση καὶ ταχεία ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος λόγῳ τῆς φύσεώς του εἶναι δύσκολη, εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθεῖ σημαντικὴ πρόοδος στὰ προσεχῆ χρόνια.

Σ'αυτό θα συμβάλουν η βελτίωση του συστήματος της πληροφορήσεως, όρισμένες θεσμικές μεταβολές στο φορολογικό καθεστώς και στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισως, ή άπευθείας ανάληψη από το Κράτος ενός μέρους του κόστους μετακινήσεως και ή δυνατότητα ταχείας μεταεκπαιδεύσεως.

6. Βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού

Πολλές από τις αδυναμίες της διαρθρώσεως του παραγωγικού μηχανισμού και ή περιορισμένη αποτελεσματικότητα της διαδικασίας κατανομής των παραγωγικών πόρων, καθώς και ή άνοδική τάση του επιπέδου των τιμών, συνδέονται έν μέρει με την έλλειψη κατάλληλων συνθηκών ανταγωνισμού. Οι άτέλειες αυτές δέν όφείλονται μόνο στο βαθμό συγκεντρώσεως της παραγωγής ή στην περιορισμένη ανταγωνιστική διάθεση των επιχειρηματιών, αλλά και σε μέτρα οικονομικής πολιτικής που είχαν ληφθεί κατά το παρελθόν και που κατέληξαν στη δημιουργία μονοπωλιακών καταστάσεων. Η προσεχής ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα αύξήσει άναπόφευκτα τον έξωτερικό ανταγωνισμό. Έτσι ή άνάγκη για την έγκαιρη άρση των άτελειών της εσωτερικής αγοράς έχει καταστεί άυτονόητη. Οι ρυθμίσεις που προβλέπονται στο Νομοσχέδιο για την άπαχόρευση πράξεων περιορισμού του ανταγωνισμού — και που είναι σύμφωνες με το καθεστώς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όπως περιγράφεται στη Συνθήκη της Ρώμης — αποτελούν σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή. Είναι άνάγκη να τεθούν σε εφαρμογή τα μέτρα ένισχύσεως του ανταγωνισμού, που θα αποβλέπουν στην κατήργηση προνομιακών ή ψευδοπροστατευτικών ρυθμίσεων, στην παρεμπόδιση σχηματισμού μονοπωλιακών καταστάσεων, εμφάνων ή καλυμμένων, και στην καθορισμό κανόνων συμπεριφοράς σε περιπτώσεις ρυθμικών μονοπωλίων.

Η επιδίωξη αυτή φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι έρχεται σε αντίθεση με έναν άλλο βασικό στόχο του Προγράμματος, τη μεγέθυνση των παραγωγικών μονάδων ή όποια, σε όρισμένες περιπτώσεις, λόγω της περιορισμένης αγοράς, είναι άναπόφευκτο να κατελήξει στη συγκεντρώση της παραγωγής σε μικρό αριθμό επιχειρήσεων. Έπειδή μεγάλες μονάδες, που καταλήγουν σε μονοπωλιακές ή όλιγοπωλιακές μορφές αγοράς, εμφανίζουν σημαντικά πλεονεκτήματα υπό μορφήν οικονομικών κλίμακας και δυνατοτήτων έρευνας και τεχνολογικής προόδου, το θέμα του καθορισμού των όρων ανταγωνισμού είναι άρκετά περίπλοκο. Η έμπειρία άλλων χωρών και οι συναφείς ρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελούν βεβαίως χρήσιμο οδηγό. Στο σχεδιασμό των μέτρων όμως θα ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες και οι περιορισμοί της ελληνικής αγοράς.

7. Βελτίωση της συνθέσεως του άγροτικού προϊόντος και έξυγλάνση της δομής των άγροτικών εκμεταλλεύσεων

Προϋπόθεση για την άνοδο της παραγωγικότητας και την εξασφάλιση ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είναι ή άναδάρθρωση των γεωργικών κλιμακίων και ή βελτίωση της δομής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Κάτω από τις νέες συνθήκες που φαίνονται να διαμορφώνονται, ή άγροτική πολιτική θα άποβλέψει στη μεγιστοποίηση του προϊόντος κατά άπασχολούμενο και όχι κατά μονάδα εδάφους, όπως επιδιώκετο παλαιότερα λόγω της μεγάλης υποαπασχολήσεως στον άγροτικό τομέα. Ειδικότερα, επιδίωξη του Προγράμματος είναι να καταστούν οι παραγωγοί με κατάλληλη κίνητρα, έγκαιρη πληροφόρηση και όρθη διάθροση των τιμών, ικανοί να προσανατολίζονται γρήγορα τόσο στις μεταβολές της ζήτησεως όσο και στις εξελίξεις της τεχνολογίας.

Ιδιαίτερη έμφαση μέσα στα πλαίσια των μέτρων που θα ληφθούν προς την κατεύθυνση αυτή θα δοθεί στην κατάλληλη προσαρμογή του συστήματος των τιμών προστασίας της γεωργικής παραγωγής. Θα καταβληθεί προσπάθεια ώστε οι εισοδηματικές ένισχύσεις για τους οικονομικά άσθενέστερους άγρότες να διαχωρισθούν από το σύστημα

των κινήσεων που θα άποβλέπουν στην αναδιάρθρωση της παραγωγής μέσω του μηχανισμού των τιμών, σύμφωνα άλλωστε με τα ευρωπαϊκά και ιδιαίτερα τα κοινοτικά πρότυπα.

Κεντρική θέση στις άναπροσαρμογές που επιβάλλεται να γίνουν για τη βελτίωση της δομής των άγροτικών εκμεταλλεύσεων κατέχει το έργοδιαρθρωτικό πρόβλημα. Στόχος είναι ή σταδιακή μεγέθυνση των μικρών εκμεταλλεύσεων και ή άναδασμός των κατακερματισμένων ιδιοκτησιών έτσι ώστε να δημιουργηθούν μονάδες βιώσιμες κάτω από τις σύγχρονες συνθήκες. Ειδικότερα, στα πλαίσια της σχετικής προσπάθειας θα επιδιωχθεί ή μεγέθυνση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με εξαγωγή ή έννοιας της γεωργικών άγροτεμαχίων, ή προσθήκη των όμαδικών εκμεταλλεύσεων, ή συλλογική χρησιμοποίηση όρισμένων μηχανημάτων και ή δραστηριοποίηση των γεωργικών συνεταιρισμών στη φάση της παραγωγής.

8. Έκσυγχρονισμός όρισμένων βασικών θεσμών

Βασική προϋπόθεση για να επιτύχει ή προσπάθεια ταχείας άναπτύξεως της χώρας, είναι ή πραγματοποίηση όρισμένων βασικών θεσμικών αλλαγών που θα ένισχύσουν την αποτελεσματικότητα του διοικητικού μηχανισμού και θα συντελέσουν στην ταχύτερη προσαρμογή της οργάνωσης της οικονομίας στο πρότυπο που επιβάλλει ή προσεχής ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

(α) Ένίσχυση και έξύψωση της στάθμης των έπιτελικών υπηρεσιών του κρατικού μηχανισμού

Άνεκείμμο συστηματικής φρονίδας θα αποτελέσουν ή βελτίωση της οργάνωσης των κρατικών υπηρεσιών, ή άνοδος του επιπέδου εκπαίδευσως, ή διεύρυνση της πληροφορήσεως και ενημερώσεως, ή συντήρηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών και ή κατάλληλη έπιλογή του προσωπικού. Το εφαρμοζόμενο πρόγραμμα μεταεκπαιδεύσεως και ένημερώσεως των δημόσιων υπαλλήλων, τόσο σε γενικότερα διοικητικά και οργανωτικά θέματα όσο και ειδικότερα στις κοινωνικές φιλοσφες και στα θέματα της Κοινής Αγοράς, και οι προσπάθειες που έχουν άναληφθεί για τη βελτίωση της οργάνωσης των δημόσιων υπηρεσιών αποτελούν ουσιαστικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή.

Αποφασιστικές όμως παράγοι για την έπιτυχία του στόχου της βελτιώσεως της στάθμης των δημόσιων υπηρεσιών είναι ή προσέλευση άτόμων με εθούια, ένεργητικότητα και κατάλληλη εκπαίδευση. Η μετεκπαίδευση, ή σύγχρονη οργάνωση, τα κίνητρα και το ύψηλό ήθικό των υπηρετούντων μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά. Άποτελούν όμως μερική λύση στο πρόβλημα, τουλάχιστον κατά τον άμεσο τρόπο που απαιτούν οι καιροί. Άπαραίτητη προϋπόθεση είναι ή προσέλευση και αξιοποίηση σημαντικού αριθμού νέων στελεχών άνώτατης πνευματικής στάθμης και παιδείας. Ιδιαίτερη σημασία έχει ή μέθοδος έντάξεώς τους στον κρατικό μηχανισμό, ώστε να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις για ύψηλή άπίδοση.

(β) Άποκέντρωση του δημόσιου διοικητικού μηχανισμού

Βασική κατεύθυνση, προς την όποια θα άναζητηθεί ή ένίσχυση της αποτελεσματικότητας της κρατικής μηχανής, είναι ή άποκέντρωση όχι μόνο με την έννοια της μεταφοράς υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων από το κέντρο προς την περιφέρεια, αλλά και γενικότερα με τη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από τα άνώτερα προς τα κατώτερα κλίμακα, τόσο στις κεντρικές όσο και στις περιφερειακές υπηρεσίες. Τελική επιδίωξη είναι, οι κεντρικές υπηρεσίες να άποκτήσουν πραγματικά έπιτελικό χαρακτήρα και να έπιρροτίζονται με τη ρύθμιση των γενικότερων μόνο προβλημάτων και θεμάτων. Η έκτέλεση και ή έλεγχος θα μεταβιβασθούν βαθμιαία σε κατώτερα έσραρχικά όργανα και στις περιφερειακές διοικητικές μονάδες.

Όπως δείχνει ή πείρα και άλλων χωρών, ή ουσιαστική διοικητική άποκέντρωση είναι διαδικασία που άπαιτεί χρόνο

και μεγάλη προσπάθεια και μόνο σταδιακά μπορεί να πραγματοποιηθεί. Οι γενικές νομοθετικές ρυθμίσεις και οι μεταθέσεις υπαλλήλων αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις, αλλά δεν αρκούν για να λύσουν το πρόβλημα, που σε τελική ανάλυση είναι και θέμα νοοτροπίας και κατάλληλης εκπαίδευσης τόσο του υπαλληλικού προσωπικού όσο και του κοινού. Στόχος του Προγράμματος είναι η βαθμιαία αλλά σταθερή προώθηση ουσιαστικής αποκεντρώσεως της δραστηριότητας του κρατικού μηχανισμού σε συνδυασμό με την παράλληλη αναδιοργάνωση και ενίσχυση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως. Η εμπειρία από την εφαρμογή κάθε μέτρου θα αποτελέσει το βασικό κριτήριο για το ρυθμό και τη φύση των περαιτέρω ενεργειών. Έτσι η αποκέντρωση ούτε διοικητική αναστάτωση θα προκαλέσει ούτε και θα διακινδυνεύσει να αποτύχει, επειδή δεν θα έχει προηγηθεί η κατάλληλη προετοιμασία. Η πρόωγη μεταφορά αρμοδιοτήτων σε υπηρεσίες που δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε αυξημένα καθήκοντα λόγω έλλειψης στελεχώσεως και οργανώσεως, όχι μόνο δεν αποτελεί λύση, αλλά συχνά αναστέλλει τη διαδικασία αποκεντρώσεως και δημιουργεί πρόσθετα εμπόδια και επιφυλάξεις για την όλη προσπάθεια.

γ. Βελτίωση της οργανώσεως και διεύρυνση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως

Η διοικητική αποκέντρωση θα αναφέρεται και στη μεταφορά αρμοδιοτήτων, για θέματα καθαρά τοπικού χαρακτήρα, από τη δημόσια διοίκηση στις έλεγμένες τοπικές αρχές, κατά τα πρότυπα των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αυτό όχι μόνο ανταποκρίνεται προς τη δημοκρατική οργάνωση της πολιτείας, αλλά και μπορεί να συμβάλει στη λήψη ορθότερων αποφάσεων, αφού εκείνοι που αποφασίζουν έχουν άμεση αντίληψη των προβλημάτων και προσωπικό συμφέρον για τη σωστή επίλυσή τους. Ταυτόχρονα μια τέτοια μεταφορά αρμοδιοτήτων στις τοπικές αρχές περιορίζει τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, που είναι αναπόφευκτες όταν ο συγκεντρωτισμός επιμηκύνει την ιεραρχική αλυσίδα. Η αποκέντρωση αυτή θα ενταχθεί στα πλαίσια που διαγράφει το Σύνταγμα αναφορικά προς το δεύτερο βαθμό τοπικής αυτοδιοικήσεως.

Η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως θα πραγματοποιηθεί με το ρυθμό που θα καθορίσει η πλήρωση όρισμένων προϋποθέσεων ευρύτητας λειτουργίας τους. Μια από αυτές περιλαμβάνονται, η αναδιοργάνωση, η προσπάθεια προσαρμογής της νοοτροπίας των υπευθύνων στη σύγχρονη αποστολή που αναλαμβάνουν, η επάνδρωση με καταρτισμένα στελέχη και ενδεχομένως η συγχώνευσή τους σε μεγαλύτερες ενότητες, ώστε να καταστούν οικονομικά αυτοδύναμοι. Παράλληλα θα αντιμετωπισθεί το θέμα των πόρων των οργανισμών αυτών, που είναι αρκετά πολύπλοκο. Η μεθόδευση της όλης προσπάθειας, έτσι ώστε να αποφευχθούν πρωθυστερες και άστοχες ενέργειες, αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης στα πλαίσια του Προγράμματος.

δ. Ενίσχυση της συνεταιριστικής κινήσεως και δημιουργία νέων θεσμών αγροτικής αναπτύξεως

Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί της χώρας έπτελουν ήδη αξιόλογο έργο στους τομείς της αγροτικής πίστωσης, της διανομής γεωργικών εφοδίων, της εξαγωγής και της βιομηχανικής επεξεργασίας των γεωργικών προϊόντων. Επιδίωξη του Προγράμματος είναι η περαιτέρω ενίσχυση και ο εκσυγχρονισμός των αγροτικών συνεταιρισμών, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο ρόλο τους ως δυναμικών φορέων αγροτικής αναπτύξεως. Ο ρόλος αυτός θα γίνει ιδιαίτερα σημαντικός με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Στα πλαίσια του Προγράμματος εξετάζονται οι δραστηριότητες, τις οποίες είναι ενδεδειγμένο να αναλάβουν οι συνεταιριστικές οργανώσεις, ιδίως όσον αφορά στη μεγέθυνση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, την πληρέστερη εκμετάλλευση του γεωργικού πάγιου κεφαλαίου και τη διακίνηση

και επεξεργασία των προϊόντων. Βρίσκονται επίσης υπό μελέτη μέτρα για την αναδιοργάνωση και ενίσχυση της αποδοτικότητας της λειτουργίας των συνεταιρισμών, αλλά και για το συντονισμό των δραστηριοτήτων τους με τις δραστηριότητες άλλων φορέων γεωργικής αναπτύξεως. Το νέο νομοσχέδιο για την οργάνωση των συνεταιρισμών ρυθμίζει κατά πρόσφορο τρόπο τα προβλήματα που από πολλές δεκαετίες δυσχέραιναν την αποτελεσματική οργάνωση και αποδοτική λειτουργία των συνεταιριστικών μονάδων.

Παράλληλα, μελετάται η εφαρμογή νέων μορφών συνεργασίας μεταξύ των αγροτών, καθώς και η δημιουργία νέων φορέων αγροτικής αναπτύξεως, όπως οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις και οι ομαδικές καλλιέργειες, κατά τα πρότυπα άλλων χωρών με αναπτυγμένο γεωργικό τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Η ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Γενικά

Αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος είναι η διατήρηση σχετικής σταθερότητας στο εσωτερικό επίπεδο των τιμών και η ικανοποιητική διαμόρφωση των στοιχείων του ισοζυγίου των διεθνών πληρωμών. Για την πλήρωση των δύο αυτών συνθηκών ισορροπίας, η αύξηση της ενεργού ζήτησεως κατά την περίοδο του Προγράμματος θα κρατηθεί μέσα στα όρια που διαγράφουν η πλήρης αξιοποίηση και αύξηση των εγχώριων παραγωγικών πόρων και η αναμενόμενη εξέλιξη των τακτικών εισροών από το εξωτερικό. Σ' αυτό θα συμβάλει η κατάλληλη διαμόρφωση της δημοσιονομικής και της νομισματικής πολιτικής, της πολιτικής επί των τιμών και των εισοδημάτων, καθώς και της πολιτικής επί των διεθνών συναλλαγών.

Α. ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

1. Οι πρόσφατες εξελίξεις στις τιμές

Η ελληνική οικονομία έχει ήδη εξέλθει όριστικά από την κρίσιμη πληθωριστική δίνη που δημιούργησε η άλογη επέκτατική πολιτική της επταετίας και επιδείνωσε η έντονη άνατιμηση του πετρελαίου και των πρώτων ύλων. Η αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή που έφθασε το 30,7 % στο 12μηνο του 1973, έτος αιχμής του πληθωρισμού, περιορίστηκε σε 15,7 % το 1975 και 11,7 % το 1976. Η κύμηση αυτή στο επίπεδο των τιμών παρατηρήθηκε σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ — αλλά με μικρότερη οξύτητα — και η σημειούμενη τα δύο τελευταία χρόνια επιβράδυνση στις ανατιμητικές εξελίξεις φαίνεται σταθεροποιούμενη, παρά την αβεβαιότητα που επικρατεί σχετικά με τις προοπτικές διαμορφώσεως στις τιμές του πετρελαίου.

Παρά την ουσιώδη βελτίωση που επιτεύχθηκε, οι πληθωριστικές πιέσεις φαίνεται να περιορίζονται με βραδύ σχετικά ρυθμό. Τουτό οφείλεται σε δύο βασικά λόγους. Πρώτον, στην προσπάθεια αποκαταστάσεως όρισμένων βασικών τιμών σε επίπεδα που αντανάκλουν το πραγματικό κόστος παραγωγής και που η τεχνητή καθήλωσή τους είχε προκαλέσει σοβαρή διατάραξη στην κατανομή των πόρων και υπερβολική διόγκωση των μη παραγωγικών επιδοτήσεων. Δεύτερον, στην επιδίωξη βελτιώσεως της κατανομής του εισοδήματος που είχε σοβαρά χειροτερεύσει κατά τη διάρκεια της επταετίας. Η δημοκρατική κυβέρνηση παρέλαβε μια οικονομία στην οποία, λόγω του πληθωρισμού αλλά και των ανελεύθερων συνθηκών, τα κέρδη είχαν υπερβολικά διογκωθεί δημιουργώντας προσδοκίες για νομιμότερες ανατιμητικές τάσεις. Αντίθετα οι μισθοί και τα ήμερομίσθια, που η συμμετοχή τους στο εθνικό εισόδημα είχε περιορισθεί από 37,9 % το 1967 σε 36,7 % το 1973, είχαν συμπεσθεί σε επίπεδα οικονομικά απόρροφα και κοινωνικά απάρδεκτα. Οι ουσιώδεις και με γοργό ρυθμό αναπροσαρμογές των άμοιβών, ιδίως των οικονομικά ασθενέστερων στρωμάτων του πληθυσμού, είχαν αναπόφευκτα ανατιμητικές επιπτώσεις στο κόστος και στο δείκτη τιμών καταναλωτή.

Ουσιώδη επίδραση στο εσωτερικό επίπεδο των τιμών εξακολούθησαν επίσης να έχουν οι αύξήσεις στις τιμές των εισαγομένων, οι οποίες αντανακλούσαν τόσο τις ανατιμητικές τάσεις στη διεθνή αγορά, όσο και τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Σημαντική, αν και περιορισμένης έκτασως, επίδραση είχε και η αύξηση των έμμεσων φόρων παρά το γεγονός ότι οι συντελεστές παρέμειναν αμετάβλητοι και τούτο λόγω της μεταβολής της διαρθρώσεως της παραγωγής και της συνθέσεως της ζήτησεως.

2. Προοπτικές και επιδιώξεις

Η βαθμιαία αποκατάσταση ισορροπίας στη δομή των σχετικών τιμών, ή ουσιώδης βελτίωση της εισοδηματικής διανομής, ή ανάκαμψη της οικονομίας — που διευρύνει τα περιθώρια για πραγματικές αυξήσεις μισθών — και τέλος ή συνεχιζόμενη διεθνώς επιβράδυνση των ανατιμητικών εξελίξεων αποτελούν εύνοϊκές εξελίξεις που θα συμβάλουν στην περαιτέρω χαλάρωση των πληθωριστικών πιέσεων στο εσωτερικό επίπεδο των τιμών. Παράλληλα, ή ύγιης δημοσιονομική πολιτική, ή συνετή επέκταση των νομισματικών μεγεθών, ή τάση σταθεροποιήσεως της συναλλαγματικής ισοτιμίας και ή συνεχής βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης συνιστούν πρόσθετους σταθεροποιητικούς παράγοντες.

Βασική επιδίωξη του Προγράμματος είναι ή βαθμιαία αλλά σταθερή μείωση του ρυθμού άνοδου των τιμών σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Έτσι θα διαφυλαχθούν ή άνοδική ισορροπία της οικονομίας και ή κοινωνική γαλήνη, θα ενισχυθεί ή διεθνής ανταγωνιστικότητα της ελληνικής παραγωγής και θα διευκολυνθεί ή έμμεση ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Για το σκοπό αυτό, και σε συνδυασμό με τη γενικότερη τάση σταθεροποιήσεως των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ο μέσος ρυθμός άνοδου των τιμών κατά την περίοδο του Προγράμματος επιδιώκεται να διαμορφωθεί τελικά σε επίπεδα αντίστοιχα περίπου προς τα μέσα επίπεδα που προβλέπονται για τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Ένας από τους κύριους στόχους του πενταετούς προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την περίοδο 1976-1980 (προς τον όποιο συμφωνούν και αντίστοιχες εκτιμήσεις για το σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ), είναι ο περιορισμός του ρυθμού πληθωρισμού στις χώρες-μέλη σε 4-5 % το αργότερο μέχρι το 1980. Ο φιλόδοξος αυτός — όπως αναγνωρίζεται στο πρόγραμμα της ΕΟΚ — στόχος αντιστοιχεί σε μέσο ρυθμό για την πενταετία γύρω στο 7%-7,5 %, αν ληφθεί υπόψη ότι το 1976 το επίπεδο των τιμών στην Κοινότητα ύψώθηκε κατά 9,5 % περίπου. Κατά συνέπεια, ο μέσος ρυθμός άνοδου των τιμών — μετρούμενος με το δείκτη αποπληθωρισμού του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος — στην ελληνική οικονομία κατά την περίοδο 1976-1980 θα επιδιωχθεί να μη υπερβεί το 7 % δηλαδή να κυμανθεί γύρω από το μέσον όρο της αύξησης των τιμών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ο σχετικά ύψηλος ρυθμός πληθωρισμού κατά τα τελευταία χρόνια και ή βραδύτητα που εμφανίζει ή χαλάρωση των ανατιμητικών τάσεων δημιουργούν την εντύπωση ότι ο στόχος αυτός θα είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί. Έν τούτοις, οι αναπτυξιακοί στόχοι του Προγράμματος και ή πολιτική που θα εφαρμόσθαι για τη διαμόρφωση της ζήτησεως και των εισοδημάτων έχουν σχεδιασθεί έτσι ώστε να μη συνεπάγονται πληθωριστικές πιέσεις αλλά αντίθετα να ενισχύουν τη βαθμιαία επάνοδο στη νομισματική σταθερότητα. Παράλληλα όμως είναι άσπραίτητο να συντρέξουν δύο βασικές προϋποθέσεις. Πρώτον, ότι ή συνεργασία των παραγωγικών τάσεων στο σχηματισμό των τιμών και των εισοδημάτων θα καταλήξει σε εύλογα αίτήματα που μπορούν να ικανοποιηθούν μέσα στα πλαίσια των ύφιστάμενων δυνατοτήτων, όπως καθορίζονται κάτω από τις σημερινές

έκτακτες συνθήκες, και δεύτερον, ότι ή επιδίωξη για την επιβράδυνση του πληθωρισμού στις χώρες-μέλη της Κοινότητας (καί του ΟΟΣΑ) θα πραγματοποιηθεί, ενώ συγχρόνως θα περιορισθούν οι μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Β. Η ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΣΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Γενικά

Οι εξελίξεις στα βασικά μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών, όπως είναι πιθανό να διαμορφωθούν, στα πλαίσια της πραγματοποιήσεως των στόχων του Προγράμματος και της προβλεπόμενης διαμορφώσεως των αυτόνομων παραγόντων, οδηγούν στη διαπίστωση, ότι ή εικόνα των εξωτερικών πληρωμών της χώρας κατά το τέλος της περιόδου θα εμφανίζει ουσιώδη βελτίωση, σε σύγκριση με εκείνη του 1975 και 1976.

1. Το έμπορικό ισοζύγιο

Με βάση τον επιδιωκόμενο ρυθμό άνοδου, τη διαμόρφωση των σχετικών τιμών μεταξύ εγχώριων και εισαγομένων προϊόντων και την τάση υποκαταστάσεως, που προβλέπεται να ενισχυθεί ιδίως στις εισαγωγές καυσίμων και γεωργικών προϊόντων, το ύψος των εισαγωγών κατά το 1980 εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει τα 9.200 εκατ. δολάρια¹. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός άνοδου των εισαγωγών σε τρέχουσες τιμές εκφρασμένες σε δολάρια προβλέπεται να διαμορφωθεί, κατά την πενταετία 1976-1980 γύρω στο 12,5 % ετησίως, έναντι 24,5 % της προηγούμενης πενταετίας (1977-1980 : 13,5 %). Η μείωση αυτή του ρυθμού αύξησης της αξίας των εισαγωγών οφείλεται αποκλειστικά στην επιβράδυνση του ρυθμού άνοδου των διεθνών τιμών, δεδομένου ότι ο όγκος των εισαγωγών, κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, προβλέπεται να αυξάνει με ρυθμό ύψηλότερο (9 % περίπου) σε σύγκριση με τον αντίστοιχο ρυθμό της πενταετίας 1971-1975 (6,6 %). Η επιτάχυνση αυτή συνδέεται κυρίως με την αύξηση του ρυθμού άνοδου της οικονομίας και ειδικότερα με την επιτάχυνση των εισαγωγών κεφαλαιουχικών αγαθών, κυρίως στον τομέα της βιομηχανίας, και τις έκτακτες εισαγωγές για την εθνική άμυνα.

Εξάλλου, σύμφωνα με τις ύφιστάμενες ενδείξεις για τις προοπτικές του διεθνούς εμπορίου — του οποίου ο όγκος προβλέπεται ότι θα αυξηθεί με μέσο ρυθμό γύρω στο 8 % — και τη διαμόρφωση των διεθνών τιμών, το ύψος της αξίας των εξαγωγών το τελευταίο έτος του Προγράμματος εκτιμάται ότι θα πλησιάσει τα 4.650 εκατ. δολάρια. Έτσι ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών κατά την πενταετία 1976-1980 προβλέπεται ότι θα υπερβεί το 18 % ετησίως και το 20 % κατά την περίοδο 1977-1980, σε σύγκριση με 27,1 % της πενταετίας 1971-1975. Αντίθετα με την προβλεπόμενη μείωση στο ρυθμό άνοδου των εξαγωγικών εισπράξεων — που οφείλεται στην προβλεπόμενη χαλάρωση της άνοδου των τιμών — ο όγκος των εξαγωγών υπολογίζεται ότι θα αυξάνει με τον ίδιο περίπου ύψηλο ρυθμό της πενταετίας 1971-1975 (13 %). Ειδικότερα, ή αύξηση της αξίας των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων υπολογίζεται να υπερβεί το 20 % κατά μέσον όρο ετησίως, ενώ ο ρυθμός αύξησης του όγκου των βιομηχανικών εξαγωγών υπολογίζεται να κυμανθεί γύρω στο 16 %. Έτσι το εξαχόμενο ποσοστό του προϊόντος της μεταποίησης θα αυξηθεί από 14,4 % το 1975 και 15,2 % το 1976 σε 20 % περίπου το 1980.

1. Οι εκτιμήσεις σε δολάρια για μέν το 1975 έγιναν με βάση τη μέση τιμή δολαρίου του έτους τούτου (32,3 δρχ.), ενώ για το έτος 1980 με μέση τιμή 36,9 δρχ. το δολάριο.

Πίνακας 4
Ίσοζύγιο Πληρωμών
(Με βάση τη συναλλαγματική στατιστική)¹

Υποθέσεις:	Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης αναθ. έγχωρ. προϊόντος: 6,5 % Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης επιπέδου τιμών: 7 %					(Σε εκατ. δολάρια Σε τρέχουσες τιμές)		
	Απόλυτα μεγέθη					Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής		
	1970	1975	1976	1980	1976-80	1971-75	1976-80	1977-80
1. Έμπορικό-ισοζύγιο	-1.083,9	-3.050,2	-3.324	-4.550	-19.500	23,0	8,3	8,2
Εισαγωγές	1.696,1	5.079,6	5.552	9.200	36.700	24,5	12,6	13,5
Εξαγωγές	612,2	2.029,4	2.228	4.650	17.200	27,1	18,1	20,2
2. Ίσοζύγιο άδελων συναλλαγών	682,3	1.972,9	2.261	3.450	14.000	23,7	11,8	11,4
Αδελτοι πόροι	949,2	2.726,4	3.030	5.050	20.050	23,5	13,1	13,6
Αδελτες πληρωμές	266,9	753,5	769	1.600	6.050	23,4	16,2	20,1
3. Ίσοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	-401,6	-1.077,3	-1.063	-1.100	-5.500	21,8	0,4	0,8
4. Συνολικές ανάγκες σε ξένα κεφάλαια	475,0	1.675,0	1.509	2.050	9.300	28,6	4,1	8,0
Υψος συναλλαγματικών αποθεμάτων (τέλος χρόνου)	310,1	910,6	905	2.300	—	24,0	20,3	26,3

1. Η άναγωγή της αξίας των εισαγωγών και εξαγωγών από δραχμές σε δολάρια, έγινε με τιμή δολαρίου 30 και 32,279 δραχ. αντίστοιχα για τα έτη 1970, 1975 και 36,89 δραχ. για τα έτη 1976, 1980.

Οι προοπτικές και οι προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση του στόχου των εξαγωγών εμφανίζονται ευνοϊκές. Η ανταγωνιστική θέση των ελληνικών προϊόντων σημειώνει ουσιαστική βελτίωση λόγω της βαθμιαίας αύξησης της παραγωγικότητας και της ευνοϊκής διαμορφώσεως των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η διεύρυνση της ποικιλίας των εξαγόμενων ειδών, πολλά από τα οποία εξαγονται ακόμη σε πολύ μικρές ποσότητες, αποδεικνύει ότι μεγάλος σχετικός άρτιος επιχειρήσεων προβλέπει ήδη προς τις αγορές του εξωτερικού. Η ταχεία αύξηση των εξαγωγών αυτών δεν είναι πιθανό να συναντήσει μεγάλες δυσκολίες, γιατί το τμήμα της διεθνούς αγοράς που θα καλύψουν είναι ελάχιστο.

Με βάση τις εκτιμήσεις αυτές, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου κατά το 1980 υπολογίζεται ότι θα φθάσει σε 4.550 εκατ. δολλ. περίπου, έναντι 3.050 εκατ. δολλ. του 1975 και 3.324 εκατ. δολλ. του 1976. Παρά την αύξηση αυτή, το εμπορικό έλλειμμα, σε σχέση με το καθαρίστο έθνικό προϊόν, περιορίζεται από 14,3 % το 1975 και 14,7 % το 1976 σε 12,9 % περίπου το 1980.

2. Το ισοζύγιο των άδελων συναλλαγών

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες ενδείξεις και τις διαγραφόμενες προοπτικές, το ισοζύγιο άδελων συναλλαγών στο τέλος της περιόδου του Προγράμματος προβλέπεται να παρουσιάσει πλεόνασμα που θα καλύψει το 75 % περίπου του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Ειδικότερα, οι συναλλαγματικές εισπράξεις από άδελους πόρους εκτιμάται ότι θα αυξηθούν κατά την περίοδο του Προγράμματος με μέσο ετήσιο ρυθμό 13,1 %. Στην αύξηση αυτή προβλέπεται ότι θα συμβάλει κατά κύριο λόγο ο τουρισμός. Τουτό στηρίζεται στην αναμενόμενη συνέχιση της αυξητικής τάσεως του αριθμού των τουριστών, που θα συνοδεύεται από βελτίωση της συνθέσεως τους από εισοδηματική άποψη, και στην προσαρμογή των τιμών των τουριστικών υπηρεσιών σε επίπεδα στα οποία θα διατηρείται η διεθνής ανταγωνιστική ικανότητα της χώρας, συγχρόνως όμως θα αντιστοιχούν στο πραγματικό οικονομικό κόστος των υπηρεσιών αυτών.

Για την εξέλιξη των συναλλαγματικών εισπράξεων από μεταφορές και μεταναστευτικά έμβάσματα επικρατεί αβεβαιότητα. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες ενδείξεις, τα δύο αυτά κονδύλια θα σημειώσουν μικρή σχετική αύξηση κατά την περίοδο 1977-1980. Ανασταλτικός παράγοντας στην αύξηση των συναλλαγματικών εισπράξεων από τις μεταφορές είναι το πλεόνασμα χωρητικότητας που υπάρχει

και ο σχετικά βραδύτερος ρυθμός αύξησης του διεθνούς εμπορίου. Οι δύο αυτοί δυσμενείς παράγοντες θα αντισταθμίσουν εν μέρει την αυξητική τάση των εισπράξεων ναυτιλιακού συναλλάγματος, ή οποία θα προέλθει από την ευνοϊκότερη σύνθεση του ελληνικού εμπορικού στόλου και τις αναμενόμενες αυξήσεις των άμοιβών των Ελλήνων ναυτικών.

Επιβράδυνση αναμένεται να παρουσιάσει και ο ρυθμός αύξησης των εισπράξεων από μεταναστευτικά έμβάσματα από τη Δυτική Ευρώπη, λόγω της ανεργίας στην περιοχή αυτή, που προβλέπεται να διατηρηθεί σε σχετικά ύψηλά επίπεδα κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου του Προγράμματος. Συγχρόνως όμως η επιστροφή εργατών δημιουργεί προϋποθέσεις για τη σταδιακή μεταφορά στη χώρα αποταμιεύσεων που έχουν συσσωρευθεί στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα την ενίσχυση, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, της πηγής αυτής συναλλαγματικών πόρων. Αντίθετα, τα μεταναστευτικά έμβάσματα από τις υπερπόντιες χώρες προβλέπεται ότι θα συνεχίσουν την άνοδό της εξέλιξη, αλλά με σημαντικά χαμηλότερο ρυθμό σε σύγκριση με την περίοδο πριν από την πρόσφατη ύφεση.

Οι άδελτες πληρωμές αναμένεται ότι θα σημειώσουν ταχεία άνοδο στην περίοδο του Προγράμματος, ή οποία συνδέεται με την αύξηση του εξωτερικού εμπορίου, του ελληνικού τουρισμού στο εξωτερικό και τις αυξημένες πληρωμές για κέρδη και τόκους που θα είναι συνέπεια της αύξησης της εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό.

Ός τελικό αποτέλεσμα των πιο πάνω εξελίξεων εκτιμάται ότι το πλεόνασμα του ισοζυγίου άδελων συναλλαγών θα διαμορφωθεί σε 3.450 εκατ. δολλ. το 1980, έναντι 1.973 εκατ. δολλ. το 1975 και 2.261 εκατ. δολ. το 1976.

3. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και ο εξωτερικός δανεισμός

Με βάση τις παραπάνω προβλέψεις το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 1980 υπολογίζεται ότι θα παραμείνει στο ίδιο περίπου επίπεδο των ετών 1975 και 1976, δηλαδή γύρω στο 1.100 εκατ. δολάρια. Η διατήρηση σχεδόν αμετάβλητης της ονομαστικής αξίας του ελλείμματος, παρά την ταχεία αύξηση του εισοδήματος και την αύξηση των τιμών, θα αποτελέσει σημαντικό πράγματι επίτευγμα, που γίνεται πιο φανερό, αν ληφθεί υπόψη ότι το έλλειμμα αυτό σ'έν ποσοστό του εθνικού εισοδήματος μειώνεται στο ήμισυ περίπου.

Αν στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που προβλέπεται για το 1980 προστεθούν (x) τα χρεωλυσια για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους, όπως προβλέπεται να διαμορφωθεί κατά την περίοδο του Προγράμ-

ματος, και (β) η επιθυμητή αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων για να διατηρηθεί ή ενδεδειγμένη σχέση τους προς τις προβλεπόμενες εισαγωγές, ή συνολική ακαθάριστη εισροή κεφαλαίων πρέπει να διαμορφωθεί το 1980 σε 2.050 εκατ. δολλ. περίπου, δηλαδή θα αυξηθεί έναντι του 1976 κατά 500 περίπου εκατ. δολλάρια. Ως ποσοστό όμως του εθνικού εισοδήματος ή του συνόλου των πληρωμών της χώρας σε συνάλλαγμα, η ακαθάριστη εισροή κεφαλαίων προβλέπεται να μειωθεί σημαντικά, σε σύγκριση με το 1975 και το 1976.

Ο περιορισμός των αναγκών της χώρας σε κεφάλαια, σε σχέση με τα άλλα βασικά οικονομικά μεγέθη, γίνεται πιο φανερός αν αφαιρεθούν οι τακτικές εισροές κεφαλαίων και ιδιαίτερα εκείνων που δεν δημιουργούν την υποχρέωση επανεξισορροπίας συναλλάγματος. Έτσι, σύμφωνα με τους πρώτους υπολογισμούς, οι αναμενόμενες τακτικές εισροές κεφαλαίων, κατά τη διάρκεια της περιόδου του Προγράμματος, θα καλύψουν το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών σε ξένα κεφάλαια, ώστε το τελικό ύψος του εξισορροπητικού δανεισμού να περιορισθεί σε λιγότερο από το ήμισυ σε σχέση με το 1975. Συνολικά για διάρκεια την πενταετία 1976-1980 ο εξισορροπητικός δανεισμός υπολογίζεται ότι θα ανέλθει, σε 2.400 περίπου εκατ. δολλ. και κατά την περίοδο 1977-1980 σε 2.100 εκατ. δολλ., από τα οποία, ποσό 1.400 εκατ. δολλ. αφορά στην υπολογιζόμενη αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων. Για το 1980 ο εξισορροπητικός δανεισμός προβλέπεται να μη υπερβεί τα 400 εκατ. δολλ., μέγεθος που αντιστοιχεί περίπου προς την προβλεπόμενη αύξηση του συναλλαγματικού αποθέματος το έτος εκείνο.

Γ. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

1. Η δημοσιονομική πολιτική

Οι διογκωμένες άμυντικές δαπάνες, ή διεύρυνση του ρόλου του δημόσιου τομέα στην προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και η προσπάθεια βελτίωσης της εισοδηματικής κατανομής, σε συνδυασμό με την επιδίωξη εκσυγχρονισμού του φορολογικού συστήματος της χώρας ενόψει και της προσεχούς εντάξεως στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθιστούν τη χάραξη της κατάλληλης δημοσιονομικής πολιτικής έργο ιδιαίτερα περίπλοκο.

Το σύνολο των τρεχουσών δαπανών του δημόσιου τομέα, πριν από την πληρωμή τόκων του δημόσιου χρέους, προβλέπεται να προσεγγίσει κατά το 1980 το ποσό των 364 δισ. δρχ. σε σύγκριση με 170 δισ. το 1975 και 205 δισ. το 1976 και ως ποσοστό στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 31,9 % από 28,6 % το 1975 και 29 % το 1976. Εξάλλου το σύνολο των δαπανών του δημόσιου τομέα (τρέχουσες δαπάνες, τόκοι και δαπάνες επενδύσεων) εκτιμάται σε 465 δισ. δρχ. για το 1980, ως ποσοστό δέ της συνολικής εθνικής δαπάνης υπολογίζεται να αυξηθεί από 28,1 % το 1975 και 29 % το 1976 σε 32,1 % περίπου στο 1980.

Τα συνολικά έσοδα του δημόσιου τομέα το 1980 (τρέχων προϋπολογισμός, έσοδα κοινωνικής ασφάλισης και έσοδα εξ επενδύσεων) προβλέπεται να προσεγγίσουν τα 420 δισ. και θα αντιπροσωπεύουν το 36,8 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε σχέση με 30,6 % το 1975 και 33,4 % το 1976. Από τη διαμόρφωση αυτή των εσόδων σε σύγκριση με τις προβλεπόμενες τρέχουσες δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων και των τόκων, υπολογίζεται να προκύψει σημαντικό πλεόνασμα στον τρέχοντα λογαριασμό του δημόσιου (έκτός των δημόσιων επιχειρήσεων), το οποίο, για το 1980, υπολογίζεται ότι θα είναι της τάξεως των 28 δισ. δρχ., ποσό που αντιστοιχεί προς το 1/3 περίπου των δημόσιων επενδύσεων του έτους εκείνου. Έτσι το τε-

λικό συνολικό δημοσιονομικό έλλειμμα σε απόλυτο ύψος προβλέπεται να αυξηθεί από 27 δισ. το 1975¹ σε 45 δισ. ενώ ως ποσοστό του εθνικού εισοδήματος θα παραμείνει στο ίδιο σχεδόν επίπεδο (4,4 % περίπου). Αξίζει να σημειωθεί πως σε αρκετές δυτικο-ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό ήταν το 1975 αρκετά υψηλότερο.

Παράλληλα με την εξασφάλιση σχετικής ισορροπίας στο δημοσιονομικό ισοζύγιο, η πολιτική στο δημοσιονομικό τομέα θα αποβλέπει στη βελτίωση της συνθέσεως των φορολογικών εσόδων και στη δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Έτσι προβλέπεται αύξηση του ποσοστού των άμεσων φόρων (φόροι εισοδήματος και περιουσίας) από 39,5 % των συνολικών εσόδων κατά το 1975 σε 42,8 % το 1980, ειδικότερα δέ του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων από 10 % σε 11,5 %. Το 1976 η συμμετοχή των άμεσων φόρων ανήλθε σε 38,6 %, αν δε συμπεριληφθεί και η έκτακτη εισφορά σε 43,4 % του συνόλου των εισπράξεων.

Για την επίτευξη των σκοπών αυτών η σχεδιαζόμενη φορολογική πολιτική περιλαμβάνει την επανεξέταση των φορολογικών εκπτώσεων πάσης φύσεως, την κατάργηση φορολογικών απαλλαγών που δεν εξυπηρετούν πια το σκοπό για τον οποίο χορηγήθηκαν, και την αναθεώρηση της φορολογικής κλίμακας σε τρόπο που να ενισχυθεί η προοδευτικότητα μεταξύ των χαμηλών και των μεσαίων και ανώτερων εισοδημάτων και επομένως να επιτυγχάνεται μεγαλύτερος αυτοματισμός. Το σύστημα παροχής φορολογικών κινήτρων θα τεθεί σε νέα βάση, κατά το πρότυπο της ΕΟΚ, με κατεύθυνση τη θέσπιση κινήτρων, το κόστος των οποίων και η αποτελεσματικότητά θα ελέγχονται κατά άμεσο τρόπο.

Ιδιαίτερη προσπάθεια θα καταβληθεί για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής που κάνει το φορολογικό σύστημα στην εφαρμογή του οικονομικά ανεπαρκές και κοινωνικά άδικο. Για το σκοπό αυτό σχεδιάζεται σειρά μέτρων, όπως η σύνταξη του κτηματολογίου, η κωδικοποίηση-μηχανογράφηση και πληρέστερη διασταύρωση των φορολογικών στοιχείων, η οργάνωση ειδικού σώματος ελεγκτών με αυξημένες τυπικές αρμοδιότητες, ή εκπαίδευση του προσωπικού και η βελτίωση του συστήματος ελέγχου.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου του Προγράμματος θα εισαχθεί ο φόρος επί της προστιθέμενης αξίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της έμμεσης φορολογίας και της προσαρμογής του ελληνικού φορολογικού συστήματος προς τα αντίστοιχα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Παράλληλα θα επιδιωχθεί η αναθεώρηση του συστήματος των φόρων υπέρ τρίτων.

Στην πολιτική των τρεχουσών δαπανών προτεραιότητα θα δοθεί στην κάλυψη των αυξημένων αναγκών για την ενίσχυση της άμυντικής ικανότητας της χώρας και στις δαπάνες για την εκπαίδευση και την υγεία που στην πραγματικότητα δεν αποτελούν καταναλωτικές δαπάνες αλλά επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο οι οποίες δίκαια θεωρούνται από τις πιο αποδοτικές. Παράλληλα θα επιδιωχθεί η αναμόρφωση του μισθολογίου και η κατάργηση περιττών γραφειοκρατικών διαδικασιών, ώστε η δαπάνη για μισθούς να ανταποκρίνεται πληρέστερα προς το προσφερόμενο έργο. Στον τομέα των δημόσιων επενδύσεων έμφαση θα δοθεί στον εκσυγχρονισμό και στην οργάνωση της διαδικασίας επιλογής και εκτελέσεως των έργων στα πλαίσια των διεθνώς καθιερωμένων συστημάτων σχεδιασμού-προγραμματισμού.

1. Το 1976 λόγω της έκτακτης εισφοράς το τελικό έλλειμμα περιορίστηκε σε 19,4 δισ. δραχμές.

Πίνακας 5

Τρέχοντα ¹ Έσοδα και Δαπάνες Δήμοσιου
και Πρόγραμμα Δημοσίων Έπενδύσεων ²

(Σε δισ. δραχμές
Σε τρέχουσες τιμές)

Έσοδα	1975	%	1976	%	1980	%	Έξοδα	1975	%	1976	%	1980	%
τρέχοντα έσοδα και δαπάνες του δήμου													
Άμεσοι φόροι	72,0	39,5	91,0	38,6	179,5	42,8	Τρέχουσες δαπάνες	169,4	93,0	205,5	87,04	363,6	86,6
Έμμεσοι φόροι	95,2	52,3	118,2	50,1	212,4	50,6	Τόκοι δημόσιου χρέους	9,3	5,1	12,9	5,5	28,0	6,7
Έκτακτη εισφορά	—	—	11,5	4,8	—	—	Δημόσια αποταμίευση	3,5	1,9	17,6	7,5	28,2	6,7
Λοιπά έσοδα	15,0	8,2	15,2	6,5	27,9	6,6							
Σύνολο εισπράξεων ³	182,2	100,0	235,9	100,0	419,8	100,0	Σύνολο δαπανών	182,2	100,0	236,0	100,0	419,8	100,0
Δημόσιες Έπενδύσεις ⁴													
Δημόσια αποταμίευση	3,6	11,6	17,6	47,1	28,2	38,2	Έπενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	29,0	93,5	35,0	93,3	70,0	94,6
Έσοδα από έπενδύσεις	0,4	1,3	0,5	1,3	0,7	0,9	Απαλλοτριώσεις	2,0	6,5	2,5	6,7	4,0	5,4
Δημόσιος δανεισμός ⁵	27,0	87,1	19,4	51,6	45,1	60,9							
Σύνολο πόρων	31,0	100,0	37,5	100,0	74,0	100,0	Σύνολο δαπανών έπενδύσεων	31,0	100,0	37,5	100,0	74,0	100,0

1. Περιλαμβάνονται και οι φόροι πολυτελείας.

2. Δεν συμπεριλαμβάνονται οι δημόσιες επιχειρήσεις.

3. Περιλαμβάνεται και μέρος των εσόδων εξ έπενδύσεων.

4. Περιλαμβάνονται οι δαπάνες του Κρατικού Προγράμματος Έπενδύσεων για έπενδύσεις πάγιου κεφαλαίου και απαλλοτριώσεων.

5. Το ποσό αυτό δεν αποτελεί το σύνολο του δημόσιου δανεισμού αλλά τον «καθαρό δανεισμό» προς έπενδύσεις πάγιου κεφαλαίου.

Η δημοσιονομική πολιτική θα αποβλέψει τέλος στη βαθμιαία ένταξη στον κρατικό προϋπολογισμό όλων των λογαριασμών που αναφέρονται στις δραστηριότητες της Κεντρικής Διοικήσεως στο σύνολό της. Ειδική προσπάθεια θα καταβληθεί για τη συστηματική μελέτη των προβλημάτων διαχείρισεως των δημοσίων επιχειρήσεων και των ΝΠΔΔ.

2. Η νομισματική και πιστωτική πολιτική

Παρά το γεγονός ότι η συνθήκη αποστολή της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής είναι ο έλεγχος και η σταθεροποίηση των βραχυχρόνιων κυμάτων της οικονομίας, οι μεσοχρόνιες ή μακροχρόνιες επιδράσεις της είναι ουσιαστικές ιδίως όσον αφορά στην κατανομή των πόρων και τη διαμόρφωση της αποταμιευτικής συμπεριφοράς των ιδιωτών και των επιχειρήσεων.

Η νομισματική πολιτική που θα εφαρμοσθεί κατά τη διάρκεια του Προγράμματος θα αποβλέπει στην αύξηση της προσφοράς χρήματος σε όση έκταση είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση των αναγκών τις οποίες προβλέπεται να δημιουργήσει ο αυξανόμενος όγκος των συναλλαγών, αλλά και εκείνων που συνδέονται με τις προτιμήσεις των αποταμιευτών για τοποθετήσεις σε ρευστά διαθέσιμα. Με βάση το στόχο του Προγράμματος για το ρυθμό αύξησης του εισοδήματος, τον προβλεπόμενο ρυθμό άνόδου των τιμών, καθώς και την εκτιμώμενη επίδραση του επιτοκίου στην προτίμηση ρευστότητας, υπολογίζεται ότι ο ρυθμός αύξησης της ζήτησεως χρήματος κατά τη διάρκεια της πενταετίας θα κυμανθεί γύρω στο 15 %, κατά μέσον όρο ετησίως, σε σύγκριση με 19 % κατά την προηγούμενη πενταετία. Ταχύτερα αναμένεται να αυξηθούν οι λιγότερο ρευστές τοποθετήσεις, όπως οι αποταμιευτικές καταθέσεις και οι τοποθετήσεις σε υγιείς χρηματιστηριακούς τίτλους. Σ' αυτό θα συμβάλει τόσο η προβλεπόμενη ένισχυση της ροής προς αποταμίευση όσο και η αύξηση της πραγματικής αποδόσεως των τοποθετήσεων αυτών που θα προέλθει από την ουσιαστική επιβράδυνση της αύξησης των τιμών, σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος των έπενδύσεων σε κατοικίες το οποίο καθιστά την απόκτηση ακινήτων για τοποθέτηση συγκριτικά λιγότερο αποδοτική.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Προγράμματος, το σύνολο της προσφοράς χρηματικών πόρων (νομισματική κυκλοφορία, καταθέσεις, χρηματιστηριακοί τίτλοι κλπ.) κατά τη διάρκεια της περιόδου του Προγράμματος θα είναι επαρκές για να εξασφαλίσει την ικανοποίηση των πιστωτικών αναγκών τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω αύξηση της συνολικής ρευστότητας της οικονομίας — όχι όμως και της ρευστότητας υπό στενή έννοια δηλαδή της σχέσεως προσφοράς χρήματος προς το εθνικό εισόδημα — αλλά πάντως μέσα στα όρια που υπαγορεύει η ανάγκη διατηρήσεως σχετικής νομισματικής σταθερότητας.

Σχετικά με τα μέσα νομισματικής πολιτικής, έμφαση θα δοθεί στην ευρύτερη χρησιμοποίηση των γενικών νομισματικών μέσων και ειδικότερα στην πολιτική του επιτοκίου με κατεύθυνση τη βαθμιαία προσαρμογή του φάσματος των επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων προς τα αντίστοιχα επίπεδα ισορροπίας.

Βασική επιδίωξη θα αποτελέσει η ανακατανομή των ρευστών διαθεσίμων σε περισσότερο μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις, στα πλαίσια δε αυτά η πολιτική για την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς έχει πρωτεύουσα θέση. Στα σχετικά μέτρα περιλαμβάνονται η εισαγωγή νέων χρηματιστηριακών τίτλων, η ενεργότερη συμμετοχή των Τραπεζών Έπενδύσεων και άλλων χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, ο έκσυγχρονισμός των μεθόδων και των όρων εισαγωγής νέων τίτλων, η εισαγωγή κατάλληλου μηχανισμού προσαρμογής των αποδόσεων των τίτλων σταθερού εισοδήματος και η μεταβολή στο σχετικό κόστος δανεισμού από τις διάφορες πηγές χρηματοδοτήσεως.

Στον τομέα της πιστωτικής πολιτικής προβλέπεται η αναθεώρηση των πιστωτικών κανόνων προς την κατεύθυνση της απλοποιήσεως των υφιστάμενων ρυθμίσεων με παράλληλη ένισχυση των κατασταλτικών ελέγχων. Επιδιώκεται επίσης ο έκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος ώστε να διευκολυνθεί η διασύνδεσή του με τα τραπεζικά ιδρύματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και με τη διεθνή χρηματαγορά. Ο ρόλος, η εξειδίκευση και η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων θα ενισχυθεί και θα συνδεθεί με τη δραστηριότητα άλλων αναπτυξιακών φορέων.

Πίνακας 6

Ίσοζύγιο Χρηματικών Πόρων 1976-1980

(Σε εκατ. δραχμές)

Προσφορά Κεφαλαίων	1971-75	1976-80	1976	1977-80	Ζήτηση Κεφαλαίων	1971-75	1976-80	1976	1977-80
1. Σύνολο ρευστών διαθεσίμων (Νομισματική κυκλοφορία)	234.999 (52.770)	425.000 (75.000)	89.400 (20.000)	335.600 (55.000)	1. Τραπεζικές πι- στώσεις προς τον ιδιωτικό τομέα και έκδοση νέων τίτλων	210.044	380.000	80.950	299.050
2. Σύνολο διαθεσί- μων ΝΠΔΔ	35.564	75.000	16.890	58.110	2. Δημόσιες έπι- χειρήσεις	32.322	60.000	7.000	53.000
3. Καταθέσεις σε συνάλλαγμα	34.750	100.000	23.000	77.000	3. Δημόσιοι όρ- γανισμοί	5.710	10.000	2.320	7.680
4. Έξισοροποιητικός δανεισμός ίσο- ζυγίου πληρωμών	63.944	85.000	7.000	78.000	4. Δημόσιο	124.952	250.000	43.780	206.270
					Α' Κεντρική διοί- κηση	(89.098)	(180.000)	(26.900)	(153.100)
					Β' Λ/σμός στηρίξεως τιμών και εισοδή- ματος αγροτικού τομέα (Καταναλωτικά άγαθα ΕΟΚ, ΑΣΟ, ΚΣΟΣ)	(35.854)	(70.000)	(16.830)	(53.170)
5. Διάφορα	27.782	20.000	-390	20.390	5. Αύξηση συναλλαγμα- τικού απόθεμ.	47.099	65.000	4.500	60.500
6. Κεφαλαιαγορά	23.088	60.000	2.600	57.400					
Σύνολο προσφοράς κεφαλαίων	420.127	765.000	138.500	626.500	Σύνολο ζήτησεως Κεφαλαίων	420.127	765.000	138.500	626.500

3. Η πολιτική για τις τιμές και τα εισοδήματα

Η πολιτική επί των τιμών θα στηρίζεται κυρίως σε μέτρα τα οποία αποβλέπουν στη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού και θα ενισχύουν την τάση διαμορφώσεως των τιμών σε επίπεδα αντίστοιχα προς το πραγματικό κόστος των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Επειδή όμως ο μηχανισμός διαμορφώσεως των τιμών είναι σύνθετος και εύπαθης και η διάχυση μεμονωμένων πληθωρικών εκδηλώσεων αποτελεί συνεχή απειλή σοβαρής διαταράξεως της νομισματικής σταθερότητας, είναι απαραίτητη η συμπλήρωση της πολιτικής επί των τιμών με μέτρα που, ενώ δεν θα άποτελούν τροχόπεδη στη λειτουργία της αγοράς, θα αποκλείουν ή θα περιορίζουν το ενδεχόμενο σοβαρών αποκλίσεων από τις τιμές ισορροπίας. Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η εφαρμογή συνεπούς πολιτικής επί των τιμών είναι απαραίτητη προϋπόθεση και για την άσκηση αποτελεσματικής πολιτικής επί των εισοδημάτων.

Μεταξύ των μέτρων αυτών περιλαμβάνεται η εφαρμογή ενός συστήματος για την υποχρεωτική ανακοίνωση της προθέσεως και την αιτιολόγηση της αύξησης τιμών σε προϊόντα τα οποία αποτελούν δείκτες ανατιμητικής ψυχολογίας. Παράλληλα θα καθορισθούν κανόνες διαμορφώσεως κερδών, αλλά και όρισμένων στοιχείων κόστους που αποκλείουν την πίεση επί των τιμών λόγω σωρευτικών αυξήσεων ή υπερβολικών μισθολογικών παραχωρήσεων. Σε όρισμένα προϊόντα βασικής σημασίας για το ευρύ κοινό θα εξακολουθήσει να ασκείται παρέμβαση, σύμφωνα άλλωστε και με αντίστοιχες ρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ή γενική κατεύθυνση όμως θα τείνει προς τη βαθμιαία απελευθέρωση του μηχανισμού των τιμών ή οποία θα προκαλέσει ανακατανομή των πόρων προς τις επιθυμητές κατευθύνσεις και επομένως θα έχει αυτόματα σταθεροποιητική επίδραση.

Η πολιτική επί των εισοδημάτων θα αποβλέψει στη δίκαιη συμμετοχή των εργαζομένων στο εθνικό προϊόν και στην πραγματοποίηση της βασικής επιδιώξεως του Προγράμματος για βαθμιαία βελτίωση της εισοδηματικής κατανομής. Απαραίτητη προϋπόθεση για να διατηρηθούν συνθήκες οικονομικής ισορροπίας και κοινωνικής γαλήνης

είναι η διαμόρφωση των πραγματικών εισοδημάτων των συντελεστών παραγωγής σε επίπεδα που να αντιστοιχούν στη συμβολή τους στην παραγωγική διαδικασία. Συνεπώς προς την άρχη αυτή, οι βασικές κατευθύνσεις της πολιτικής εισοδημάτων που σχεδιάζεται να εφαρμοσθεί είναι:

(α) Η αποκατάσταση της αγοραστικής δύναμεις των άμοιβων όταν αυτή μειώνεται λόγω αύξησης των τιμών. Τουτό όμως δεν μπορεί να ισχύει σε περιπτώσεις που οι ανατιμητικές εξελίξεις οφείλονται σε χειρότερηση των όρων του εξωτερικού εμπορίου ή σε ειδικά μέτρα της Κυβερνήσεως, τα οποία έχουν σκοπό τη μεταβολή των σχετικών τιμών στην αγορά γιατί τότε η προσαρμογή των άμοιβων στη μεταβολή των τιμών είτε δεν πετυχαίνει το σκοπό της είτε καταλήγει σε φαύλο κύκλο.

(β) Ο καθορισμός του ύψους και των μεταβολών στις πραγματικές άμοιβες σε αντιστοιχία προς την εξέλιξη της παραγωγικότητας. Ειδικά για την εργασία, η προσαρμογή των άμοιβων στις μεταβολές της παραγωγικότητας θα αναζητηθεί κυρίως στην άρτιότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας, στην ενίσχυση του ελεύθερου και υπεύθυνου συνδικαλισμού και στη βελτίωση του συστήματος των συλλογικών διαπραγματεύσεων.

(γ) Η επίτευξη ειδικών οικονομικών ή κοινωνικών στόχων όπως η κατά παρέκκλιση διαμόρφωση των άμοιβων σε ειδικότητες που θεωρούνται κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη ή η βελτίωση της σχετικής θέσεως κατηγοριών πληθυσμού με πολύ χαμηλό εισόδημα.

4. Η πολιτική επί των διεθνών οικονομικών συναλλαγών

Η πολιτική επί των διεθνών οικονομικών σχέσεων και συναλλαγών κατά την περίοδο του Προγράμματος θα διαμορφωθεί, όπως είναι φυσικό, μέσα στα πλαίσια που διαγράφει η προσεχής ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα χωρίς όμως να παραγνωρίζεται η ιδιαίτερη θέση που κατέχει η χώρα στην περιοχή της Βαλκανικής και της Ανατολικής Μεσογείου.

Στο θέμα της εξαγωγικής πολιτικής ή σημασία της εντάξεως στην Κοινότητα είναι δεσπόζουσα. Στη διάρκεια της περιόδου του Προγράμματος θα επιδιωχθεί ή βαθμιαία προσ-

αρμογή τῆς συνθέσεως τῶν ἐξαγωγῶν καὶ τοῦ συστήματος ἐνισχύσεώς τους μὲ βασικὸ γνῶμονα τὴν ἐνθάρρυνση τῶν δραστηριοτήτων ἐκείνων ποὺ μακροχρόνια ἐγγυῶνται βιωσιμότητα στὴν εὐρύτερη εὐρωπαϊκὴ ἀγορά. Τὸ σύστημα τῶν ἁμεσῶν καὶ ἔμμεσων ἐνισχύσεων θὰ ἀναμορφωθεῖ σὲ τρόπο ποὺ νὰ βρῖσκεται σὲ ἀπόλυτη ἀρμονία μὲ ἀνάλογες ρυθμίσεις στὴν Κοινότητα ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἐξυγίανση καὶ προώθηση τῶν δυναμικῶν κλάδων τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Εἰδικὴ ἐμφαση θὰ δοθεῖ στὴν ἐνίσχυση τῆς παραγωγῆς ποὺ ἐμφανίζεται ὡς συμπληρωματικὴ τῶν ἀντίστοιχων δραστηριοτήτων στὴν εὐρωπαϊκὴ ἀγορά μέσα στὸ πλαίσιο τῶν διαφαινόμενων παραγωγικῶν ἀνακατατάξεων καὶ τῶν μεταβολῶν στὶς σχετικὲς τιμές.

Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς πολιτικῆς αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπιλογή τῆς κατάλληλης δέσμης μέτρων σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ γενικότερη ἐνημέρωση καὶ κινητοποίηση τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου πρὸς τὶς εὐρεῖες καὶ μόνιμες δυνατότητες ποὺ ἐξασφαλίζει μακροχρόνια ἡ ἐνταξὴ τοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας στὰ μεγάλα παραγωγικὰ κυκλώματα τῆς Κοινότητος.

Οἱ νέες μεγάλες ἀγορὲς ποὺ δημιουργήσε ἡ ἀνατίμηση τοῦ πετρελαίου θὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενο εἰδικῆς διερευνήσεως πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πλεονεκτημάτων ποὺ προσφέρουν ἡ γειτνίαση, οἱ παραδοσιακοὶ δεσμοὶ καὶ ἡ μακρόχρονη ἐμπειρία. Ἡ προσπάθεια δὲν θὰ περιορισθεῖ στὴν προώθηση ἐξαγωγῶν ἀγαθῶν ἀλλὰ καὶ ὑπηρεσιῶν ποὺ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἐξελίξεις, ἀρχίζουν νὰ ἀποτελοῦν οὐσιώδες τμῆμα τοῦ ἐνεργητικοῦ σκέλους τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Εἰδικότερα, ἡ ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων ἢ ἡ παροχὴ τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν σὲ ἀναπτυσσόμενες χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς τείνει νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ἀξιόλογη πηγὴ εἰσοδημάτων ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπή καὶ δημιουργεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν προώθηση τῶν ἐξαγωγῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξη ἄλλων συναφῶν δραστηριοτήτων.

Οἱ ὑφιστάμενες δυνατότητες διευρύνσεως τῶν ἄδελων πόρων εἶναι οὐσιώδεις. Στὸν τομέα τοῦ τουρισμοῦ σημαντικὰ εἶναι τὰ θέματα τῆς κατάλληλης διαμορφώσεως τῶν τιμῶν τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν, τῆς βελτιώσεως τῆς συνθέσεως τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος, τῆς ἐνισχύσεως τῆς διαπραγματευ-

τικῆς θέσεως τῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς διαρροῆς τουριστικοῦ συναλλάγματος. Στὸν τομέα τῆς ναυτιλίας θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ διεύρυνση τῆς ναυτιλιακῆς ὑποδομῆς τῆς χώρας, ἡ ἀνάδειξη τοῦ Πειραιᾶ σὲ διεθνὲς ναυτιλιακὸ κέντρο καὶ ἡ ἐνεργότερη συμμετοχὴ τοῦ ναυτιλιακοῦ κεφαλαίου στὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας. Μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ ἐξετάζονται οἱ δυνατότητες ἀξιοποιήσεως τῶν διαθεσίμων τῶν Ἑλλήνων ἐργαζομένων στὴν ἀλλοδαπή, καθὼς καὶ τῆς κινητοποιήσεως τοῦ στοιχείου τῆς ὁμογένειας γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς προσπάθειας ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τῆς συναλλαγματικῆς ἰσοτιμίας θὰ ἐξακολουθήσει νὰ στηρίζεται στὶς ἰδιες ἀρχές ποὺ καθόρισαν τὴ μέχρι τώρα διομόρφωσή της καὶ ποὺ συνίστανται στὴ διασφάλιση τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν ἀπὸ τυχόν δυσμενεῖς μεταβολές τῶν διεθνῶν συναλλαγματικῶν ἰσοτιμιῶν καὶ στὴν προστασία τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὶς ἀπότομες μεταβολές στὸ διεθνὲς νομισματικὸ σύστημα οἱ ὁποῖες δὲν ἔχουν ὀργανικὴ σχέση μὲ τὸ διεθνὲς ἐμπόριο. Δεδομένου ὅτι ἐπιδίωξη τοῦ Προγράμματος εἶναι ἡ διατήρηση τῆς ἀνόδου τοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν σὲ ἐπίπεδα παραπλήσια πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ἐπίπεδα τῶν χωρῶν μὲ τὶς ὁποῖες κυρίως συναλλάσσεται ἡ Ἑλλάς, οἱ διακυμάνσεις στὴ συναλλαγματικὴ ἰσοτιμία τῆς δραχμῆς θὰ πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένες. Ἡ πραγματοποίηση τοῦ στόχου αὐτοῦ θὰ διευκολυνθεῖ, ἂν πραγματοποιηθεῖ ἡ βασικὴ ἐπιδίωξη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος σχετικὰ μὲ τὸν περιορισμὸ τῶν διακρατικῶν διαφορῶν στὶς ἀνατιμητικὲς ἐξελίξεις καὶ στὴ βαθμιαία ἐπάνοδο τῶν συναλλαγματικῶν ἰσοτιμιῶν στὴν κοινὴ διακύμανση.

Τέλος, στὸ θέμα τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ, θὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ πλήρης ἀξιοποίηση τῶν ὑφιστάμενων δυνατοτήτων δανεισμοῦ μὲ εὐνοϊκοὺς ὅρους ἐπιτοκίου καὶ χρόνου ἐξοφλήσεως. Παράλληλα θὰ καταβληθεῖ προσπάθεια διασυνδέσεως τοῦ ἐλληνικοῦ τραπεζικοῦ συστήματος μὲ τὴ διεθνή κεφαλαιαγορά, ὥστε νὰ καταστεῖ εὐχερέστερη ἡ εἰσροὴ κεφαλαίων ὑπὸ ἀνταγωνιστικοὺς ὅρους.

Ἀθῆναι, 31 Μαΐου 1977

Ὁ Ὑπουργὸς Συντονισμοῦ
Π. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ

Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΕΙ ΟΤΙ:

Ἡ ἐτησία συνδρομή τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἡ τιμὴ τῶν τμηματικῶς πωλουμένων φύλλων αὐτῆς καὶ τὰ τέλη δημοσιεύσεως ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, καθωρίσθησαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1974 ὡς κάτωθι :

Α'. ΕΤΗΣΙΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

1. Διὰ τὸ Τεύχος Α'	Δραχ.	600
2. » » » Β'	»	700
3. » » » Γ'	»	500
4. » » » Δ'	»	1.000
5. » » » Νομικῶν Προσώπων Δ. Δ.	»	500
6. » » » Παράρτημα	»	300
7. » » » Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν κ.λ.π. ..	»	3.000
8. » » Δελτίον Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας	»	200
9. Δι' ἅπαντα τὰ τεύχη, καὶ τὸ Δελτίον Ἐμπ. καὶ Βιομ. Ἰδιοκτησίας	»	6.000

Οἱ Δῆμοι καὶ αἱ Κοινότητες τοῦ Κράτους καταβάλλουσι τὸ ἥμισυ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν.

Ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) ἀναλογούν τὰ ἑξῆς ποσά :

1. Διὰ τὸ Τεύχος Α'	Δραχ.	30
2. » » » Β'	»	35
3. » » » Γ'	»	25
4. » » » Δ'	»	50
5. » » » Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου	»	25
6. » » » Παράρτημα	»	15
7. » » » Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν κ.λ.π.	»	150
8. » » Δελτίον Ἐμπ. καὶ Βιομ. Ἰδιοκτησίας	»	10
9. Δι' ἅπαντα τὰ τεύχη	»	300

Β'. ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ

Ἐκαστον φύλλον, μέχρις 8 σελίδων, τιμᾶται δραχ. 3, ἀπὸ 9 ἕως 40 σελ. δραχ. 8, ἀπὸ 41 ἕως 80 σελ. δραχ. 15, ἀπὸ 81 σελ. καὶ ἄνω ἡ τιμὴ πωλήσεως ἑκάστου φύλλου προσαυξάνεται κατὰ δραχ.15 ἀνὰ 80 σελίδας.

Γ'. ΤΕΛΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ

Ι Εἰς τὸ τεύχος Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνῃς :

Α'. Δημοσιεύματα Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν	
1. Τῶν δικαστικῶν πράξεων	Δραχ. 400
2. Τῶν καταστατικῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν ..	» 10.000
3. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν	» 2.000
4. Τῶν ἀνακοινώσεων καὶ προσκλήσεων εἰς γενικὰ συνέλευσεις, τῶν κατὰ τὸ ἀρθρὸν 32 τοῦ Ν. 3221/24 γνωστοποιήσεων, τῶν ἀνακοινώσεων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 59 παρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 400/70 περὶ Ἀλλοδαπῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν, ὡς καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΕΛΤΑ τῶν ἀφορώσων εἰς προσωρινὰς διατάξεις	» 1.000
5. Τῶν ἀνακοινώσεων τῶν ὑπὸ διόλυσιν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν, κατὰ τὸ Β.Δ. 20/5/1939 ..	» 200
6. Τῶν ἰσολογισμῶν τῶν Ἀνων. Ἐταιρειῶν ..	» 4.000
7. Τῶν συνοπτικῶν μηνιαίων καταστάσεων τῶν Τραπεζικῶν Ἐταιρειῶν	» 1.000
8. Τῶν ἀποφάσεων περὶ ἐγκρίσεως τιμολογίων τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν	» 600
9. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων περὶ παροχῆς ἀδείας ἐπεκτάσεως τῶν ἐργασιῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν, τῶν ἐκθέσεων περιουσιακῶν στοιχείων Ἀνων. Ἐταιρειῶν ἐν γένει, ὡς καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ.Σ. τοῦ ΕΛΤΑ δι' ὧν ἐγκρίνονται καὶ δημοσιεύονται οἱ κανονισμοὶ αὐτοῦ	» 4.000
10. Τῶν ἀποφάσεων περὶ παροχῆς πληρεξουσιότητος πρὸς ἀντιπροσώπευσιν ἐν Ἑλλάδι Ἀλλοδαπῶν Ἐταιρειῶν, ὡς καὶ τῶν ἀποφάσεων περὶ μεταβιβάσεως τοῦ χαρτοφυλακίου Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν κατὰ τὸ ἀρθρὸν 59 παρ. 1 τοῦ Ν.Δ. 400/70 ...	» 2.000
11. Τῶν ἀποφάσεων περὶ συγχωνεύσεως Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν	» 10.000

12. Τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Χρηματιστηρίου περὶ εἰσαγωγῆς χρεωγράφων εἰς τὸ Χρηματιστήριον πρὸς διαπραγμάτευσιν, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 3 Α.Ν. 148/67 » 1.000 |

13. Τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς κεφαλαιαγορᾶς περὶ διαγραφῆς χρεωγράφων ἐκ τοῦ Χρηματιστηρίου, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 4 Α.Ν. 148/1967 » 1.000 |

Β'. Δημοσιεύματα Ἐταιρ. Περιορισμένης Εὐθύνῃς

1. Τῶν καταστατικῶν	Δραχ. 1.000
2. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν ...	» 400
3. Τῶν ἀνακοινώσεων καὶ προσκλήσεων ...	» 200
4. Τῶν ἰσολογισμῶν	» 1.000
5. Τῶν ἐκθέσεων ἐκτιμήσεως περιουσιακῶν στοιχείων	» 1.000

Γ'. Δημοσιεύματα Ἀλληλασφαλιστικῶν Συνεταιρισμῶν - Ἀλληλασφαλιστικῶν Ταμείων καὶ Φιλανθρωπικῶν Σωματείων

1. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων περὶ χορηγίσεως ἀδείας λειτουργίας Ἀλληλασφαλιστικῶν Συνεταιρισμῶν - Ἀλληλασφαλιστικῶν Ταμείων » 1.000 |

2. Τῶν ἰσολογισμῶν τῶν ὡς ἄνω Συνεταιρισμῶν, Ταμείων καὶ Σωματείων » 1.000 |

II Εἰς τὸ τεύχος Τέταρτον, τῶν δικαστικῶν πράξεων, προσκλήσεων καὶ λοιπῶν δημοσιεύσεων » 400 |

Τὸ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) καταβληθὲν ποσοστὸν ἐπὶ τῶν τελῶν δημοσιεύσεων ἐν τῷ τεύχει Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνῃς ἐν γένει ὀρίσθη ἐκ 5%.

Δ'. ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ - ΤΕΛΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΩΝ Τ.Α.Π.Ε.Τ.

1. Αἱ συνδρομαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τὰ τέλη δημοσιεύσεων προκαταβάλλονται εἰς τὰ Δημόσια Ταμεία ἐναντὶ ἀποδεικτικῶν εἰσπράξεως, ὅπερ, μερὴν τοῦ ἐνδιαφερομένου, ἀποστέλλεται εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

2. Αἱ συνδρομαὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δύνανται ν' ἀποστέλλονται καὶ εἰς ἀνάλογον συνάλλαγμα δι' ἐπιταγῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Διευθυντοῦ Διοικητικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

3. Ἡ καταβολὴ τοῦ ὑπὲρ τοῦ Τ.Α.Π.Ε.Τ. ποσοστοῦ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν καὶ τελῶν δημοσιεύσεων ἐνεργεῖται ἐν Ἀθήναις μὲν εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ ΤΑΠΕΤ (Κατάστημα Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου), ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ πόλεσι τοῦ Κράτους εἰς τὰ Δημόσια Ταμεία, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς τὸ ΤΑΠΕΤ, συμφώνως πρὸς τὰ ὀριζόμενα διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 192378/3639 τοῦ ἔτους 1947 (ΡΟΝΕΟ 185) καὶ 178048/5321/31.7.65 (ΡΟΝΕΟ 139) ἐγκυκλίων διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους. Ἐπὶ συνδρομῶν ἐξωτερικοῦ ἀποστέλλομένων δι' ἐπιταγῶν, συναποστέλλεται διὰ τῶν ἐπιταγῶν καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ΤΑΠΕΤ ποσοστὸν.

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
ΧΡΕΑΦΕΙΜ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ